

Derde Deil

Ersten Titul

Van erffnisse, opdracht, leveringhe, cessie oft overghifte, ende verbintnisse van goederen.

§ 1. *Opdracht ende verbintnisse van onruerlicke goederen ende vermeldinghe van voorgaende laste.*

1.

Een jeder mach sijne onruerlicke, vrije ofte schepenengoederen, in desen quartier geleghen, vast ende bundich opdraeghen, ende erffnisse daervan doen, oft oick renten ende andere lasten daerop bekennen, ende de goederen daervoor verbinden, oft oick renten daerop staende, overgeven ende opdraeghen, naer sijn believen, voor den gerichte ofte scholtis ende schepenen, daeronder het goet gelegen is.

2.

Ende soe het goet dat men opdraeghen, verbinden ofte belasten wil, leen-, lijffgewins-, laedt-, oft tinsgoet is, moet hetselve geschieden voor den heere, oft sijnen stadthelder ende leenmannen, oft voor den heer oft zijnen officier ende laedten, oft schepenen van sijnen hove, daervan alsulcke goederen, elck naer sijn wesen ende eigenschap, wordt gehalden.

3.

Men mach sijn goet oick wel op andere plaetsen opdraeghen, erven ende verbinden, maer is van noode dat den heer oft officier van de plaetse, daer 't selve solde geschieden, daertoe die erde verleent, ende dat het gedaen wordt, voor den heere, sijnen stadthelder oft officier, oft den gerichtsbode bie den heer oft officier daertoe belast, ende schepenen, leenmannen ofte laedten van den gerichte oft hove, daeronder 't goet behoort, als voor, Ende in bijwesen van den gerichtsschrijver aldaer, ende dat 't selve op 't gewoonlick boeck ende register van 't selve gericht werde gestelt.

/127/

4.

Soe haest als enighe opdracht, ende verhandelinge in der manieren voors. is gedaen ende bekendt, Soe is ende wordt den cooper oft vercrijger volcommen heer ende meister darvan: Ten waere dat anderssints besproecken ofte bevoirwaert waere, den bloetsverwandten ende den leenheer desnietemin hun recht van beschudt oft vernaerdinghe voorbehalten, volgende 't geene hiernaer wordt gesacht onder den titel van beschudt oft vernaerderschap.

5.

Inselicx als op einige goederen in der manieren voors. renthen sijn vercocht ende bevestight, oft dat die voor andere schulden gerichtlick sijn verbonden, oft pandtschapswijse aen jemandt verschreven, soe sijn dieselve goederen tot versekerheit van alsulcke renthen, schulden ende pandtschappen, terstondt verpandt ende verplicht, sonder dat daertoe daetelicke overleveringe der goederen van nooden is.

6.

Ende oft aen jemandt einige opdrachten, verhandelingen ofte verbintenissen van huysen, ofte onruerende goederen, anders waere gedaen, dan gesacht is, die en solde daermit geen erffrecht ofte pandtschap vercrijgen, dan alleenlick personeele actie oft gerechticheit, tegens den vercooper ofte bekennet, om hem behoerlick te doen voltrecken sijne verbintenisse ofte opdracht.

7.

D'welck oick plaetse heeft, al waer 't dat alsulcke opdrachten, ofte verbintenissen in de cancelrie van het landt waere geschiedt: tensije dat die is gedaen tot versekerheit van 't gewijsde aldaer, ofte tot voldoeninge van vonnisse aldaer gewesen, van goederen bie decreete vercocht.

8.

In welcken gevalle, men desniettemin, die sal doen opteikenen op den register van 't gericht daeronder die zijn gelegen, opdat niemandt bie onwetenheit derselver bedroeghen worde, maer dat ein jegelick mach weten wien alsulcken goet toebehoert, oft aen wie 't selve verbonden is, ofte niet, op pene dat soelang sulcx niet en is geschiedt, andere die ondertusschen einige gerechticheit op 't selve goet hebben becommen, alsulcke opdracht ofte verbintenisse niet en sal letten.

9.

Al is 't dat aen jemandt einige segelen ende briefff van erffgoederen ofte renten, sonder gerichtlicke verbintenisse in handen sijn gestelt, oft einige onverschenen renten oft goede-

/128/ ren, anders tot verseeckeringe van sijn schuldt verbonden, dan gesaght is, daermit en vercrijcht hie gein recht van erfflicheit ofte pandtschap op de goederen oft renten, noch op de onverschenen verlopen derselver, maer om daarvan versekert te sijn, moet alles gerichtlick geschieden, als voir.

10.

Niettemin hyllicxe voirwaerden, scheidingen ende deilingen, al en sijn die niet gemaectt ende bekent voir heer ende gericht, als voir, sijn van weerden ende geven recht van erfflicheit, al oft die aldaer waeren bekendt, als anderssints behoirlick bie schrifttelick bescheidt blijktt, dat die in der waerheit sijn gedaen, bie partijen die deselve aengaen, ende daermede van hunne gerechticheit scheiden.

11.

Des is van noeden, om daermede versekert te sijn, tegens ein derde persoene die daarvan niet en solde weten, ende naermaels die goederen van de ierste eygenaers, oft hunne erffgenaemen coepen, oft bie anderen beswaerlick handel vercrijghen, ende ter behoirlicke plaetse daerin geërft ende gegoet, ofte hun verbonden sijn, dat note ofte aantekeninge op de register van der plaetse (daer de richtinge ende guedinge anderssints gedaen solde hebben moeten werden) geschieden.

12.

Ende soelange 't selve niet en is geschiedt, soe gaet voir, die alsulcke goet van tevoirens wettelick is verbonden, ofte daerin geguet ende geërfft, als voir: Ten waere dat diegeene die 't selve op hyllick gegeven oft aengedeilt is, waere in geheel kennelick ende openbaer besit ende gebruik van 't selve, oft dat den gegueden wel wetende des anders gerech-

ticheit, evenwel hem vervordert hadde 't selve tot hem te krijghen, ende hem daerin te laeten erven.

13.

In vercoepingen, opdrachten, verbintenissen, verschrijvingen ofte verpandingen, van huysen ende erffgoederen, moeten alle voirgaende renten ende lasten daerop staende, bescheidenlyck gemelt, ende in de brieven verhaelt worden, opdat niemant bij 't verschwijch derselver, worde verongelijckt oft bedroegen.

*Na den 13. artick. sal volgen der 17. artick. van pag. 129.*¹

14.

Niettemin, om te verhueden soeveel het mogelick is, dat sulcx niet en geschiede, Soe sullen voirtaen die schepenen ende secretarissen, die over einige overdrachten ofte verbintenissen van goederen staen, den verlijders oft vercoepers ondervraegen, wat voer gaende laesten oft verbintenissen op deselve goederen

/129/ staen, ende hun verclaeren wat penen gestelt sijn, tot last van degeene die iet verswijgen, ende daarvan bij de seglen ende brieven, die sie daarvan uuytgeven, verhael doen, op pene van drye goltgulden bie den secretaris te verbueren, die daerinne gebreeckelick gevallen sal sijn.

15.

Ende opdat bie die prothocollen ende bekentenisboecken altijt gevonden mach worden, wat gerichtelick is gedaen, bekent ofte anderssints te boecke gestelt, van 't geene dat op andere plaetsen behoerlick is gedaen, soe sal in elck gericht daer vercoepinghe ende opdrachten, verbintnisse ende versettinge van erffgoederen, ende dergelijcke saken geschieden, gemaect ende gehalden werden eine komp ofte kiste, daerinne die bewaert sullen werden, op pene van drie goltguldens tot laste van de gerichtsluyden.

16.

Van welcken komp oft kiste sal in de steden daer twee secretarissen sijn, elck van hun einen besunder sluetel, ende in steden oft andere plaetsen ten platten lande, daer maer einen secretaris is, deselver secretaris den einen sluetel, ende den altsten schepen den anderen hebben, ende sal in hunner beider tegenwoordicheit der komp ofte kiste geoepent, ende die voorschreven prothocollen ofte boecken, als men die van doen heeft, daeruuyt gehaelt, ende wederom inne gesloeten werden, op pene van drie goltguldens, tot laste van elck van hun beiden, als daer gebreeck in sal vallen.

17.

Ende oft jemandt 't selve niet en hadde gedaen, 't waere dat hie van de lasten ofte verbintenissen wetenschap hadde gehadt, ofte niet, sal gehalden sijn partie schadeloes te halden, ende het pandt daeraff daetelick te suyveren, ende soe sulcx bedriechlick is geschiedt, sal daerboven gestraefft werden arbitraelick tot erkentnisse des gericht, soe hiernaer onder den titel van *Misdaeden daer lijffstraeffe toestaet*, wijders wordt gesacht.

1. Vanaf de derde druk (Arnhem 1679) is dit artikel als artikel 14 naar p. 128 verplaatst. De volgende artikelen tot p. 128 art. 18 schuiven een nummer op.

18.

Bloote vermeldinghe van voorgaende tins ofte renten in einighe vercoepinge ofte verbindinge, al oft die op het pandt stonden, en geeft gein recht van tins oft van rente, noch en verandert den aert oft gesteltenisse van deselve tinssen oft renten niet, om den tins ofte rentheffer meerder ofte minder recht te geven, dan hie in der waerheit en heeft.

/130/ 19.

Edoch, wanneer der vercoeper van einige tinssen ofte renten vermeldt heeft, al oft die¹ op 't vercocht pandt uuytgingen², ende bie den besitter van dien betaelt moeste werden, die men naermaels bevindt op 't vercochte pandt niet te staen, ofte gequieten te sijn, oft daeruuyt niet betaelt en moesten werden, Soe is den gelder gehalden den vercoeper goet te doen 't geene dat het pandt des te weerdigher is, 't sij hem bekennde gelijcke rente op 't selve pandt, oft hem betalende de hoofdsomme derselver, ende middelertijt is ende blijft hem dat onderpandt daer voor verbonden.

20.

Van gelijcken als den vercoeper van einige tinssen ofte renten heeft vermeldt als onquytbaer, ofte als heerlicken tins, oft anderssints van beswaerlicker wesen, dan die in der waerheit solde worden bevonden, soe moet den coeper hem naer advenant oick goet doen de meerdere weerde van den pandt.

21.

Alle servituyten oft erffdiensten, tinssen, ende onquytbaere ofte andere beswaerlicke lasten, moeten oick bescheidenlick ende in 't besunder in de coepcedule, oft bie die opdragsbrieven³ verclaert werden, op pene als hie voeren is gesaght, ende dat den coeper van wegen alsulcke verswiegene erffdiensten ofte andere onquytbaere lasten, die hem te swaerlick solden sijn, naer erkentnisse des gerichtts van den coep sal moegen scheidten.

22.

Ende ter contrariën, wan einige erffdiensten oft andere lasten verclaert waeren tot laste van einich goet te staen, ende dat bevonden wordt, dat de vercochte panden daarvan vrie sijn, soe sal alsdan der coeper soeveel meer aen den vercoeper moeten goet doen, als het goet meer solde gegolden hebben gehad, soeverre der vercoeper niet en hadde verclaert alsulcken last daerop te staen.

23.

Als twee huysen mit eine rente t'saemen sijn belast, ende dat naemals deselve rente, bie maechgescheidt, ofte anderssints ein van de huysen in 't geheel te laste wordt gelacht, oft als einige huysen ofte erven, *in subsidium* ofte tot onderstandt sijn verbonden, Ingevallye men van den principalen pandt niet betaelt en worde, ende dat der vercoeper in de coepcedul 't selve heeft verclaert, soe en is hie von wegen alsulcken last aen den coeper niet gehalden, al waer 't dat naemals dat vercochte pandt, bie gebreke van betalinge van de rente, ofte tins wordt uuytgewonnen, oft dat der coeper die moet betaelen.

1. Die: erratum editie 1620: der.

2. Uuytgingen: erratum editie 1620: uuytginge.

3. Bie die opdragsbrieven: erratum editie 1620: op de opdragsbrieven.

24.

Maer mach in sulcken gevalle der coeper daarvan sijn verhael nemen op dengeenen welckens pandt den last, rente ofte schuldt te draeghen gehalten is, ofte dengeene die 't selve ten laste gelacht is geweest, ende tot dien einde wordt hem bie alsulcken verclaeren, verstaen, overgegeven te sijn, die gerechticheit die van begin aengeboren is geweest, tegens dengeenen, die denselven op hem, oft tot laste van sijn pandt hadde aengenomen, oft besitter van denselven.

25.

Den gelder ofte coeper van einich huys oft erve moet volgen al datter erdtvast, nagelvast oft wortelvast is, oft anderssints tot geduerlick gebrueck van 't huys ofte erve was geëigent, ende oft er iet waere, d'welck ein ander toebehoerde ende den vercoeper niet vermeldt hadde, daarvan sal die weerde den gelder goetgedaen werden.

§ 2. *Leveringe ende cessie oft overgevinge van gereide goederen ende uuytstaende schulden.*

1.

Ein jegelick mach sijn haeve oft gereide goederen, waer oft tot wat plaese die oick sijn, voor schepenen, notaris ende getuygen, onder sijn handtschrift, oft anderssints uuyt der handt, sonder geschrift aen ein ander vercoepen, overgeven ofte verbinden, ende daerbie denselven daarvan volcommen meister maken, oft pandtschappe geven, mits die daetelick overleverende, oft iet anders doende, daerdoer hie die uuyt sijne handen laet gaen ende stelt in de macht van dengeenen, aen denwelcken hie die verbringht oft verbindt.

2.

Ende oft der eygenaer de vercochte oft verbonden goederen niet en hadde overgelevert, ofte anderssints gestelt in de macht van dengeenen, daeraen hie die heeft vercocht ofte verbonden, Soe en solde den vercrijger niet anders hebben dan ein actie oft gerechticheit, om die goederen ofte panden, bie middel van arrest oft anderssints in sijne handen te doen commen, soeverre die alnoch onder den eygenaer, ofte in sijne macht sijn berustende.

/132/ 3.

Sonder dat nochtans alsulcke gerechticheit den coeper ofte crediteur (al hadde hie daerop sijn penningen getelt) einich voirdeel solde geven voor de andere schuldtheisscheren ofte coepers, indien der schuldenaer naermaels quaeme te breken: ten waere dat hie oick voor hun ierst daerop vervolch hadde gedaen, om daertoe te geraecken, ende dat daerduer alsulcke goet tot hun behoeff strijdich solde sijn geworden.

4.

Derweghen oft het gebuerde, dat der eygenaer, naer d'ierste vercoepinge ofte verbintnisse, sonder overleveringe der goederen ofte panden, die aen¹ jemandt anders hadde verbonden, vercocht, ofte anderssints uuyt lastigen titel verbracht ende geleverd, alee den eersten coeper, verpande crediteur, oft schulthebber, daerop rechtvoorderinghe hadde

1. Die aen: erratum editie 1620: aen.

gedaen, deselve tegens den tweeden coeper oft pandhebber niet en solde moegen comen, oft tegens hem einich verhael hebben.

5.

Voirbeheltlick nochtans dat verbintnisse van schiepen, ponten oft schuyten voor schepepen gedaen, sijn van weerden, ende geven volcommen recht van pandtschap ende versekerheit, al is 't dat die schiepen, ponten, oft schuyten daetelick niet en sijn geleverd, oft anderssints gestelt in de macht van dengeenen, aen dewelcke die worden belast.

6.

Overgevinge ende verbintnisse van actiën ofte gerechticheit, personele schulden, verschenen renten, pachten oft hueren, hoe groot dat die oick sijn, al sijn die maer gedaen voor notaris ende getuygen, oft anderssints sonder bedroech van jemanden, sijn van weerden, oick niettegenstaende, dat de schuldenaers buyten geseten sijn: beheltlick dat den cessionaris ofte overnemer, die daerop voir begeert te gaen, schuldich sal sijn daerff ierst de weete oft condinghe te doen, aen deselve schuldenaers.

7.

Ende oft den overnemer 't selve niet en hadde gedaen, ende dat tusschen beiden der schuldenaer aen den overgever de schuldt hadde betaelt, oft mit hem bie compensatie oft ophevinge van de schult tegens d'ander verdragen¹ oft anderssints waeren vergeleken, oft dat op deselve schuldt commer waere gedaen, oft dat oick der overgever daernaer die aen jemandt anders hadde overgesatt, die ierst daervan die wete aen den schuldenaer hadde gedaen, Soe solde alsulcke betalinge, ophevinge,

/133/ verdrach, tweede overgevinghe oft commer, sijn volcommen cracht ende werckinge hebben, sonder dat den iersten overnemer daertegens solde moeghen comen.

8.

Soe het avers gebuerde, dat naer dato van de overgevinge, der overgever quaeme insolvent, ofte onbetaelbaer te worden, aeler de wete aen den schuldenaer is gedaen, soe en solde hem die overgevinghe oft cessie niet helpen, maer solde daertoe berechticht sijn, die ierst daerop commer oft arrest gedaen solden hebben, 't sije der overnemer selver, oft andere crediteuren, die als selver eygenaer, oft anderssints daertoe recht van voirdeel solde hebben, volgen 't geene hiernaer wordt gesacht, onder den titel van *Preferentie* oft voirdeel van crediteuren ende commer, besitte² ofte arrestrecht.

9.

Ende om alle bedroch, soeveel als 't mogelick is, uuyt te sluyten, bie voidatering van cessie, oft wete daervan gedaen, soe sal vortaene dergeener, die hem mit einige pandtschap, oft overgevinge van gerechticheit, ende gedaene wete derselver, sal willen behelpen, daarvan moeten doen blijcken bie schepenen, notariael, oft ander wettich bescheidt, inhoudende den datum van het handschryft, oft tijdt van dat die sijn geschiedt, ofte sal daarvan moeten doen blijcken, bie drie geloeffwerdighe getuygen.

10.

Soe wanneer jemandt einige goederen, coopmanschappen, handschriften, schulden, actiën ende crediten, op andere plaetsen is hebbende, die hie solde willen vercoepen, overgeven, ofte verbinden aen ein ander tot sijner versekerheit, oft om hem daerff

1. Verdragen: erratum editie 1620: verdrach.

2. ASO 591 heeft "besette".

meister ende eygenaer te maecken, die mach 't selve voor schepenen doen, ende alsulcke overgevinge oft verbintnisse is van weerden, al oft het goet van die ure aff mitderdaet waere gelievert, ofte in handen gestelt, al waer 't oick dat der facteur, ofte die het goet in handen heeft, 't selve al noch niet en wiste.

11.

Des moet dergeene, die alsulcke overgevinge, cessie, ofte verbintnisse doet, den overnemer daerenboven geven sijne brieven aen de facteurs, oft onderhebbers van de goederen, om te volgen¹ desselffs last ende ordre, oft die goederen te halten voir sijne rekeninghe, oft tot sijnder geliefte, ende der overnemer willende mit den iersten daarvan overal hebben

/134/ den volcommen effect, is gehalten daarvan den wete te doen aen dengeenen die alsulcke goederen onder hebben.

12.

Ende oft der overnemer 't selve niet en hadde gedaen, ende dat die facteurs ofte onderhebbers van de goederen, tevoiren die ter goeder trouwen hadden verhandelt ofte versatt, oft penningen daerop verschoeten, en solden derweghen niet behoeven te verantwoorden, dan van 't geene dat onder hem daarvan vrie ende onbelast is berustende.

13.

Van gelijcken mach men alsulcke vercoepinge, overgevinge ende verbintnisse van goederen, ende coepmanschappen, anderswhoe sijnde, doen ende bekennen voir notaris ende getuygen, oft onder het handtteecken, ende geschrift van den eygenaer, mits daertoe nemende behoirlicke brieven aen de facteurs, ofte onderhebbers van de goederen, in der manieren hiervoiren verhaelt.

14.

Maer uuyt crachte van denselven en crijcht der overnemer tot deselve goederen gein recht van eigendom, oft pandschappe, dan van den tijt aff, dat het blijktt, dat dieselve goederen hem metderdaet² overgeven³ sijn, oft dat den facteurs, oft onderhebbers daarvan der weet is gedaen.

1. Om te volgen: erratum editie 1620: om derwegen te volgen.

2. Hem metderdaet: erratum editie 1620: hem.

3. ASO 591 heeft "overgegeven", overgenomen in de vierde editie (Venlo 1740).

Tweede titul

Van gerichtlicke clachte ter sake van erffelicke
ende ruerlicke goederen.

§ 1. *Clachte wegen 't besitt, gebruick ende eigendom van erffelicke goederen.*

1.

Als jemandt vreist in 't besitt ofte gebruick, 't welck hie heeft van einich goet, stoeringhe ofte hinder te lijden, mach van den officier bevel ende verbott versuecken, tegens dengeenen die hem sulcx vermet ofte beruympt te doen, opdat hie hem des wachte, ende daarvan onthalde, op sekere pene bie hem te verbueren, ten profijte
/135/ van den heere, ende ingevalle van oppositie ofte wederspreken, dat hie tegens sekeren dach voor recht bescheiden worde, om sijne redenen ende die tegenredenen van partiën gehoert, recht te verwachten naer behoeren, ende dat hie middelerwijle¹ tegens den cleger noch op die strijdige goederen niet en attentere, ofte voirts keere.

2.

Die einich goet wel ende behoerlick jaer ende dach beseten heeft, die moet in sijn besitt gehalden worden, ende waer 't dat jemandt hem einighe stoeringe daerinne dede, mach denzelven binnen jaer ende dach van de stoeringhe, ende daernaer niet, voir den gerichte doen daghen, om daerinne gemanuteneert² ende gehalden te werden, ende soevern blijktt van des clegers besitt, moet derselver mit recht daerinne gehandthaeft blijven, ende der stoerder moet hem den schaden van de stoeringe ofte ongebruick betaelen.

3.

Tot welcken einde mach dergeener, den einighe nieuwichheit beletsel ofte ongebruick, in sijn besitt ende gebruick van goederen wordt aengedaen, hem des beclaeghen aen den scholtis ende schepenen oft gerichtsluyden, daeronder 't goet geleghen is, die terstondt daerop sullen verordenen den scholtis ende einighe van de gerichtsluyden, om hun te vinden ter strijdigher plaetsen, die wederpartie daertegens gedaegt, ende hun t'informieren ofte berichten, op 't geene dat aldaer versocht ende aengegeven sal worden.

4.

Die verordende scholtis ende schepenen ter plaetse gecomen sijnde, sal der cleger verhael doen van sijn vredelick³ besitt, ende gebruick van jaer ende dach voir de stoernisse, ende van de nieuwichheit ende beletsel, hem binnen 'ts jaers aengedaen, ende voirts van alles dat hem dunckt tot sijner intentie ende voernemen dienlick te sijn, Ende derwegen eisch maecken van in zijn rustelick besitt ende gebruick gehalden, ende alle dieselve nieuwichheden, beletsel ende stoernisse, costeloos ende schadeloos geweert, aff, doot, ende teniet gedaen te worden, ende dat hem bie provisie die recredientie sal worden aangewesen.

1. Middelerwijle: erratum editie 1620: middelerwijse.

2. ASO 591 heeft "gemainteneert".

3. Vredelick: erratum editie 1620: wetelick.

5.

Ende ingevalle der cleger beduchte oft vreisde dat daerinne swaericheit mochte vallen, solde daerbie moghen vuegen, dat in dem valle die strijdige goederen sullen worden gestelt in sequesters ofte gerichtelicke bewaerders handt, tot behoeve
/136/ van dengeenen, die daertoe bevonden sal worden berechticht te sijn, ter tijt ende wijlen toe, dat anders bie vonnisse verclaert sal sijn: Oftwel die heilsame gewoonlicke clausule ende besluuytinghe van de eisschen, oft dat anderssints aengaende de saecke possessoire recht ende justitie gedaen sal worden, soe men naer de gelegenheit derselver saecken sal bevinden te behoiren ¹.

6.

Indien der beclachte ter strijdiger plaetsen gedaeght zijnde, aldaer niet en compt, soe sullen die schepenen mit den officier tegens den beclachten verleenende acte van default ofte uuytblijven, bie gebreke van aldaer niet gecommen te sijn, ende voir 't profijt van 't selve, den cleger bie provisie ofte voirraedt halden in 't besitt ende gebruyck van de strijdige goederen, ende hem ontfangen tot beleit oft productie van sijnen toen, ende van allen anderen bewijs ende bescheidt.

7.

Sullen oick den beclachten sekeren taemelicken dagh aenstellen, om voir recht te commen, ende het decreet van handthaldinghe in 't goet te sien ² bekrefftigen ende bevestighen, ende den clegeren breider sijn besitt ende gebruyck aanwijzen, daerop t'antwoorden ende contrarie versueck oft eisch te doen, ende de saecke voirts bedinghen, ende daerop recht te verwachten, naer behoeren, van welcken dach der cleger aen den beclachten in tijdts den weet sal laeten doen, om daertegens te commen ende hem gereit te halden.

8.

Ende oft der stoerder ofte beclachter ter strijdiger plaetse quaem, ende hem tegens die versochte handthaldinghe des clegers opponeerde, oft partie maecte, soe mag hie contrarie feyten aen ofte overgeven, ende in einen weghe versuecken, dat hie selver bie die schepenen in 't besitt ende gebruyck van de strijdige goederen gehalden sal werden, immers bie provisie, oft dat die sullen werden gestelt in des heeren handt, ende onder deselve bie einen gerichtlicken bewaerder geregiert, oft anderssints, soe hiervoor is gesacht, ende op deselve feiten oick informatie oft ondersueck te doen, ende laeten nemen, als op die van den cleger.

9.

Op alle 't welck die gecommiteerde, oick terselver plaetse sullen ordonneren: ten waere dat sie midts de contrarieteit ofte verscheidetheit van 't bewijs, ende den toen ten beiden sijden gedaen, de saeke soe swaer ende doncker vonden, dat sie raedt-
/137/ saem achten, die aen 't gericht te rapporteren ofte over te bringen, ende daerop samentlick t'ordonneren, Belastende niettemin, dat ondertusschen degeene die sie bevonden hebben, dat ten tijde van 't beclach, ofte soe corts daervoor, dat hie bequaeme tijdt mocht hebben om hem te beraeden, ende beclagen, was in 't gerust besitt, ende gebruyck, daerin

1. Behoiren: erratum editie 1620: hebben.

2. Te sien: erratum editie 1620: sien.

sal blijven, totdat anders sal sijn geordonneert, ende dat die wederpartie hem daerinne gein beletsel sal doen, noch hem die goederen onderwinden.

10.

Naerdatsie die commissarissen, in der manieren voorschreven, is geordonneert¹, en mach die wederpartie niet gehoirt werden: tensij dat sie haer der commissarissen ordonnantie gemessich halde, ende die overal naercommen, sonder haer daernaer het strijdich besitt ofte 't gebruyck der goederen t'onderwinden, totdat sie vonnisse van recedentie oft van betrouwen oft van volcomene aenwijssinghe van 't besitt ende gebruyck op rapport der commissarissen bij den gerichte anders sal sijn versien, ende oft hie daertegens dede, sal die recedentie sijn ende blijven bie die wederpartie.

11.

Als op 't rapport van de commissarissen oft anderssints op naerder beleit van de saecke bie den gerichte aen ein van de partien de recedentie aangewiesen is, d'welck geschiedt sonder aen partiën oepeninghe van toen te doen, soe en sal die wederpartie tot sijn vordere oppositie ofte tegenseggen niet ontfangen werden, hie en hebbe ierst gedaen richtinge, oft erstadinge van de nieuwichheit, ende alles gestelt in sijnen eersten staet, ende dat hie hem daernaer het strijdich besitt ende gebruyck van het goet niet en onderwinde, totdat sie² vonnisse op volcommen besitt ende gebruyck van 't selve anders sal worden gesacht.

12.

D'welck oft dergeene dem de recedentie ofte betroude besitt ende gebruyck affgewesen is, niet naer en quaeme, maer hem, desniettegenstaende, het strijdich gebruyck onderwindt, ende daerinne sijne wederpartie stoerenisse ofte beletsel dede, sal t'einmael van sijn recht possessor oft besitt vervallen sijn, ende sal die saecke wijders ten principalen bedinght moeghen werden, ende staet alsdan partien vrie, alsulcken vorder bewijs te doen, 't sijn bie levendige ofte liggende kondem, als sie te raede sullen vinden te behoeren.

13.

Soe wanneer der beclachter gedaecht is, om d'ordonnantie van commissarissen te sien bevestighen, ende die saecke possessor naer behoeren te bedinghen, ende dat hie niet en compt, sal der cleger sijn versueck van recedentie aangewiesen worden, van in 't besitt ende het gebruyck van het strijdige goet gehalden te worden, ende hem daerinne gein hinder oft beletsel te doen. Ende soe wanneer hie voir die tweede reise gedaeght sijnde, oick niet en compt, sal der cleger ten principalen sijn versueck van volcommelick in die possessie, besitt ende gebruyck van de goederen gehalden te worden, mit erstadinge van vruchten, profijten, schaden, coste end interesse aangewiesen worden.

14.

Maer compt der beclachter voir recht, sullen partiën op alles volcommelick worden verhoert, om daerop mitsgaders op die titulen bescheiden ende affgeleiden toen (die nochtans alsdan aen partiën niet en worden geoepent) aengaende de recedentie recht gedaen te worden, naer behoeren.

1. In der manieren voorschreven, is geordonneert: erratum editie 1620: in der manieren voorschreven is, geordonneert.

2. Bie: erratum editie 1620: hie.

15.

Die recredentie oft betrouw gebruik van de goederen sal toe erkant worden dengeenen, die ten tijde van de clachte, oft corts daerom, in der manieren hierboven gesaght, was in 't besit ende gebruik derselver, oft soe niet wel claer en is, welcke van partie daerinne was, dengeenen, die den meisten tijt van het jaer voer de clachte daerin is geweest, oft soe hetselve oick niet claer en is, die den besten titel ende waerschijnlicxste recht tot het besitt ende gebruik heeft.

16.

Ende oft man¹ daerom oick niet wel d'een noch d'ander bevinden oft weten can, oft dat groot peryckel ofte vreise waere, dat partiën mit gewaepender handt tegens malcanderen solden commen, sal 't gericht dieselve strijdige goederen stellen in bewaerder handt, tot behoeve van dengeenen die bevonden sal worden daertoe berechticht te sijn. Bevelende ende belastende vorts partie, tegens 't geene bie den gerichte in oft op die recredentie ofte sequestratie is geordonneert² niet te doen noch vorts te keeren, op de verbuerte van hondert goltgulden, ofte sulcke andere amende, nae d'erkenntnisse des gericht, ende tot dien, hun recht possessor oft besitt te verliesen.

17.

Die saecke bie provisie gewiesen sijnde, 't sij aengaende de recredentie ofte sequestratie, staet partiën vorts ten principalen vrie, bie voordere productie ende oepeninge van toen, reproche ende salvatie, oft wederleggen ende verantwoord van
/139/ denselven toen oft bescheiden, ende anderssints behoerlick te voldinghen, ofte beleiden, ende 't selve gedaen, sal men in 't wijsen van de saecke principale, letten, wie den meisten tijt van jaer ende dach voer dato van het beclaech in 't besitt ende gebruik van die strijdige goederen gerustelick is geweest, ende oft daerom niet genoegsaem en blecke wie daertoe den besten titel ende waerschijnlicxte gerechticheit heeft, ende tot dien einde mach men denselven overgeven, als commende tot versterckinghe van 't besitt ende gebruik, om dem volgende 't vonnisse te raemen.

18.

Ende oft ten beiden sijden even gelijk bewijs waere, sonder blijckinge van einigen titel, soe wordt in 't besitt ende gebruik gehalden der beclaechter, die mitderdaet daerinne is: ten waere dat hie bie gewalt, heimelicker oft beedgewijse³ daerin waere gecommen, ende sijne wederpartie daerom hadde gesatt, wandt alsdan solde der cleger (niettegenstaende het besitt ofte gebruik van zijn wederpartie) in zijn voorgaende besitt ende gebruik gehalden worden.

19.

Als die saecke van handthaldinge in 't besitt van 't goet mit eindtordeel gewiesen is, soe en is der winner niet gehalden ten petitoir, oft aengaende den eigendom van de goederen, te procederen, totdat het vonnisse volcommelick is volbracht, soewel belangende die costen, vruchten, profijten, ende emolumenten, als alle schaden, ende interesten, soeverre die oick sijn aangewiesen: ten waere dat aen den winner selver stonde, dat hetselve niet en worde volbracht, 't waere bie gebreke van vervolgh van liquidatie, oft anderssints,

1. Oft man: erratum editie 1620: oft.

2. Geordonneert: erratum editie 1620: geordonneert, 't selve.

3. Beedgewijse: erratum editie 1620: bedsgewijse.

in welcken gevalle der gedampter, oft gecondemneerder sal volstaen, mit genoegsaeme versekerheit, volgende 't geene hieronder oick wordt gesaght.

20.

Die bevonden sal worden jemant t'onrecht in sijn besitt ende gebruick hinder oft stoernisse gedaen te hebben, die sal boven de costen, schaden ende interesse van partie gedampt worden tot profijte van den heere, in de boete van vijffentwintich gulden, end waer de stoeringe oft troubel gedaen mit gewaepender handt, sal strengelick, gecastijt ende gestraeft werden, nae goetduncken van den gericht, ende waer 't dat jemant hem t'onrechte beclacht hadde wegen stoeringe oft troubel, sal insgelicx vallen

/140/ in de boete van twelff gulden, ende ingevalle van geweld, mit gewaepender handt, ter somme van vijffentwintich guldens, oft andere sulcke als naer gelegentheit van de saecke ende personen sal bevonden worden te behoeren.

21.

Niemandt mach ein anderen het besitt ende gebruick van einich goet ontnemen, daeruuyt stellen oft ontweldigen, Ende oft hem jemandt vervorderde sulcx te doen, soe mach der besitter van 't selve goet, hem mitderdaet daertegens stellen, ende hem in sijn besitt halden ende verweren, Ende oft hie des niet en hadde gedaen, als hem toe schwaeck vindende, ofte meerder peryckel vreesende, mach terstondt daerna die handt wederom daerop leggen, ende in sijn voirgaende besitt ende gebruick treden, ende daerin sal hem der heer oft officier, des versocht sijnde, die handt halden, ende sal desniettemin sijne actie tot vergeldinge van alle sijnen schaden ende interesten hebben, ende te werck moegen stellen.

22.

Ende oft jemandt bie geweld uuyt sijn besitt ende gebruick gestelt waere, als voor, ende dat hie die macht oft middel niet en hadde om hemselve terstondt wederom daerin te stellen, soe mach hie daarvan aen 't Hoff oft het gericht daeronder het goet geleghen is, tot keur desselven sijn clachte doen, d'welck bevindende bie sommiere informatie oft ondersueck, sijn besitt gebruick, ende dat daarvan die geweldige affneminghe binnen 'ts jaers is geschiedt, sal hem terstondt bie provisie wederom daerin stellen, ofte doen stellen, ende voirts die saecke ten principalen, aengaende die volcommene herstellinghe in 't besitt ende gebruick, mitsgaders op de costen, schaden ende interesse, partiën verhoeren, ende recht doen, naer behoeren.

23.

Tot welcken einde sal der beclachder tot sekeren daeghe voor recht, aen zijne persoën, om hem te commen verantwoordt, bescheiden worden, ende soeverre hie alsdan daerin gebrekelick valt, sal der cleger sijnen eisch aangewesen ende 't vonnisse voltrocken worden: ten waere dat hie ten naesten gedingsdaege voir recht quaeme, ende wettighe redenen van ontschult van sijn niet commen voirbrechte, ende aen sijn persoën niet gedaeght sijnde, sal voir die tweede reise gedaeght end vorts gedaen worden, als voir.

24.

Der jemandt het besitt ende gebruick van sijn goet onder-
/141/ gaet, ende daeruuyt stelt, ende selver daerin triedt, terwijlen hie uuytlendich is, oft die oick 't selve heeft gedaen bie geweldt, oft gewaepender handt, mach derweghen aengesproecken worden niet allein binnen jaer ende dach nae die nieuwichheit, stoernisse oft beletsel daerin gedaen, maer oick binnen den tijt van dertich jaeren, end heeft hie 't

selve gedaen bie heimelicker wijse, oft sonder gewapender handt, binnen den tijt¹ van teen jaeren, maer soe 't selve geschiedt naer jaer ende dach, dat men uuyt het besitt ende gebruyck gewest is, moet daerin recht gedaen worden, mit volcommene kennisse van saecke.

25.

Bie geweld ende fortse van waepenen wordt jemandt verstaen uuyt het besitt ende gebruyck van sijn goet gestelt te sijn, niet allein als hie mit geweldt wordt verjaecht uuyt sijn huys ofte erve, oft als men naer hem mit wapenen commende, hie sijn huys oft erve verlaet, ende bie anderen ingenoemen wordt, maer oick als hie van sijn goet hier ofte daer gegaen is, ende meinende wederom daerop ofte in te commen, hie onder wegen bie geweldt wordt opgehalden, ende daerentusschen sijn huys ofte erve ingenoemen, oft als hie wederom commende, bevindt die hem beletten wederom op oft in 't sijn te commen.

26.

In saecke van redintegratie oft wederstellinge des besitters, in 't besitt ende gebruyck van het strijdich goet, als jemandt mit fortse ofte geweldt daeruuyt gestelt is, en helpt den beclachten niet te seggen, dat hie ierst bie fortse ende geweldt, oft heimelicker wijse van sijne wederpartie daeruuyt gestelt solde sijn, ofte dat hie 't van hem beedtsgewijse solde hebben beseten, sonder ander recht daertoe te hebben: ten waere dat als hie mit geweldt daeruuyt gestelt waere, hie terstont, dat is binnen den derden dach sijn wederpartie wederom daeruuyt hadde verdrieven, gelijk hiervoor is gesaght.

27.

Van gelijcken om te ontgaen de redintegratie, ofte wederstellinghe van jemandt in sijn goet, dat hem affhendich is gemaect, en helpt niet d'exceptie van te seggen, dat hetselve dem beclachten toebehoert, noch en mach der richter daerop einige kennisse nemen, maer moet dem niettegenstaende der voirgaender besitter dem 't selve ontvrempt oft daeruuyt gestelt is, ierst ende voiral wederom daerinne gestelt, ende hem alle
/142/ costen ende schaden goet gedaen worden, voor ende aeler hie in rechte gehoirt mach werden.

28.

Welverstaende, dat als die questie van vruchten, costen, schaden ende interesse niet claar en is, ende meerder ondersueck verheist, ende dat het strijdige goet weder ingeruymbt is, ende der cleger selver gein neerstich vervolch daerop en doet, als niet sueckende de saecke van de proprieteit oft eigendom in kennisse te laten commen, alsdan volstaet der beclachte om de saecke ten principalen te moghen bedingen, mits stellende genoechsae-me versekerheit.

29.

Der einen anderen geweldelick uuyt der possessie ofte besit van ein goet heeft gestelt, en is niet alleen aen denselven gehalden, in 't geene des gesaght is, maer valt oick in de pene van hondert goltgulden aen den heer, indien hie 't mit gewapender handt heeft gedaen, ende is 't selve geschiet mit hulpe van andere gewaepende persoonen, in de pene van tweehondert goltguldens, ende nae gesteltenisse des gewelds, van tijtlicke oft ewelicke banninghe, oft oick tot lijffstraffe, tot erkentnisse des gericht.

1. Den tijt: erratum editie 1620: tijtten.

30.

Ende oft 't selve waere gedaen sonder geweldt van waepenen, terwijlen dat der besitter buyten 's landts was, soe sal der innemer van eins anders goet, staen ter bruecken ofte boeten aen den heer, ter sommen van hondert goldtgulden, Ende is derselver tegenwor- dich oft binnen 's landts, als sulcx geschiet, sal verbuert hebben die somme van vijfflich goltguldens, alles tot erkentnisse des gerichtts, d'welck die voerschrieven boeten sal moghen vermeerderen, verminderen oft daarvan t'einemaal ontledighen, naerdatt daer redelicke ende waerschijnlicke oirsaken van onschult solden moghen wesen.

31.

Al waer 't dat jemandt einich goet hadde gecocht, oft dat hem 't selve waere gegeven, oft dat hie anderssints recht om 't selve als eygenaer te moghen hebben ende besitten, hadde vercrieghen, oft dat hem¹ 't selve oick mit vonnisse waere aangewiesen, en mach daerom hemselven in 't besitt ofte gebruick des goets niet stellen, maer moet oick bie handtleveringhe, opdracht ende erffnisse van den vercoeper ofte gever, oft bie hunnen goeden wil, end sonder hun beletsel oft tegenseggen daertoe commen, oft bie wege van rechte doer den officier daerinne gestelt werden.

/143/ 32.

Ende oft jemandt hiertegens ofte anders deede, en solde alsulcken besitt ofte gebruick niet moeghen behalden, maer solde 't selve moeten weder inruymen, mit alle die vruchten bie hem ontvangen, aen dengeenen, die 't selve van tevoirens in sijn besitt ende gebruick heeft gehad, al couste hie bewijsen, daertoe recht van hem ofte sijnen voirsaget te hebben, ende solde daerenboven staen ter boete des hern, naer de gelegenheit van de saecke, ten verclaeren des gerichtts.

33.

Uuyt crachte van brieven van 't Hoff, daerbie jemandt in de possessie oft besitt van de goederen wordt gehalden, ofte bevoelen daerinne gestelt, geredintegreert, ofte wederges- stelt te worden, en mach der beclachter uuyt sijn besitt ongehoert niet gesett worden, als hie daertegens begeert gehoert te zijn, maer wordt dem niettegenstaende tot sijn verant- worden ontfangen, ende hebben alsulcke brieven van bevele alsdan maer cracht van blooten dagement: Ten waere dat dieselve brieven waeren inhoudende de clausule die bevelen stadthaldende niettegenstaende oppositie oft appellatie.

34.

Men mach gein brieven mit alsulcken clausule verleenen: ten waere dat het Hoff van tevoerens sommierlick waere gebleken van het besitt ofte gebruick des clegers, ende van d'ongebruick, nieuwichheit, stoernisse ofte geweldt hem daerin aengedaen, Ende dat als die verleent ende voltrocken sijn, soe is ende blijft der beclachte in sijn geheel om sijne defensie, verantwoordinghe ende tegenbericht te doen, ende daerop recht te verwachten, 't sij aengaende de recredientie, sequestratie oft vollen besitt van de goederen.

1. Dat hem: erratum editie 1620: dat.

35.

Al is 't dat ordinairlick der strijdt op 't besitt ende gebruick van de goederen voorgaet, ende daerna van de gerechticheit des eigendoms gekandt wordt, Soe staet nochtans den cleger, die in sijn besitt gestoert ofte daeruyt gestelt is, alhier vrie, d' ein ende d' ander gelijkelick, oft elck besunder in rechte te brengen, ende te vervolghen, ende alsdan sal hetgeene daerin men bevindt dat der cleger 't beste berechticht is, hem aangewiesen worden, ende dem het volle besitt eins aangewiesen is, en sal daer niet uuyt gestelt moghen werden, totdat hie mit siegel ende brieff oft mit recht, naer die gesteltenisse ofte eigenschap des goets daeruyt is geslieten oft gewonnen.

/144/ 36.

Der den eigendom van einige erffgoederen oft ander vervolgen oft heisschen wilt, is vooral schuldich sijne tegenpartie voor den gerichte te doen daeghen, ende bie ordinarischen wegen sijnen eisch ende clachte te doen, ende allen schijn ende bescheidt daertoe dienende over te geven, om partie gehoort, recht gedaen te worden, naer behoeren.

37.

Is oick gehalden die reigenoten van deselve goederen wel uuytdruckelick te verclaeren, ende soe des moet waere, op den grondt te commen, end den te wijsen ende betreden, opdat men sekerlick mach weten, wat hie heist, ende daerbeneffens burge stellen voir de costen, schaden ende interesse van partie: ten waere dat hie genoechsaem in 't quartier waere geërf, om daerop sijn verhael te moghen nemen.

§ 2. *Vervolgh van ruerlicke vercochte, vertroude, uuytgeleende ende uuytgedaene¹ goederen om te wercken.*

1.

Al is 't dat men sijn eigen goet heeft vercocht, oft anderssints verhandelt ende opgedraegen, oft gelievert, soe wanneer men nochtans daarvan niet en is betaelt oft voldaan, ende dat hetselve noch onverhandtplicht oft ongelievert is in de handen van den coeper, oft tot sijn gebiede ende beveel noch staet, Soe mach men daerop sijn vervolch doen, 't sij bie arrest ofte anderssints, om daarvan betaelt te worden, ofte 't selve wederom te hebben, Ende is daertoe den vercoeper voir alle andere creditueren berechticht, om tot den sijnen te geraecken.

2.

Maer als 't selve aen einen anderen vorts is vercocht, verhandelt ofte verpandt ende gelievert oft opgedraegen, Soe en heeft, der ierste vercoeper gein vervolgh tegens den tweeden coeper oft credituer, die ter goeder trouwen, nae date van den iersten coep, den prijs betaelt ofte het geldt daerop gedaen heeft, maer blijven die dengeenen die bie wettigen titel daertoe is gecommen.

3.

Der einen coepman ofte facteur sijne goederen oft coepmanschappen heeft toegesonden, oft in handen gestelt, om bie hem vercocht oft anderssints daermede oft mit den prijs van deselve gedaen te worden, soe ende gelijk hie hem heeft belast, al is 't dat alsulcke

1. Uuytgedaene: erratum editie 1620: uuytgaende.

- coepman ofte facteur 't selve anders doet dan sijnen last is, oft den prijs anders gebruickt ofte bekeert, heeft
- /145/ daeromme gein actie tegens die vercrijgers derselver goederen, oft weghen den prijs van deselve.
4.
D'welck oick plaetse grijpt, al waer 't dat alsulcken coepman oft facteur daermede hemselven hadde beholpen, versettende oft verpandende 't selve goet voir sijn eighen scholt, ofte den prijs daarvan: Voirbeheltlick hem sijn verhael tegens denselvighen coepman ofte facteur, ende den heer geheel in de straeffe, die tot alsulcke ongetrouwicheit is staende, volgende 't geene hiernaer wordt gesaght onder den titel van *Bevel*.
5.
Van gelijcken als jemandt sijne obligatie, goet ofte coepmanschappe aen einen maeckelaer oft anderen heeft betrouwt, ende in handen gestelt, om alleine te vercoepen, te verbuyten, te versetten, oft als brenger 's brieffs, die scholt in te maenen, oft uuyt die obligatie die schult eisschen, al is dat alsulcke persoen, buyten sijnen last ende beveil doet, oick het goet ofte gelt anders bekeert, evenwel en mach der eygenaer alsulcken goet ende obligatie niet naer hem nemen, onder 't dessel dat sijnen gegeven last ofte bevel niet achtervolght waere: voirbeheltlick hem sijn verhael, als voir.
6.
Desgelijcken als men aen jemandt einighen huysraedt heeft verhuert, ofte geleent om te gebruycken, ende dat derselver sulcken goet vercoept, versett oft anderssints verhandtiert, soe en heeft der eygenaer oick geine actie ofte vervolgh tot deselve goederen, maer blijven die als voir, dengeenen, die bie wettigen titel ¹ daertoe sijn gecommen.
7.
Alle d'welck nochtans is te verstaen, als der vercrijger van alsulcken goet daertoe ter goeder trouwen gecommen is, als niet anders gewieten hebbende, dan dat dem ² coepman, facteur, huerlinck, oft die alsulcken goet vertrouwt, geleent, toegesonden oft in handen is gestelt, ende vercocht, versatt, oft verhandelt heeft, 't selve was toebehoerende, oft dat sij volcommene macht hebben gehadt, om daermit te doen ende te handelen, gelijk sie gedaen hebben, Ende soe sie anders hadden gewieten, en solden tot alsulcken goederen gein recht hebben vercrieghen, maer solden dem eygenaer dat weder leveren moeten.
8.
Oick al waeren alsulcke goederen alleen versatt oft verpandt ende overgelievert aen jemandt, die ter goeder trouwen
- /146/ daertoe waeren gecommen. soe solde evenwel der eygenaer die van tevoirens deselve hebben aengegaen, end aen den verpander vertrouwt ('t sij bie vercoepinghe, toeseindinghe om te vercoepen, oft bie einighe ³ tot desselfs gebruyck) die naeste sijn om die

1. ASO 591 heeft nog "ende te goeder trouwe" eerst doorgehaald, waarna de doorhaling door onderstippeling weer ongedaan is gemaakt.

2. Dan dat dem: erratum editie 1620: dan der.

3. Einighe: in de vierde editie (Venlo 1740) veranderd in "leeninge".

te loessen, ende mit mindere¹ weerde hunne meerdere schade te blussen ende te verhueden.

9.

Als ein bereider, verwer, snijder, goltsmid ofte dergelijcke werckluyden einich goet gelievert is, om te bereiden, verwen ofte anderssints daarvan iet te maecken, ofte 't selve te verwercken, ende dat sie daermede anders hebben gehandelt, dan daertoe 't selve hun is gelievert, dat en doet den liveraer gein achterdeel, maer mach dem niettegenstaende, 't selve goet vervolgen, aloft alsulcke ambachtsluyden hunnen wil daermede niet en hadde gedaen.

§ 3. *Vervolch van verloeren ende gestoelen goederen.*

1.

Opdat ein jegelick te beter wederom mach geraecken tot sijn verloeren goet, soe is dergeener der einich verloeren goet gevonden heeft, schuldich 't selve te doen uytroepen, ofte den officier te kennen te geven binnen driemaal vierentwintich uhren, naerdat 't selve gevonden is, op die pene van drie guldens, ende soe hie oick daerna daerin gebreeckelick viel, sonder redelicke oirsaken van onschult, ende dat daeruyt ofte anderssints tot sijnen laste quaet vermoyen solde vallen van onbehoirlicke onthaldinghe van het goet, solde boven die wedergevinghe desselffs aen den heer de weerde daarvan verbueren, ofte ingevalle van niet voldoeninghe derselver, naer gelegenheit der saecken, uytgericht ende gestraefft worden.

2.

Der heer ofte officier, die het verloeren goet ter handt is gecommen, moet hetselve, bewaeren tot behoef van degeene, die dat sijn gemaecten can, ende sal tot dien einde drye naevolgende sonnendaghen, naer den dienste Godts doen kundigen, dat hie seker verloeren goet ofte gelt in handen heeft, ende soe binnen ses weken daerna niemandt en compt, ende goet ofte gelt sijn maecken can, soe verblijvet aen den heere, behalven
/147/ dat hie den vinder daeraff geven sal den twintichsten penninck.

3.

Welverstaende, dat soeverre jemandt die einich goet gevonden heeft, 't selve brengh ofte doet brengen in handen van den pastoir ofte andere geistelicke persoenen, om 't selve te brengen ter rechter handt, ofte 't selve kundich ofte oopenbaer te maecken, opdat het ter rechter handt mach comen, voor ende aleer dat het tot kennisse van den heer is gecommen, wie 't selve heeft gevonden, sal derselver alsdan niet verbueren, noch oick ter saecke van den vondt einich profijt hebben, maer onbeschadicht daarvan scheiden, gelijk hie daeraen is gecommen.

4.

Soe wanneer dat gevonden goet jemandt sijn can maecken, ofte bewijsen dat het sijn is, alsdan heeft der heer oick voir sijne bewaernisse den twintichsten penninck, boven den twintichsten penninck van den vinder, maeckende t'saemen den teensten penninck, ende

1. Mindere: erratum editie 1620: naerdere; ASO 591 heeft "meerdere".

moet oick dergeene die dat goet sijn gemaect heeft, alle gedaene kosten van publicatie ofte vercundinghe ende andere goet doen.

5.

Als jemant einige alde schatten, silvere oft golde penningen, oft ander gelt oft goet in sijne eigene erve ende gronden vindt, ende dat men niet weeten can, wem dieselven toebehoeren, soe sullen alsulcke alde schatten, silver ofte golde penningen, oick gelt ende goet toebehoeren den eygenaer van de gronden, sonder dat der heer sulcx aensprecken mach.

6.

Ein vast ingesetener dieses quartiers oft Ruremundtschen vierdendeils, dem einich goet ofte gelt gestolen oft ondraegen is, ofte dem sijn goet ontvallen is, oft verloeren heeft, soe hie den dieff, oft jemandt anders hem onbekent daarmede bevindt, tot wat plaetse dattet sij, mach 't selve twee naeburen te kennen geven, ende alsoe sijne handt daerop slaen.

7.

Des moet dergeenigher der sijn goet alsoe aen sich slaet, den officier terstondt, oft binnen vierentwintich uhren daernae, of eer soe hie can, den weet doen, hoe, waer, ende wanneer, ende van wat persoen hie sijn goet aenveert heeft, soe hie denselven kendt oft weet te noemen, oick wat 't selve goet is geweest, opdat der officier den dieff mach vervolgen ende straeffen, soe naer recht behoert.

8.

Ende oft der dieff achterhaelt ende vervolght sijnde, het
/148/ goet van hem wurpe, ende loepen gaet, soe mach dergener dem dat goet ontnommen is, 't selve tot hem nemen, sonder aen den heer misdaen te hebben, ende sonder den officier sulcx behoeven aen te geven, oft hem die goederen over te leveren.

9.

Maer soeverre dergener, die men mit einich gestoelen goet bevindt, verclaerde 't selve gecocht oft anderssints behoerlick vercriegen te hebben, ende mitderdaet bereidt waere 't selve goet in handen des officiers, ofte mit goet gevallen van de vervolger, in handen van eine derde persoon te stellen, totdat sie mit recht gescheiden solden sijn, solde daarmede volstaen.

10.

Soe wie sijn gelt oft goet dat hem gestolen oft affhendich is gemaect, bevindt bie jemandt woenende onder 't gericht, daer hie selver woont, en mach daerop sijne handt niet slaen, maer willende hem versekeren, moet dat bie den officier doen arresteren, ende alsoe in bewaerder handt doen blijven, ende daerop voirts sijn vervolgh doen.

11.

Ende als hie bewijsen can, dat het goet hemselven, ende niemant anders toebehoert, soe sal hem 't selve goet volgen los ende vrie, sonder iet daervoor te betaelen, al waer 't oick op einen vriën merckt, ofte anderssints oepenbaerlick gegolden ende vercocht: ten waere dat dem coeper 't selve naemaels naer behoerlicke affkundinge waere geblieven, gelijk hiernaer onder den titel van *Verjaeringhe* sal worden gesaght.

12.

D'welck oick plaetse heeft soe wanneer der officier van 's heeren wegen einich gestoelen goet heeft aenveert, 't sij dat der dieff daarmede gevanghen is ofte niet, want 't selve

den eygenaer, oft dengeenen die toenen can hem 't selve ontfrembt te sijn, oick alsdan moet volgen, voirbehettlick den officier sijnen behoirlicke loon van bewaeringhe.

/149/

Derden Titul

Van beschudtrecht ofte vernaerdinghe

§ 1. *Bie wien ende waerop beschudt gedaen magh werden, ende die naeste daertoe.*

1.

Alle vercochte huysen ende erven, soewel buyten ten platten lande als in steden, moegen bie die magistraeten ende gerichte tot behoeve van die steden oft dorpen beschut werden, ende gaen die steden ende dorpen voir alle andere beschudders, mits dat die tot dienste van de gemeente worden bekeert, als tot treckinge van de straeten, stadswercken, oft tot enige vaert, waterloepen, heerbanen, wegen oft andere dergelijcke saken.

2.

Vermoegen oick alle vercochte gronden van erven ende huysen beschudt oft vernaerdert worden bie die bloetsverwanten: Ende dat niet allein als die bie versterff oft vernaerdinghe sijn gecommen van den bloede, maer oick als die sijn verworven ende vercriegen, volgende 't geene hieronder naerder wordt gesaght.

3.

Item, Soe wanneer ein erve uuytgegeven wordt in pandtschap voir den tijt van teen ofte meer jaeren, ofte ¹ op lijffrenten, soe moegen die naeste verwandten dieselve beschudden, mits aenstellende genoegsaeme versekerheit voir de betalinge ende voldoeninghe van deselve rente, ende die pandtgoederen terstondt te laeten volgen, ingeval van loessinge. ²

4.

Van gelijcken mogen oick alle heeren vernaerden die goederen die van hun worden gehalden, soe die naer haer wesen ende gewoenten tot vernaerdinghe hebben gestaen: 't sij dat die sijn leenen, tins, laedt oft lijffgewinsgoederen, oft andere dergelijcke, maer daerin gaen altijs die bloetsverwandten voir den heer.

5.

Als einigh huys ofte erve verscheidene persoenen toebehoerende, uuyt der handt oft mit der kertsen vercocht wordt, alsdan moegen oick die deilhebbers, die totte vercoepinge geroepen werden, 't selve huys ofte erve beschudden, maer die

/150/

goetwillige mitvercoepers, oft die einen anderen tot de vercoepinge gedronghen heeft, en mogen sulcx niet doen.

6.

Magh oick ein eygenaer oft deilhebber beschudden den coep van de tochte van sijne goederen, maer ein tochter en heeft gein recht om den eigendomb van het goet dat in tochte bie hem beseten is, vercocht sijnde, te vernaerden.

1. "in pandtschap ... ofte" ontbreekt in ASO 591.

2. "Ende die pandtgoederen ...loessinge" ontbreekt in ASO 591.

7.

Men magh oick beschudden alle vercochte huysen ende erven, wanneer des beschudders huys oft erve mit den vercochten huysen oft erve t'saemen verbonden staen voir grondtins oft renten, wie clein ofte weinich des beschudders deil oick sij.

8.

D'welck oick plaetse heeft, al waer 't dat die renten ende tins bie scheidinge ende deilinge, vercoepinge oft anderssints op ein deil van den pandt allein gelaght waeren, die gehalden waeren denselven tins oft last den beschudder oft sijnen pandt aff te dragen.

9.

Item, wanneer men einige erve oft loesrenten op sijn goet vercoept, moegen die bloetsverwandten ende maeghen binnen ses weken ende drie dagen nae den weet, oft als die niet en is gedaen, binnen jaer ende dagh naer die guedinge alsulcke rente beschudden, maer naerderhandt en worden sie daertoe niet ontfangen.

10.

Insgelijcken, wan einige steden, dorperen, oft andere gemeente einige renten vercoepen, mogen d'ingesetenen van alsulcke steden ende dorpen oft gemeente, alsulcke rente beschudden oft loessen, leggende den coeper sijne penningen, ende staende de alsoe in sijne plaetse.

11.

Item als eins schuldenaers erffelicke goederen oft renten bie executie gerichtlick vercocht werden, sonder voirgaende uuytwinninge ende kerckegeboeden, mit pleckinge van billetten jaer ende ses weken daernaevolgt, ende dat ein ander rentier oft credituer daarvan niet en heeft gewieten, noch anders gein middel van verhael van sijne schuldt en weet, dan op de vercochte goederen, soe vermagh hie dieselve goederen vernaerderen, tot verhuedinge van sijn verlies ende schade, die hie anderssints bie gebreke van betalinge solde commen te lijden, mits haldende den coeper overal buyten schade.

12.

Soe wanneer daer anders gein vernaerders commen, soe mach oick den naebuer, hebbende huys ofte erve liggende naest hetgeene dat vercocht is, 't selve vernaerderen ofte beschudden, ende als daer meer naebueren sijn, gaet voir die het nerstichst is ende ierst vernaerdert heeft.

13.

Als einich goet vercocht is voir siekeren prijs, al is dat alsdan erve in betalinge gegeven wordt, 't sij gewerdiert ofte niet, soe sal het beschudt sonder einich onderscheidt plaetse hebben, ende sal der beschudder volstaen, mits betalende denselven prijs.

14.

Item als einige gemeine huysen ofte gronden van erven bie den einen deilhebber allein sijn verhuert, sonder wete ende bewillinge van de andere mitdeilhebbers, Soe moegen diegeene die daerinne niet bewillicht en hebben die huere beschudden, 't sij om dieselve te gebrueken, oft daarmede hun profijt te doen.

15.

Item als ein huerlinck ofte pachter ein huys oft erve vorts aen einen anderen verhuert, soe mach der eygenaer oft deilhebber die huere binnen acht dagen naer den weet beschudden, insoeverre hem van den iersten huerlinck sulcx tevoiren niet en is aengeboe-

den, ende soe hem die huere gepresenteert were, solde hie tot de vernaerdinge niet ontfangen werden.

16.

Maer als ein huerlinck ein camer, solder, oft ein deil des huys verhuert, soe en heeft der eygenaer gein beschudtrecht, maer blijft alsulcken deil van het verhuert huys aen deng-eenen die het den huerlinck vorts verhuert heeft.

17.

Der mann magh beschudt doen in den name van sijne huysvrouwe als momboir dersel-ver, sonder van haer daertoe einighe bewillingh oft volmacht van doen te hebben, ende 't goet dat alsoe beschudt oft vernaerdert is, wordt gehalten voir verworven oft verspaert goet, ende oick soe gescheiden ende gedeilt, soe tusschen mann ende vrouwe als hunne erffgenaemen.

18.

Desniettemin magh dergeener van wiens sijde het recht van beschudt compt, in 't schei-den van den bedde die werde van 't selve soe die alsdan is, daervoir opleghen, ende 't selve tot hem nemen als patrimonial, maer derselver prijs wordt tusschen den lancxst-lewenden ende den erffgenaemen van den iersten afflijvighen gehalten ende gedeilt als onruerlick verworven goet, in plaetse van d'welck die werde is comende.

/152/ 19.

Van gelijkken mach men vernaerden in den name van ein kindt, al is 't noch in de macht ende gewalt van de alders, het erff d'welck sijn vader vercocht heeft, als het kindt van sich selver daertoe middelen heeft, ende dat onder eide bie het kindt ofte andere die de vernaerdinghe oft beschudt tot des kindts behoef doen, uuyt sijnen name verclaert wordt, dat die tot des kindts behoefte ende mit sijne penningen geschiede.

20.

In 't vernaerden van goederen van bloets wegen verstorven, ofte vernaerdert, gaet voir der eerster van de bloetsverwandten daarvan het goet is gecommen, Ende als die niet en vernaerdert ofte beschudt, soe sal der tweede, derde, ende soe vorts andere volgende verwandten van de sijde daer 't goet van hercompt beschudt moegen doen.

21.

Ende soe diegeenige die beschudden willen, alle in gelijcke graedt sijn, sal dergeenigher der sich eerst te beschudden aengegeven heeft, voir den anderen gaen, ende soe sie alle beide sich op einen tijdt werden aengeven, sal der mann voir de vrouwe, ende der alste op der straete voir de joncxste daertoe ontfangen werden.

22.

Maer oft er gein en waeren van de sijde daarvan het goet gecommen is, die begeerden te vernaerden, soe solde daertoe van de andere sijde die naeste sijn, die den vercoeper het naest sijn bestaende, ende solde onder hunluyden vorts dieselve ordre ende maniere gehalten werden, als in den voirgaenden artickel is gesaght.

23.

Ende belangende die gewonnen ende geworven goederen, die sullen oick beschudt moegen worden bie den naesten verwandten, soewel van d'ein sijde als van d'andere sijde, te weten soe van de vaderlicke als moederlicke sijde, des sal daerin der naeste van hun voirgaen, ende als sie beiden in einen graedt staen, soe sal der d'ierst vernaerdert oft beschudt gedaen heeft, der naeste daertoe wesen.

24.

In 't vernaerden oft beschudden van gemeine huysen oft gronden van erve, 't sij dat die werden vercocht oft verhuert, gaet der meisten deilhebber voir den minder: Ten waere dat hie die vernaerdinge niet voir hemselven, maer voir andere wolde doen, in welcken gevalle sal daertoe ontfangen werden die tot sijn eigen gebruick beschudt.

/153/ § 2. *Bie wien ende wanneer 't beschudt ofte vernaerdinghe niet en mach geschieden.*

1.

Ein bastardt en mach gein beschudt doen, al waer 't schon soe dat hie bie den prince geligitimiert, ofte wettich waer gemaect, maer die bie naervolgende hylick wettich kindt is geworden, wordt soewel tot het beschudt ontfangen als ein echte geboren wettich kindt.

2.

En vermoegen oick niet die geistlicke stifften, cloisteren noch einige andere, die gein erffgoet gelden moegen, 't selve goet beschudden, het waere uuyt den name van dengeneen die in hun cloister ontfangen ende geprofessit sijn, oft anderssints.

3.

Die einmael het beschudt heeft affgegaen ende daarvan vertiegen, die en wordt daernaer oick niet ontfangen om te mogen beschudden, maer daermede en sijn d'andere bloetsverwanten in hun beschudt niet vercort.

4.

Insgelicx diegeenige die bie den lycoep sijn geweest ende mit van den lycoep hebben gedroncken, ende tegens den coep niet en hebben gesaegt, en werden tot de vernaerdinghe niet ontfangen: ten waere dat sie selve hun gelaech betaelt hadden, oft allein als getuygen daerbie gewesen waeren.¹

5.

Erfelicke goederen vercocht bie decreet, ofte gerichtelicke executie ende pandinge, uuyt crachte van vonnisse, oft dat cracht van vonnisse heeft, en moegen niet beschudt werden, als dieselve naer voorgaende uuytwinninghe jaer ende ses weken voir de vercoepinge haere kerckegeboden, ende aenclevinge van billetten van vercoepinge hebben gehad.

6.

Als verscheiden huysen, erven, ofte panden bie malcanderen oft apart gelegen, altemael t'saemen voir einen sekere genoempden prijs vercocht werden, sonder einich onderscheidt gemaect te hebben hoeveel dat het ein oft d'ander vercocht is, alsdan en mach niemandt den coep in deil beschudden, maer moet hetselve doen in 't geheel: Ten waere der coeper tevrieden waere den beschudder ein deil daeraff te laeten volgen.

7.

D'welck oick gehalden sal worden, als veel persoenen ein goet in einen coep vercoepen, daertoe verscheidene persoenen van elcx maeghschap recht van beschudt solden mogen hebben, want alsdan al waer 't dat ein van hun het deil van sijnder sijde oft maeghschap gecommen, allein wilde vernaerden, en solde daertoe niet

1. Art. 4 is in ASO 591 later op een apart blaadje toegevoegd in het handschrift van Tilman van Bree.

/154/ ontfangen werden, maer willende het recht van naederschap genieten, moet die in 't geheel doen.

8.

Item wanneer jemandt einighe gifte oft oprechte verbuytinge doet, van huys om huys, landt om landt, oft einighe onruerende goederen d' ein tegens d' ander, sonder einich gelt te geven, oft goederen te prijsen¹, soe en valt daer gein beschudt: Ten waere dat die buytinge geschiede van goet tegens einighe losrente.

9.

Ende in dem val mach men dat verbuyt goet beschudden, mits die heuftpenningen van de rente leggende oft eine andere gelicke rente op goede genoegsame panden bewijsende, tot genueghen des gewesenen rentheffers, ofte tot 't seggen van degelijcke² persoenen, hun des verstaende, oft die van den gerichte daertoe gecoeren werden.

10.

Insgelicx als erffne tegens erffne, wie voir gesaght is, verbuydt is, ende ein van de mangelers het verbuydt erffne binnen jaer ende dach wederom gelt, duer sich oft jemandt anders, oft bewiesen can werden dat in die buytinge onder die mangelaers sulcx affgesproecken is, sal den naesten verwandten van den vercoeper vrie staen d' ein ofte d' ander te beschudden tot sijnen khuere.

11.

Item als op die mangelinghe einich gelt toegegeven wordt, ende dat het erffne hoeger bedraecht als 't gelt, soe en sal gein beschudt plaetse hebben, maer soe het gelt sich hoeger bedraecht als het erffne, soe sal 't beschudt toegelaeten werden, ende om te weten wat meer bedraecht, sal 't goet ende erffne mit den gericht ende naebuereu gewerdiert ende geschat werden.

12.

Desgelicx wanneer vrunden ofte maeghen, oft andere die aen malcanderen gehylickt sijn, oft oick die duer dienst oft andere weldaeden aen malcanderen gehalden sijn, tusschen hun einigen coep van huysen ofte erven doen, soeverre der vercoeper derff mit eyde behalden, dat hie 't selve huys ofte erve voir denselven prijs aen andere niet vercocht en solde hebben, alsdan en heeft dat beschudt van einen naerdereu vrundt oft maeghe gein plaetse.

13.

Van gereide goederen, personeele schulden, verschene pachten³, actiën oft credyten, die uuyt der hant, oft bie executie vercocht werden, en valt gein beschudrecht: Ten waere dat die in rechte strijdt-

/155/ baer waeren tegens den besitter ofte schuldenaer, In welcken gevalle sie daertoe die naeste solden sijn, mits opleggende den prijs daervoor gegeven, binnen ses weken naer de wete.

1. Prijsen: erratum editie 1620: prijsenen.

2. Degelijcke: erratum editie 1620: diegelijcke.

3. Verschene pachten: erratum editie 1620: pachten.

14.

Einen schuldenaer van claer ende onwedersprekelicke schult, die daerop sonder waerschijnlicke redenen strijt maeckt, ofte gemaent sijnde niet en betaelt, en is niet toegelae- ten sijne vercochte handschrift ofte schuldtbrieff te loessen voir den prijs daer die voir vercocht is, maer is die aen den coeper, naer uuytwijzen van sijnder bekentnisse ende belofte daerbie gedaen, schuldich te betaelen.

15.

Als jemandt bie executie ofte anderssints iet heeft gecocht, ende selver aen den vercoeper, ofte tot wiens laste die coepinghe¹ is gedaen noch ten achteren is, oft tot den sijnen niet en can commen, die en is niet gehalden ein ander tot vernaerdinghe t'ontfanghen: tensij dat hie hem sijne volle tachterheit goet doe.

§ 3. Tijdt ende maniere van beschudt ofte vernaerdinghe.

1.

Ein beschudder mach dat beschudt doen ofte in het werck stellen, soe haest als den coep ofte huere is geschiedt, al waer die overdracht ofte transport gerichtelick niet gedaen, noch den tijdt van de huere ingegaen.

2.

Soelangh gein bescheidt ofte weet van beschudt aen den coeper en is gedaen, soe moegen coeper ende vercoeper, insoeverre noch geine overdracht en is geschiedt, oft die coepenningen noch niet en sijn getelt, den coep affgaen, ende malcanderen quytshelden, ofte oick andere voerwarden maken bie verhoedinghe van den prijs, oft anderssints.

3.

Des moet dit al geschieden ter goeder trouwe, sonder dat sie van einich aenstaende beschudt gewieten hebben, d'welck sie daermede gesocht solden hebben te beletten, daerover sie gehalden sullen sijn sich behoerlick mit eide t'expurgeren des versocht sijnde.

4.

Als der coeper ende vercoeper malcanderen t'einmael van den coep hebben verlaten, soe en valt daer voirts gein beschudt, maer is der prijs verhoecht oft d'ierste voirwarde veran-

/156/ dert, soe is dergeener die tot den beschudt wilt commen, gehalden den coep te voltrec- ken, als die leste voerwarden mitbringhen, sonder dat hie hem op den iersten coep mach beroepen.

5.

Ein beschudder is ordinaris gehalden 't beschudt te doen binnen jaer ende dach, naerdat het goet gerichtelick voir schepenen uuytgegaen ende overgedragen is, maer als daerover de kerckegeboeden ofte roepen gedaen sijn, soe sal het beschudt moeten geschieden binnen ses weken ende drie dagen, voir der sonnenonderganck: 't sij dat het leen ofte ander goet is.

1. ASO 591 heeft "vercoepinghe".

6.

Welcke ses weken loepen van den dach aff, dat d'ierste kerckgebodt gedaen is, ende naer 't selve ierste gebodt moeten d'andere kerckgeboeden vervolgens gedaen werden, van veerteen dagen tot veerteen dagen, sonder interruptie oft ophalden, ende mit den overganck van deselve sess weken ende drie dagen, word den coeper van sijnen coep tegens die vernaerdinge ende beschudt versiekert.

7.

Niettemin wanneer ein erffne vercocht is op voerwaerde, dat hetselve binnen siekeren tijt geloest sal mogen werden, soe can 't selve oick binnen ses weken oft jaer ende dach, naerdatsulcketijt van loessinghe overstrieken is, beschudt werden.

8.

Ende al is 't dat jaer ende dach hierbevoerens verscheidentlick verstaen is geweest, Soe sal doch nu voirtaen 't selve niet anders verstaen werden, dan te wesen ein jaer ende einen dach, aenvangent van den tijt van d'opdracht, wie boven is gesaght, ende sal 't selve jaer loepen soewel tegens uuytlantsche, als inlantsche, wietende als onwietende, mundighe als onmundighe, sonder dat jemandt daertegens mit einighe middel van restitutie ofte stellinghe in sijnen iersten staet geholpen sal moegen werden.

9.

Maer den voirschreven tijt van ses weken, ende drie dagen sullen allein plaetse hebben ten opsien van meerderjaeringen ende inlantsche, ende niet tegens onmundighen oft uuytlantschen persoenen, diewelcke sullen altijt binnen 't loepende jaer ende dach, na dato van de guedinge, tot de vernaerdinge ontfanghen werden.

10.

Alle beschudt moet geschieden tot des beschudders eigen profijt ende behoefte, d'welck der beschudder, op 't gesinnen ende versueck des coepers, mit lijfflichen eide gehalten is te verclae-

/157/ ren, Ende oft naemaels anders bevonden worde, soe en sal den overstrick van den tijt van vernaerdinge den beschudder¹ niet letten.

11.

Ende om te meer versiekert te sijn, dat het beschudt is tot profijt van den beschudder, soe is der beschudder oick gehalten jaer ende dach tsedert sijn beschudt, ofte dat hem beschudt mit recht toe erkandt is, het vernaerdert goet onvercocht ende onverloeft te halden, ende oft hie 't selve niet en dede, sal daertoe der coeper alnoch ontfanghen worden.

§ 4. *Gerichtelicke clachte ende vervolgh op vernaerdinghe ofte beschudt.*

1.

Als jemandt einich goet gerichtlick beschudt heeft, moet daarvan binnen drie dagen daernaer den coeper den weet laten doen mit einen gerichtboede, opdat der coeper geine wijdere costen, mit maken ofte hermaken aen 't gegolden goet en doe, Ende soe der

1. Beschudder: in de vijfde editie (Venlo 1783) veranderd in "cooper".

beschudder sulcx niet en doet, sal hie gehalden sijn alle die costen te betaelen die der coeper in 't maken oft hermaken aen 't selve goet aengewandt sal hebben.

2.

Insoevern der coeper den beschudder sijn beschudt niet en wil gestaen, soe mach hie hem doen daegen voir 't gericht daeronder die vercochte goederen gelegen sijn ende tot dem einde aldaer tegens den coeper alsulcken heisch doen oft overgeven, als hem goetdunckt.

3.

Ende soeverre die vercochte goederen onder verscheidene gerichtten gelegen sijn, mach hie den coeper doen daegen daer die meeste goederen gelegen sijn, oft voir den richter daeronder der coeper geseten is.

4.

Soeverre der coeper niet binnen 's landts en is, noch gein domicilie oft woenplaetse in 't Quartier heeft, sal derselver gedaeght werden gelijk men gewoonlick is affwesende persoenen te daegen, ende dat ter plaetsen daer die vercochte goederen gelegen sijn.

5.

Der coeper gedaeght sijnde, moet der beschudder denselven daetelick bieden oft presenteren den rechten prijs, daervoir 't goet vercocht is, soeverre hie denselven weit, ende ingevalle nein, magh ende moet hetselve doen, ende den prijs tellen binnen vierentwintich uren, naerdats der coeper die onder eidt

/158/ sal hebben verclaert, ende sijn coepcedel ten voorschijn gebracht, d'welck hie ten versueck des beschudders gehalden is te doen.

6.

Van gelijcken moet der coeper presenteren ofte bieden den gebuerlicken lycoep, te wieten twee van 't hondert, insoeverre derselviger lycoep soe hoege verdroncken is, ende voirt armengeldt, den hondersten penninck, ende den godtsheiler.

7.

Item is der beschudder gehalden den gelder goet te doen alle noedige ende profijtelicke reparatiën, costen ende wercken ter goeder trouwen aen 't vercocht erve gelacht, naerdats hem van den beschudde die wiete is gedaen, ende dat al volgende den bescheidt daarvan sijnde, oft bie gebreke van 't selve, tottet seggen van goede mannen hun des verstaende.

8.

Insgelicx is der beschudder gehalden aen den coeper goet te doen alle affgequietene renten ofte tinssen, ofte immers sal der coeper deselve renten oft tinssen op die panden halden in sulcken staet oft gerechticheit, van den tijdt, als sie voir dato van de affquietinge waeren.

9.

Ende oft der coeper den prijs van den coep, ende andere claere uuytlegginghe bie hem gedaen, niet en wilde ontfangen, ende de vernaerdinge bekennen, Soe moet der beschudder alle 't selve onder 't gericht leggen, tot last ende perickel van dengeenen, die bevonden sal worden ongelijck te hebben.

10.

Ende aengaende 't geene dat onclaer ofte illiquyd is moet, daervoir golt ende silver leggen, ende voir die betalinghe van 't selve, als het geclaert oft geliquideert sal sijn,

burgen stellen, Ende bie gebreke van d' ein ofte d' ander van sulcx, sal van sijn beschudrecht vervallen sijn.

11.

Als der coep geschiedt is mit siekere stucken ofte speciën van gelde, te wieten mit coeninck oft rijcxdalers, goltguldens, oft andere munte, ende der coeper bewiesen can dieselve stucken betaelt te hebben, sal der beschudder gelijcke stucken wederom te leggen gehalden sijn.

12.

'T welck te verstaen is, als sulcx niet bie bedrogh ende ter quader trouwen is geschiedt, ende dat alsulcke stucken gevechlick te becommen sijn, ende soe niet, sal hie moegen volstaen mits betaelende die weerde van deselve specie, gelijck die gelden ten tijde van 't beschudt, alles tot erkentnisse des gericht.

/159/ 13.

Wijders, insoevern der coep is geschiedt mit guldens ofte daelders, sal der beschudder moegen volstaen mits betalende soeveel guldens ofte daelders in andere stucken van gelde, als der coeper gelagt sal hebben, ende dat in sulcker werde, als bie den voors. coeper gedaen is geweest.

14.

Al waer 't dat der coeper 't gecocht goet ten tijde van beschudde aen einen anderen tot hoeger prijs vercocht hadde, dan hie 't selve gegolden heeft, soe sal doch der beschudder moeghen volstaen, mits betalende 't geene der ierster coeper daervoir heeft gegeven.

15.

Wanneer ein goet vercocht is, om daarvan den prijs op sekeren terminen ofte dagen te betalen, Soe heeft der beschudder dieselve terminen oft dagen, mits stellende genochsame cautie ofte versekeringhe van den vercoeper ten selven dage te voldoen, ende soe hie 't selve niet en doet, sal hie tot den beschudt niet ontfangen werden.

16.

Die versiekeringe gestelt sijnde, blijft der coeper end sijne goederen van den coep ontlast, al waer 't oick soe dat der vercoeper den coeper oft sijne panden end goederen niet en wilde ontlasten, ende blijft der beschudder verbonden op gelijcke voet ende bie deselve maniere, als tevoiren den coeper verbonden is geweest.

17.

Ende alsoe nu onlancx 't gebruick is commen, dat die goederen mit der kertsen 't meist daervoir biedende, worden vercocht, waervan alle die hoegers weeten wat sie van jeder hoechsel hebben, soe sal der beschudder schuldich sijn den coeper niet allein wederom te geven dat hie uuytgelaght heeft, maer oick dat hie van wegen sijne hoechselen die hie gedaen heeft solde hebben moegen heissen ofte profytieren.

§ 5. *Gerechticheit des beschudders wegen die beschudte goederen.*

1.

Ein beschudder heeft allet recht van den coeper, ende niet meer, ende oversulcx moet alle voirgaende huere, ter goeder trouwe ende sonder argelist gedaen, van weerden halden: al waer 't oick dat der coeper selver der huerlinck waere geweest.

2.

Als enige hueringe ofte verpachtinge voir dato van den iersten coep bie argelist ende tot achterdeil van den beschudtrecht gedaen is, die en sal den¹ beschudder niet hinderlick sijn, dan sullen gehalden werden, al oft die niet en waeren geschiedt.

/160/ 3.

Soe wanneer ein coeper ofte gelder van huys ofte erve, 't selve nae den coep aen jemandt anders verhuert, ende dat der coep, daernaer wordt beschudt, soe gaet oick teniet die huere, ende en magh der huerlinck die niet genieten: ten waere dat dem beschudder belieffde die van werden te halden.

4.

Als der huerlinck, niettegenstaende die vercoepinghe van den huysse, sijn huere betaelt, soe heeft der coeper oft beschudder, naedem hie daerinne is geguet, ende hem 't selve verblieven is, actie ofte vorderinghe tegens denselven huerlinck, om hem van de huere, nae die guedinge geloopen, te doen betalen, oick sonder ander transport, ofte overdracht van de huere van den vercoeper te hebben.

5.

Dem² vernaerder ofte beschudder volgen alle die vruchten, die ten tijde van den vercoep ende vernaerderinghe op het beschudt goet sijn staende, mits den coeper³ vergeldende van die moeten ende costen daerom gedaen, ende hem wedergevende alle 't geene, daertoe der beschudder als voir is gehalden, mit den interest van dien, al rentsgewijse.

6.

Ende aengaende die vruchten ende profijten middelertijt van den vercochten pande, bie verhueringe ofte anderssints gecommen, die volgen den coeper mits daertegens betalende den last op 't goet staende: ten waere dat hie daervoor liever hadde te genieten den interest van sijne penningen rentsgewijse, ende die vruchten mit de lasten den beschudder te laten volgen d'welck tot keur van den coeper staet.

7.

Als dem coeper den weet van 't beschudt gedaen is, ende dat hie het beschudt bekendt, oft dat sulcx den beschudder bie vonnis is aangewiesen, ende dat hie den coeper heeft voldaan, moet der coeper die vertydinge van den coep ende opdracht doen, oft bie gebreke van sulcx, soe erfft ende guedt der scholtis den beschudder in 't beschudt goet.

8.

Soe wanneer die beschuddinghe bie den coeper niet en wordt bekendt oft gestaet, maer dat op de maechschap oft anderssints swaericheit, geschill ofte proces valt, soe is der coeper gelijkewel gehalden het gegolden goet ofte pandt te aenverden, ende sijnen coep te voldoen: Beheltlick hem sijn verhael op den beschudder, indien hie hem naermaels dat beschudt bekendt, oft dat hem 't selve mit vonnisse wordt toegewiesen.

1. Den: erratum editie 1620: der.

2. Dem: erratum editie 1620: Ein.

3. Coeper: erratum editie 1620: vercoeper.

Van verwijlinghe ofte verloop van tijdt ende affdaginge.

§ 1. *Verloop van ein derdendeil van hondert jaeren.*

1.

Alle erffgoederen ende gerechticheiden werden vercriegen bie verloop van het derdendeil van hondert jaeren, te weeten drie-ende-dertich jaeren ende vier maenden, 't sij dat daer titel is ofte niet, als men daervan doirgaens ter goeder trouwen is geweest in vriedelick besitt oft gebruick.

2.

Naer die verjaeringe van 't derdendeil van hondert jaeren, en moegen gein goederen, gerechticheiden, ofte schulden geëischt werden, al waer 't oick ter sake van misrekeninghe, ofte van gewesene schult, oft oick van executie, oft voltreckinghe van vonnisse, bie wien oft waer die gewiesen sijn. want daermede wordt alle 't voorgaende recht teniet gedaen.

3.

Den overloop van driëndertich jaeren ende vier maenden heeft oick sijn cracht tegens alle persoenen, 't sij dat dieselve tegenwordich oft buyten 's landts, oft dat sie meerdere ofte minderjaerich sijn.

4.

Sonder dat alsulcke persoenen einich behulp van rechten oepenstaet, om daertegens te commen, naer den overstreeck van den voors. tijdt, dan blijven in hun geheel, om op hunne momboirs oft hunne goederen hun verhael te nemen, soe naer recht behoort.

5.

Des en loept tegens die minderjaerige die prescriptie ofte verwijlinge van tijt niet, soe lange als die dochterkens onder die twelff jaeren, ende die knechtgens onder die veertien jaeren sijn geweest: Ten waere in saken van beschudt ende andere die nae rechte ende costuyme tegens minderjaerige persoenen loep ende plaetse hebben.

6.

Van alle renten wordt men oick ontlast bie verloop van

/162/

gelijcken tijdt van drie-ende-dertich jaeren ende vier maenden, als die binnen denselven tijdt niet gerichtelick en sijn gemaent, oft dat die geheistt sijnde, der rentier daerop gein voirder vervolch en hadde gedaen, maer de sake laeten overjaeren, ende 't vervolch alsoe smilten, ende dat den schuldenaer niet en hadde geweten die schuldich te sijn.

7.

D'welck oick plaetse heeft, als eine rente op verscheidene panden is besett, ende ein van de besitters van de panden gemaent sijnde, ter goeder trouwen heeft ontkendt die rente niet schuldich te sijn, oft dat hie oick ter goeder trouwen heeft ontkendt niet meer dan tot siekere somme schuldich te sijn, ende daernaer binnen den voorschrieven tijdt niet gerichtelick en is gemaent, oft niet voirder gemaent, dan hie bekandt en heeft, wandt wordt die oick alsdan in 't geheel oft deil verwijlt, naedat die ontkentnisse gedaen is.

§ 2. Wanneer 't verloop van den voorschreven tijd geen plaetse en grijpt.

1.

Als ein rente op verscheidene panden is besett, ende dat der besitter van ein van die panden, dieselve tot gemeine ontlastinge heeft betaelt, sonder dat hem die bie den besitter van den anderen pandt ofte panden is ontkennt, soe wordt die bie den loep van den voors. tijdt niet geprescribiert oft verwijlt, al waer 't oick dat sulcx in de quitantie niet en waere uuytgedruckt, maer dat daer allein in stonde 't verloop van de rente ontfangen te hebben.

2.

Van gelijcken als jemandt jaerlicxe betalinghe van rente heeft ontfangen, als van ein deil van meerder rente, die van begin aen is bekent geweest op verscheidene panden gelijckelick, oft op ein pandt, die naerderhandt in verscheiden parteelen¹ is gesplieten, alsdan en wordt hie oick bie den loep van den voirgemelten tijdt niet belet dat hie die aen den betaelder van de helft voirtaen in 't geheel niet en solde moegen eisschen.

3.

Ingelicx wanneer ein uuytgelder van rente jaerlicx schuldich is sekere speciën ofte stucken van gelde, als goltguldens, Philips oft rijcxdalers, al waer 't dat hie voir deselve speciën geringere oft mindere weerde, dan die onder den gemeinen
/163/ man golden, betaelt hadde den tijdt van drie-ende-dertich jaeren ende vier maenden, in sulcken val en solde daerom verjaeringe geen plaetse hebben, om voirtaen mit gelijcke weerde te gestaen.

4.

Ten waere nochtans dat der uuytgelder hadde ontkennt, meer gehalden te sijn voir elcke specie ofte stuck te betalen, dan hie mitderdaet veel jaeren heeft betaelt, ende dat der rentier hem daermede hadde laeten geseggen, ende daerop gerust gehalden, sonder hem daertegens gerichtelick te versien, oft contrarie protestatie gedaen te hebben.

5.

Al is 't dat servituyten oft erffdiensten, bie het naeckst gebruik van tijt, hoelangh dat het oick is, niet en werden vercriegen, volgende 't geene onder den titel van *Erffdiensten ende nabuerlicke rechten* naerder is gesaght, soe wordt nochtans der vriedom oft ontlastinge daarvan vercriegen, soe wanneer men in drie-ende-dertich jaeren ende vier maenden is geweest in vrie ende gerust besitt ende gebruik van sijne panden, sonder dieselve erffdiensten gelieden te hebben, niettegenstaende datter oirsaecke waere voirgevallen om die te lijden.

6.

Die vrije macht van pandtschappen oft renten te moegen loessen, die mit gelt belaght sijn, oft van goederen op wedercoep vercocht, mit bespreeck van die altijd te moeghen loessen als 't dem vercoeper, sijne erffgenamen, ofte sijn rechthebbende, 't selve belieft, en wordt niet verwijlt ofte geprescribiert, wat overstrijck van tijdt daerop geloepen magh sijn, al waer derselver meer dan hondert jaeren, maar 't geene eins mit gelt belaght is, blijft altijs loesbaer.

1. ASO 591 heeft "parceelen".

7.

Van goederen die in 't gemein beseten, ende gehalden werden onverschelden ende ongedeilt, daarvan en vercrijcht der ein gein recht tegens den anderen bie middel van prescriptie, 't sij ten petitoir oft possessoir, wie langen tijdt die oick beseten sijn, maer sijn ende blijven die deilbaer als vant tevoirens.

8.

Den eigendom van vrouwen erffgoederen bie haeren man buyten haer consent vercocht, en prescribiert ein derder besitter niet staender ehe, maer wel die vruchten van deselve goederen, ende oversulcx magh die vrouwe naer den doot haers mans dieselve vervolgen ende naer sich slaen.

/164/ 9.

Die tijdt van prescriptie en loept niet soe wanneer men doir oirloge, oft ander wettich beletsel sijn recht niet gerichtelick en can vervolgen, van wat goederen oft van wat art, natuere oft qualiteit die solden moegen wesen.

10.

Alle prescriptiën werden gebraeken bie vernieuwinge van de obligatie ofte geloefte van schuldt, oick bie gerichtelicke voerderinge, soe men die vervolght, ende ten einde brengt, sonder d'instantie oft begonste rechtsvoerderinghe te laten versterven, oft in 't wildt loepen, d'welck soe gescheide, solde sulcken eisch sijn cracht van interruptie ofte brekinge verliesen.¹

§ 3. *Wanneer 't verloop van drie-ende-dertich jaeren ende vier maenden niet van noeden is, ende merckelick van affdaginge*².

1.

Als jemandt einige ruerlicke ofte gereide goederen, op vrije merckten oft oepenbaerlick heeft gecocht, oft bie mangelinghe vercriegen, ter goeder trouwen haldende ende geleuvende, dat die den vercoeper toebehoerden, ende dat hie die vijff jaeren alsoe heeft beseten ende gebruikt, ende dat niemandt ondertusschen daerop vervolgh en heeft gedaen, soe en moegen die naemaels van hem niet geheischt werden.

2.

Alle schulden spruytende van goederen die ten sliete ofte dagelicxen gebruik werden gelievert, arbeidsloon, ende dergelijcken, daeraff gein verbindtbrieven oft handtschriften en sijn, en moegen niet geheischt worden naer den tijdt van vijff jaeren, ende als daarvan handschriften sijn naer den tijt van teen jaeren.

3.

Voir dergelijcke schulden werden gehalden, den loon van advocaten, procureurs, medecijns, chyrurgins, apothecarissen, barbiers, dienstboden, herbergiers, coepluyden ende winkelhalders, die hunne goederen, waeren ende coepmanschappen in 't cleine vercoepen ofte slijten.

1. In ASO 591 ontbreken de artt. 9 en 10 op deze plaats. Zij volgen na blz. 165 art. 9 als de artt. 1 en 2 van een nieuwe paragraaf. In de vierde druk (Venlo 1740) wordt in dit opzicht voor het eerst weer ASO 591 gevolgd.

2. "Ende ... affdaginge" ontbreekt in ASO 591.

4.

Van gelijcken wesen is der loon van ambachtslyuden, ende arbeyders, die hun handtwerck doen oft leveren op loon oft voir gelt, als muerers, timmerlyuden, ley- ende stroedeckers, smieden, ramekers, snijders, schoenmakers, schrijnwerckers, schippers, huerverders, goltsmieden ende alle andere dergelijcken.

/165/ 5.

Niettemin den tijdt tegens den verdienden loon van advocaten ende procureurs, ende andere dergelijcken, loept allein van den tijdt aff, dat sie gescheiden sijn uuyt den dienste van dengeenen, die hun tewerck gestelt hebben, ende niet soelangh sie in hunnen dienst blijven ende bie hun tewerck gestelt werden.

6.

Oick als den gemaenden schuldenaer in voirgemelte saken tot deilinge van den eidt wordt gestelt, dat hie in sijne conscientie ende gemuet anders niet en weit, dan dat die geheichte schult is voldaan, ende dat hie 't selve niet en wilt sweren, ende der schultheischer ter contrariën bereit is te sweren, dat die niet en is voldaan, soe en magh alsulcken verloop van tijdt niet helpen om ontslagen te sijn.

7.

Actiën ofte claeghten van injuriën oft smaedelickheit van woorden, geltbruecken, boeten¹, die binnen jaer niet tewerck gestelt en sijn, en mogen daernaer niet vervolght werden, maer sijn ende werden gehalden voir doot ende teniet gedaen bie den ouerstrick des jaers.

8.

Van den tijdt van vercochte goederen te moegen beschudden mitsgaders van de genamp-tiseerde penningen, ofte die onder 't gericht gelaght sijn, oft daarvan die handtvuldinge aangewiesen is te mogen wederom eisschen, ende hoelanghe die maer en duert, is gesaght onder den titel van *Beschudrecht ende schepenebrieven*.

9.

Die prescriptie ofte verjaeringe van princelicke oft lantsheeren goederen ende gerechticheiden, 't sij van domeinen, die hem als sijn eigen toebehoeren, oft die hem vervallen als verbuert, ende van alle boeten ende brueken oft anderen, staen ende blijven tot alsulcken tijdt, als die bie den rechten sijn gestelt, 't sij dat die meerder ofte minder is dan die gewoonlicke ende des landts gebrueckelicke verwijlinge.²

10.

Als jemandt hem wilt versiekeren van einigh aangeworven goet, 't sij huys, landt, sandt, rente, oft iet anders, dat hie bie coep, mangelinge ofte andere beswaerlicken titel ter goeder trouwen heeft vercrieghen, tegens alle toecomende quellingen ende swaericheit,

1. ASO 591 heeft "geltbruecken ende boeten".

2. Na art. 9 volgt in ASO 591 de paragraaf *Wederhaldinge van den tijdt van prescriptie oft verjaeringe, ende het stoeren of breken derselver*. De artt. 9 en 10 van blz. 164 (editie 1620) vormden de artt. 1 en 2 van deze paragraaf. De art. 3-6 van ASO 591 werden in de editie van 1620, ten gevolge van het wegvallen van de paragraaf, doorgenummerd als de artt. 10-13. Op p. 167 keerde men in de editie van 1620 weer naar de oorspronkelijke nummering terug. Pas in de vierde druk (Venlo 1740) werden deze fouten hersteld: De weggevallen paragraaf werd ingevoegd ende artt. p. 164, 9 en 10, als artt. p. 165, 1 en 2 opgenomen. De doorgenummerde artt. p. 165-166, 10-13 kregen de nrs. 3-6.

het waere ter saken van den eigendom, tochte, erffpachte, verbintnisse van dien, oft anderssints, sonder daertoe den voirschrieven tijdt van overjaeringhe ofte /166/ verwijlinge te verwachten, die magh 't selve twee jaer lanck vervolgens van drie maenden tot drie maenden, ende drie maenden daerna, van maendt tot maendt, oick vervolgens t'elcke reise op den iersten sondagh van de maendt, ter parochiale ofte moederkercke, daeronder 't goet geleghen is, doen uuytroepen naer die misse, ende dieselvige uuytroepinghe op der kerckeduere doen plecken, opdat dergeenige die hem daertoe einigh recht vermeth, spreke binnen den voirschrieven tijdt, ende swijghe naemaels.

11.

Welcke uuytroepinghe voir d'ierste reise geschieden sal in dieser manieren, te weten: Men doet weten van 's heeren wegghen dat N. bie coep ofte anderen titel (*die genoemt sal werden*) heeft vercriegghen van A. (*dat men hem noeme*) ein booner oft morgen landts, huys, hoff, *oft sulcx als 't is*, ende dat hie daerinne is geguet, ende geëfft op sulcken dagh, volgende den erffenisbrieff alhier onder den gerichte berustende, die men einen jeglick die des versueckt sal laeten lesen, is daer jemandt die daeraen ofte toe einigh recht vermeth, dat hie als nu, ofte binnen den tijt van twee jaeren ende drie maenden mit recht spreek, op pene, dat hie anderssints ende bie gebreke van dien, van alle sijn gerechticheit vervallen ende versteken sal sijn.

12.

Ende voir die tweede, derde, ende naevolgende reisen sal gesaght werden, dat men voir die tweede, derde reise laet weten, dat N. (*dat men hem noeme*) alsulcken goet heeft vercriegghen, ende wetlich daerin geëfft is, ende dat daarvan d'ierste kundinghe is gedaen op sulcken dagh, ende als nu wordt gedaen die tweede, *oft andere sulcke kundinghe als dat is*, ende dat soeverre binnen die twee jaeren ende drie maenden naer die ierste kundinghe, daerop niemant gerichtelick en spreek, hie van sijn recht vervallen ende versteken sal sijn. Ende 't selve alsoe vervolgens van drie maenden tot drie maenden gedaen sijnde, sal alsdan der vercrijger van alsulcke goet versiekert sijn, ende sal tot alsulcken einde wetlick bescheidt moegen nemen van den gerichte aldaer, dat al 't selve alsoe behoirlick is geschiedt.

13.

Des moet dergeeniger die hem bie affdaginghe oft affkundinghe van vercriegen goet wilt versiekeren, 't selve niet allein ter goeder trouwen becommen hebben, sonder voirweten, dat der- /167/ geener der 't selve solde commen eisschen, daertoe recht oft aanspraeck solde hebben gehad, maer solde 't selve oick vercriegen moeten sijn van jemandt die dat bie wettigen titel ten tijde van sijne verhandelinge was besittende, ende jaer ende dach van tevoirens in sijn besitt ende gebrueck gehad hadde, Ende en sol alsulcken goet, ende die gerechticheit die daerop oft toe wordt vermeten ofte vervolght, niet moeten toecommen kercken, cloisters oft andere godtshuysen oft godtselige stiftinge, als van almissen, onderhalinge van weisen, godtlicke diensten, noch minderjaerige persoenen, noch die teen mijlen buiten het Ruremundtsche Quartier geseten, oft uuytlendich sijn¹ ten tijde van de affdaginge.

1. Uuytlendich sijn: erratum editie 1620: uuytlendich.

7.

Want tegens cloisters ende geistelicke plaetsen oft godtvruchtbaere stiftungen en wordt het recht van affdaginghe geinssints toegelaten, ende die minderjaerige die blijven in hun recht onvercort, totdat sij twee jaeren ende drie maenden boven de vijffentwintich jaeren sijn gecommen, ende die geduerende d'affdaginge hun teen mijlen buyten 's landts hebben gehalden, moegen hun recht alnoch vervolghen ein geheel jaer naerdatsie binnen 's landts sijn geweest oft gecommen, Ende die niet ter goeder trouwen en coept, oft van den titel oft besitt van den vercoeper niet versekert is, en mach hem tot eins anders achterdeil mit affdaginge niet behelpen.

8.

Van gelijcken en heeft affdaginge gein plaetse tegens erffelicke diensten, heerlicke gerechticheiden, die betaelt werden tot erkentnisse van de heerlicke heerschappie, als van leengoet, tijnsgoet, kuermoedich ende lijffgewinsgoet oft heerlicken erffpacht, behalven dat die oick bevriedt tegens die verloopen soe verschienen sijn, ten tijde van de affdaginghe, als die naemaels solden moeghen verschijnen tot drie jaeren voirden tijdt, dat dieselve gerechticheit wederom verweckt ende geheischt wordt, welcke drie leste jaeren¹, niettegenstaende die voors. affdaginge, geheist moegen werden mit alle 't geene dat daernaer solde moegen verschijnen.

9.

Affdaginghe ofte versteking van eins anders recht, heeft niet alleen plaetse in onruerlicke, maer oick in ruerlicke goederen, soe wanneer ein persoon staende ter goeder naem ende faem die ter goeder trouwen, van ein bekende persoon ofte
/168/ omentlich ten mercktdaeghe heeft gegolden, ende daernaer ses weken lanck, van vierteen dagen tot vierteen dagen in de kercke heeft doen uuytroepen, ende billetten doen opplecken, dat soe jemandt daertoe einich recht oft vorderinghe heeft, 't selve te kennen geve, D'welck te kennen geven soe binnen den voorschreven tijdt niet en wordt gedaen, solde der coeper daarvan versiekert sijn.

10.

Ende oft alsulcken coeper d'affdaeging niet en dede, ofte liete doen, ende dat niemandt naer alsulcke goederen ter selver plaetse en vraechde oft vervolch dede, soe solde hie evenwel van sijnen coep versiekert sijn, bie middel van den overstrick oft verloop van drie jaeren, aloft hie die van den oprechten eygenaer derselver hadde gegolden.

11.

Als jemandt einich goet bie duechdelicken ende oprechten titel ter goeder trouwen heeft vercriegen, ende in 't besitt ende gebruick desselven is geweest, al en is den tijdt niet van volcommene verwijlinge oft verjaeringe, oft dat daerop gein affdaginghe en is gedaen, vermach 't selve evenwel mit recht vervolgen tegens alle besitters, die hem 't selve solden willen onthalden: ten waere dat sie betere gerechticheit daertoe consten bewijsen, als dat sie selver eygenaers daarvan solden sijn, oft dat hun dat goet tebevoerens vercocht ende gerichtelick opgedraegen ofte verbonden solde wesen, daer ende alsoe dat behoirt van dengeenen daarvan der vervolger oick sijn recht vercriegen solde hebben.

1. Leste jaeren: erratum editie 1620: leste.

12.

Maer als der vervolger 't selve heeft beseten den behoirlicken tijdt van verjaeringe ende verwijlinge, oft dat hie 't selve behoirlick heeft affgedaeght, vermach daervan sijn vervolgh doen tegens jegelicken, als van sijn eigen goet, al waer 't oick naederhant wederom gecommen ter handen van dengeenen die tebevoirens daertoe berechticht solde sijn geweest, ende dat hie oick naermaels quaeme te weten, dat het hun in der waerheit hadde toebehoert, oft dat sie daertoe berechticht waeren geweest, mits dat niet verboeden is sijn recht te versuymen oft verloeren te laeten gaen, ende ein ander 't selve ter goeder trouwen ende wettigen tijdt van besit te vercriegen¹.

1. Besit te vercriegen: erratum editie 1620: besitt 't selve te vercrieghen.

/169/

Vijfften Titul

Van gifften

§ 1. *In wat gestalt dat gifften gedaen moeten worden om bestendich te sijn.*

1.

Alle gifften van ruerlicke ende haeffelicke goederen, ende d'actiën ofte gerichtelicke claechten daertoe staende, wie groet oft van wat somme, prijs ofte weerden die oick moegen sijn gedaen bie ende aen geirloefde persoenen, sijn van weerden, ende hebben haere volcomen craft, sonder dat daertoe einighe insinuatie oft gerichtelick aengeven, ende daerop des gericht's bestedigung van doen is.

2.

Des is van noeden dat die gifften niet allein mit woirden oft bie geloeften, maer oick mitderdaet geschieden bie overleveringe oft overgevinge der goets, ende dat (in gevalle van ontkennen derselver giffte) daarvan onwedersprekelicken blijcken¹, 't sijn bie schepenebrieven oft ander wettich oft gerichtelick bescheidt, oft bie die eigene handt des gevers, oft bie volcomene geloeffweerdige getuigen, daerop niet en valt te seggen, volgende 't geene onder den titul van *Bestendige ende onbestendige contracten* wordt gesacht.

3.

Ende oft daer geine daetelicke overleveringe der gegevene haffelicke goederen en waere gedaen, soe en solden alsulcke gifften niet bestaen, noch deshalven iet geheischt moegen worden: Ten waere dat die voir schepenen, oft anderssints gerichtelick waeren geschiedt, in welcken gevalle die doch allein cracht solden hebben, ten laste van den gever ende sijne erffgenaemen, ende niet van die crediteuren oft schultheischeren, die daerop hun verhael solden moegen nemen, soelang die goederen noch onder den gever solden sijn.

4.

Insgelicx sijn van weerden alle gifften van onruerende gewonnen ende geworvene goederen ende actiën, ofte gerichtelicke claechten daertoe dienende, wanneer dieselve sijn gedaen

/170/ bie mannspersoenen van twintich, ende vrouw van achthien jaeren, voir scholtis, twee schepenen ende gerichtsschrijver, oft anderssints gerichtlick, daer ende alsoe dat naer de gesteltenisse oft wesen van de goederen, volgende d'alt hercommen ende landts gebruik behoert, sonder dat daertoe einighe andere gerichtelicke insinuatie oft daetelicke leveringe ende ruiminge van doen is: Beheltelick den creditueren alsdan daerop oick hun verhael als voir, soelangh die daetelicke overgevinge oft ruiminge niet en is geschiedt.

1. Blijcken: erratum editie 1620: blicke.

5.

Maer giffen van patrimonial ofte aengestorvene erffgoederen, oft van de tochte derselver, en sijn niet van weerden: tensije dat der gever waere van den alderdom van vijffentwintich jaeren, ende dat hie wel gesondt ende te passe sije, ende ter steegen ende straeten gaet ende staet, als hie die doet, ende dat der begifter oft sijnen volmechtigen, die giffte wettelicken ende behoirlick heeft geaccepteert oft aengenomen, ter plaetsen daer die goederen gelegen, opgedraegen ende overgeven sijn, ende dat soewel der gever als der begiffter in 't bekennen derselver, verclaeren onder eidt (daervan in d'acte van transport verhael moet werden gedaen) dat die sonder einighe geveinstheit, ofte heymelick bespreeck, ofte geloefte geschiedt van den gever, het gegevene goet in einighen gevalle, naerdatt die giffte haer volcommene cracht genomen sal hebben, wederom te geven.

6.

Om die giffte van patrimoniale, ofte aengestorvene goederen haer volkommen cracht te geven, ende die onwederroepelick¹ te maken, is van noeden dat der gever, naedat het transport gedaen is, dieselve goederen gebruecklickerwijse jaer ende dach ruime, ende dat dergeene die daermede is begifficht, terstondt die goederen in sijne daetelicke possessie oft besitt ende gebrueck hebbe genomen.

7.

Ende insoevern die gegevene ende opgedragene goederen, leen, laedt oft lijffgewinsgoederen sijn, sal daerenboven oick der begiffte sich voir ein leen, laedt oft lijffgewinsmann, bie den leen, laedt oft lijffgewinsheer doen aenteickenen ende aennemem, ende den eidt² van getrouwicheit doen, ende sich aen dat laedt oft lijffgewinsgoet laten behandigen.

8.

'T geene van ruiminge van jaer ende dach is gesaght, wordt
/171/ verstaen, ingevalle der gever jaer ende dach naer die giffte leeft, maer insoevern der gever, naer gedaenen transport ende ruiminge, binnen jaers quaeme te sterven, soe sal gelijckewel die giffte van weerden sijn ende blijven, aloft hie jaer ende dach hadde geruimpt.

9.

Al is 't dat der gever naer d'opdracht op het goet binnen 's jaers waere gecommen, ende aldaer hadde geslapen, geëten, oft einige andere gelijcke acten gedaen, als appelen oft peeren gelesen, daerduer en wordt hie niet verstaen die ruiminge oft den³ loep derselver belet oft gebroecken te hebben, noch die giffte wederroepen te sijn.

10.

Ten waere nochtans, dat men spueren ende bemercken can, dat der gever 't selve heeft gedaen, als hem alnoch draegende voir heer ende meister van 't goet, ofte om 't selve wederom t'aenveerden, oft dat hie anderssints opentlick hadde verclaert, dat hie die giffte wederriepe, d'welck hie binnen jaer ende dach magh doen.

1. Onwederroepelick: erratum editie 1620: onwederroelick.

2. Eidt: erratum editie 1620: tijdt.

3. Den: erratum editie 1620: der.

11.

Maer naer den omganck des jaers ende dach van de opdracht ende ruiminge, en heeft der gever gein recht meer, om bie veranderinge van wille, oft einige der voirschreven, ofte andere acten, hetselve goet tot hem te brengen: ten waere dat daertoe rechtelick oirsaecke waere.

12.

Als renten, tinssen, oft andere lasten ewech gegeven werden, moet daarvan niet allein gerichtlick transport ofte overdracht geschieden, maer moet oick daarvan naer het transport den wete gedaen worden aen den uuytreicker ende schuldenaer, oft bie gebreke van sulcx, solde de betalinge, quytinge, lossinge, oft affkoop van deselve gedaen, van weerden sijn, gelijk oick van andere schulden.

13.

Niemandt en mach ewech geven sijn recht, d'welck hie bie commerrecht¹ vervolght, hie en hebbe den commer uuytgehuedt, ende dat hie bie overstaen van scholtis ende schepenen in het uuytgewonnen goet gesat sije: Ten waere dat sulcx geschiede met consent des gerichtts, sonder jemandts achterdeil.

14.

Men magh oick gein schult op sijn stockgoederen bekennen, om jemandt daermit te begiften, voorderen oft voordeil te doen als die nae des bekenners doot ierst betaelt sal worden,

/172/ maer op gewonnen ende geworven goederen magh 't selve wel geschieden, soe die oick bie levendige lijve gegeven moegen worden, gelijk hiervoir is gesaght.

§ 2. *Aenveerdinge oft aenneminge van giften.*

1.

Soe wanneer aen jemandt einige gifte wordt gedaen in sijn affwesen, sonder bie hem, oft jemandt van hem last hebbende aenveert oft aengenomen te sijn, Soe en is der gever derwegen noch niet vastelick gehalden, maer magh alsulcken giffte vrielick wederroepen, al oft die niet en waere gedaen, dan soelangh die niet herroepen en is, magh der begifte die altijt aenveerden, geduerende het leven van den gever.

2.

Maer oft den gever, oft oick den begiften waeren afflijvich geworden, sonder dat daer alnoch einige aenveerdinge ofte aenneminge van gifte waere gedaen, alsdan en solde noch der begifter, noch sijne erffgenaemen die niet moegen doen, om daermede die giften die in 't leven van den gever ofte begifter niet volcommen en is gewest, volcommen ende van weerde te maecken.

3.

Welverstaende, dat soe wanneer einige gifte aen jemandt is gedaen, mit bespreeck, dat die naer sekeren tijdt, ofte naer desselffs afflijvicheit, op jemandt anders commen sal, alsdan duer d'acceptatie oft aenneminge des ierste begifte wordt oich recht vercregen aen den tweeden, oft andere naervolgende.

1. Commerrecht: erratum editie 1620: cammerrecht.

4.

D'welck desniettemin bie den geveer wederroepen magh worden, tot der tijdt toe, dat die gifte bie den tweeden ofte andere naerbegifte oick is aengenoemen, Maer naer d'acceptatie, ofte niet wederroepen sijnde, blijft alsulcke gifte geheel, vast, ende bestendich, sonder dat daervan bie den geveer oft sijne erffgenaemen einige wederroepinge magh geschieden.

§ 3. *Wederroepinge van giften.*

1.

Giffen die gedaen worden tot bedroch van de creditueren oft schulthebbers, en bestaen niet voorsoeveel sie daermede in de voldoeninge van hun schult vercort solden worden, en-

/173/ de oversulcx is den schultheischers geöirlooft die gifte te doen wederroepen, ende die gegevene goederen te vervolgen, ende daerop hun verhael hebben, aloft die den geveer noch toebehoirden.

2.

Van gelijcken magh men de giften wederroepen, als der geveer ten tijde van de gifte gein kinderen en heeft, ende naermaels kinderen crijcht, oft als die gifte soe groet is, dat die andere kinderen hun daermede ten tijde van de afflijvicheit van hun alders in hun wettich deil vercort solden vinden, soeverre die tot volmaeckinge derselver niet wederroepen solde worden, oft als der begifte in rechtelick verboeden ondanckbaerheit waere gevallen, ofte dat die voirwarden daerop die gifte is geschiedt, niet en worden voltoegen.

3.

Men magh niet allein geven bie levendighe lijffsgiften, maer oick bie gifte vanweghen den doot, oft bie dootsgifte ende dat niet allein bie de forme ende maniere hiervoor verhaelt, maer oick bie wegghen van testament ofte uuyterste wille, sonder dat alsdan tot die bestendicheit der dootsgifte, einige acceptatie ofte aenveedinge van doen is, maer is genouch dat den uuytersten wille behoirlick is gemaect ende bekendt, in der manieren onder den titel van testamente gesaght.

4.

Soe wanneer einige gifte wordt gedaen bie testament ofte uuyterste wille, soe wordt die altijt gehalden voir dootsgifte, al en wordt die daerbie alsoe niet genoempt: ten waere dat der geveer uuytdruckelick verclaerde, dat hie die doet onwederroepelick, oft als levendichs lijffsgifte, in welke gevalle soe die oick is becrafticht bie daetelicke overleveringe, opdracht, ruiminge ende aenveedinge als voir, heeft die cracht van levendichs lijffsgifte.

5.

Ter contrariën, als einige gifte is gedaen bie maniere van contract, sonder te vermaenen van dootsgifte, oft vanwegen des doots, soe wordt dieselve gehalden voir levendichs lijffsgifte: tensije dat der geveer daerbie uuytdruckelick heeft besproecken dieselve te moegen herroepen, 't sije altijt oft naer einigen tijt, soelangh den tijdt duert, oft dat hie die gifte hadde gedaen sieck te bedde oft in stervensnoot liggende.

/174/ 6.

Als de dootsgifte is gedaen bie opdracht oft overleveringe ende ruiminge van 't gegeven goet, soe wordt verstaen dat die is geschiedt, om terstondt den begiffen daarvan heer ende meister te maken, tot wederroepens toe van den gever, dewelcke soe daertoe niet en quaem, blijft die gifte van weerden, ende halt haer cracht, niettegenstaende dat der begiffte voor den gever quam te sterven: ten waere dat daerinne anders waere versien.

7.

Maer als die dootsgifte bie den gever is gedaen, wesende in dootsnoot, ofte sijns lijffs perickel, 't sij bie sieckte oft anderssints, sonder overleveringe des goets, oft als die gifte bescheidenlick ende uuytdruckelick is gedaen, ingevalle hie quaeme te sterven, soe wordt die altijd verstaen wederroepen te sijn, als der gever het peryckel heeft ontgaen, ofte als hie die gifte wederroept, ofte dat der begifter voir den gever compt te sterven.

8.

D'welck oick plaetse grijpt, als die gifte vanwegen des doots, oft dootsgifte is gedaen bie testament oft uuyterste wille, sonder leveringe ofte ruiminge des goets: Beheltlick dat die alsdan niet en wordt verstaen wederroepen te sijn bie 't ontgaen van 't peryckel des doots van den testatuer ofte gever: Ten waere dat hie uuytdruckelick daerbie hadde verclaert, dat hie die gifte dede ingevalle hie van die sieckte quaeme te sterven, oft iet anders daeruyt sulcke sijne meininge claerlick verstaen couste werden.

9.

Den einich goet bestendelick gegeven is, heeft niet allein recht om 't selve te blijven halden ende besitten, maer is oick berechticht, soe hem 't selve bie anderen onthalden wordt, sulcx te heisschen, ende mit recht te vervolgen, 't sij dat het hem eins geleverd ende geruimt sije ofte niet, als anderssints die gifte levende lijffs oft stervens haer geheel volcommentheit heeft, volgende 't geene hiervoor is gesaght.

/175/

sesten titul

van testamenten ende uiterste willen.

§ 1. *Maniere van testamenten te maecken.*

1.

Die sijn testament, oft anderen uuyterste wille begeert te maecken, over ruerende ende¹ onruerende, gewonnen ofte verworven goederen, magh dat doen voir schepenen ende gerichtsschrijver van de plaetse daer 't goet gelegen is, oft voir den heer, ende hoff ende gerichtsschrijver daer 't selve behoirt, ende anders niet: Voirbeheltlick dat in tijde van peste, oft haestige sieckten genouch is, dat het testament over die voirschreven goederen wordt gemaect, voir pastoir, custer ende einen getuyge.

2.

Mit der bescheidenheit doch, dat der pastoir gehalden sal sijn terstondt daernaer, dat is binnen dan den tijdt van acht dagen, in handen van den secretaris, in biewesen van twee schepenen hetselve testament over te leveren, om 't selve te registreren, oft te boeck te stellen, tot gerustheit van ein jegelick.

3.

Ende insoeverre jemandt van gereide goederen allein wil disponeren, oft verordenen, magh 't selve oick doen voir den gerichtsschrijver ende twee getuygen, Ende cranck oft bedtlegerich sijnde, oick voir den pastoir ende twee getuygen, mits voir hun van punct tot punct sijnen wille oepenende ende verclaerende, 't sije mundelinge oft bie geschrifte mit sijne eigene handt geschreven oft onderteickent.

4.

Des moet der gerichtsschrijver oft pastoir van alsulcken verclaeren den beworp van 't testament maecken, ende 't selve den testateur ofte testamentmaecker voirlesen, ende voir schepenen ofte getuygen doen bekennen, ende daernaer bie den testamentmaecker ende schepenen, ofte getuygen onderteickenen, oft tenminsten bie twee van hun, oft anderssints

/176/ solde bie gebreke van iet van 't selve sijn crachteloos ende van onweerden.

5.

Ende oft der testateur oft testamentmaecker, oft ein van de schepenen oft getuigen, het testament niet en hadden geteickent, soe moet der gerichtsschrijver oft pastoir daeronder mit einen verclaeren waeromme 't selve niet en is geschiedt, ende tot demselver 't bekende testament teickenen, oft anderssints solde 't selve oick sijn onbestendich ende crachteloos, als voir.

6.

Men mach oick selver sijn testament oft uuytersten wille bie geschrifte stellen, oft bie jemandt anders doen stellen bie manieren van beworp, aleeer men schepenen ofte getuygen doet roepen, maer als alsulck beworp duer ein ander is gestelt, soe moet der testa-

1. Ende: erratum editie 1620: ofte.

tuer selver dat den schepenen oft getuygen voirlesen, oft hun den inhalt daarvan in 't cort mundtlick verhaelen, ende 't selve daernaer passeren ende bekennen in der manieren hiervoiren verhaelt, opdat men sekerlick magh weten, dat 't selve sijnen uuytersten wille is.

7.

Testamenten wie voorschreven is, gemaect ende bekandt, sijn van weerden, al is dat daerinne geine andere solemniteiten van beschreven rechten en sijn achtervolght: Voir-beheltlick dat die getuygen moeten sijn mannspersoenen over die seventeen jaeren alt, geine legaten oft ander profijt uuyt den testament verwachtende, ende dat sie eigentlick sijn geroepen om als getuygen over het testament te staen.

8.

Mundtlick verclaeren voir twee schepenen ende secretaris oft pastoir ende twee getuygen, daarvan men gein instrument en heeft doen maecken, en wordt voir geinen deuchdelicken uuytersten wille gehalden, ende oversulcx en wordt men daerop tot bewijs niet ontfangen, maer insoevern alsulcken verclaeren waere in bijwesen van de rechte erffgenaemen gedaen, ende dat sie 't selve onder eide niet solden derren ontkennen, soe sal alsulcken verclaeren van weerde gehalden worden, als voir ein bekende uuytersten wille.

9.

/177/ Niemandt en magh den testatuer oft testamentmaecker voirlesen ofte voirhalden einich beworp van testament ofte uuytersten wille bie ein ander gemaect, noch hem daerop vraegen, oft 't selve sijnen uuytersten wille ende begeerte is, noch daarvan wettelick bescheidt uuytgeven: Tensije op voirgaende begeerte van denselven testateur, alsdan aen hem gedaen, ende oft jemandt anders dede, 't selve solde sijn machteloos ende van onweerden, al waer 't dat der testateur daerop antwoorde jae, ende derhalven en magh der pastoir, oft secretaris daertoe geroepen, daarvan gein acte¹ oft wettich bescheidt van testament maken oft uuytgeven, op pene van gestraft te worden als stichters van valscheit.

10.

Van gelijkken en magh niemandt den testamentmaecker voirslaen oft hem aengeven, oft hie desen oft dien gein erffgenaem, oft ietwes en maeckt oft laet, noch dergelijcke vraegen doen, ende oft hie sulcx dede, ende dat der testamentmaecker daerop verclaerde jae, en magh daerop, wie boven gesaght, gein testament uuytgegeven worden.

11.

Ende oft daer einich testament op voirgaende vraege oft geschrifte, anders dan bie den testamentmaecker, oft op sijn verclaeren waere gemaect, uuytgegeven ende gepasseert, oft dat het in andere manieren waere gemaect, dan hierboven is verhaelt, solde 't selve van onweerden ende crachteloos wesen.

12.

Als jemandt sijnen uuytersten wille stelt in geschriften, oft bie geschriften gestelt sijnde, onderteickent, Ende dat hie naermaels voir schepenen ende secretaris oft gerichtsschrij-

1. Acte: erratum editie 1620: actie.

ver, ofte voir¹ pastoir ende getuygen als voir, verclaert 't selve sijnen uuytersten wille oft testament te sijn, alsulcken testament is oick van weerden.

13.

Des moet der testateur oft testamentmaecker, oftewel der secretaris oft pastoir mit hun eigen signet 't selve testament toesegelen, ende daerenboven het verclaeren van den testateur ende besegeling van den op den rugge van 't 't selve testament in geschrifte stellen, ende 't selve neffens die schepenen oft getuygen onderteickenen.

14.

Ende naer de doot van den testamentmaecker moeten die segel ende onderteickeningen worden gekendt ofte ontkendt, in biewesen van de naeste vrunden, oft dieselve daertoe geroepen, oft in hun affwesen van jemant bie het gericht daertoe verordent, ende daerna sal het testament voir schepenen ende secretaris

/178/ geopent ende van alles bescheidt oft schijn gemaect, ende op 't selve testament aenge-teickent werden.

15.

Al is 't dat mann ende vrouwe gelijckelick testament maeckende, 't selve bie ein van hunluiden allein is geschreven (doch bie hun beiden onderteickent, ende anderssints volmaectt in der manieren hiervoir verhaelt) en laet daeromme niet van weerden te sijn om uuyt crachte van 't selve te moegen genieten, dat hem daerbie is gemaect, volgende 't geene dat onder den titel van *Hylicxe gerechticheit* wordt gesaght.

16.

Erffgoederen bie testamente aen jemand gemaect ofte gelaeten, en magh den erffgenaem tot naedeil van denselven aen niemandt² anders vercoepen, verhandelen, verpanden, ofte belasten, ende oft hie sulcx dede, solde deshalven straffbaer sijn, als vercoeper van goet daertoe ein ander berechticht is, ende solde desniettemin, 't selve goet moeten uuytrichten oft d'uuyterste weerde daervoir goetdoen.

17.

Maer soeveel angaet dengeenen die 't selve goet van den erffgenaemen³ heeft gegolden, oft daerop rente, pandtschap, verbintnisse oft anderen last vercregen voir schepenen, ofte heer, oft hoff, daer dat behoert te geschieden, is daarvan versekert: Ten waere dat hie van de testamentlicke maeking hadde geweten, oft dat die op 't register van den gerichte oft van heer ende hoff als voir waere overgebracht, ende te boeck gestelt, oft aengeteickent.

18.

Al is 't dat naer recht voir gein testament wordt gehalden, daer gein institutie, verkiesinge oft instelling van erffgenaemen en wordt bevonden, dan wel voir codicil oft anderen uuytersten wille, soe worden nochtans naer landts gebruick alle uuyterste willen behoerlick gemaect, voir testament gehalden, ende alsoe genoempt, ende 't geene daerbie is gemaect ofte gelaten, staet tot uuytrichtinge ende voldoeninge, aloft het bie ein richte-lick testament inhoudende instelling van erffgenaem gemaect ende gelaeten waere.

1. Voir: erratum editie 1620: van.

2. Niemandt: erratum editie 1620: jemandt.

3. ASO 591 heeft "erffgenaem".

§ 2. *Wye testament maken magh ende van wat goederen.*

1.
Alle mannspersoenen boven die twintich, ende vrouwen-
/179/ persoenen boven die achthien jaeren moegen hun testament ende uuyterste wille maken: ten waere dat hun 't selve uuyt wettige redenen bie den rechten verboeden waere.
2.
D'welck niet allein en is te verstaen van hunne ruerlicke oft gereide, maer oick van hunne gewonnen oft verworven onruerlicke goederen, tinsen, erffpachten, renten, ende gerichtlicke pandtschappen, al is 't dat hierbevoirens dem aengaende anders is gebruijckt.
3.
Maer aengaende d'onruerende patrimonial erffgoederen, tinsen, erffpachten, renten ende pandtschappen, daarvan en mach niemant bestendigerwijse testament oft anderen uitersten wille maken, noch dieselve daerbie aen jemandt laeten ofte geven.
D'welck oick plaetse grijpt, al waer 't dat burgers ende andere onadelicke persoenen alsulcke patrimonial goederen tusschen hun kinderen bie testament oft anderen uuytersten wille wilden verdeilen: ten waere dat die verdeilinge conform oft einmaetich waere die hylicxbeschrijvinge der alderen, oft dat 't selve bie de alders allein waere gedaen bie maniere van scheidunghe ende deilinghe, die bie den erffgenaemen selver gedaen naer recht voir gelijkmatich ende bestendich gehalden solde worden, oft tot einighe maetelicke vergelijkinge tegens die leengoederen die ein ander voiruuyt solde hebben.
4.
Maer soeveel d'adelicke persoenen aenlanght, wanneer d'alderen derselver in vollen ehebedde ein erffdeilinghe tusschen hun kinderen mit goede voirbedachticheit hebben opgericht, sullen alsdan die kinderen mit alsulcke erffdeilinge tevreden moeten sijn, ende hun laeten genuegen, insoeverre die de voerige hylicxverschrijvinge niet te weder en is, volgende verscheidene verclaeringen bie de ridderschap op diversche quartiersdaghen gedaen.
5.
Welverstaende, dat bie deselve verdeilinge die kinderen niet vercort en worden in de twee deilen van hun kindtsgedeilde dat sie gehat solden hebben, soeverre daer gein verdeilinge en waere gedaen, ende dat als in sulcke erffdeilinge leen sijn begrepen, ende dieselve anders daerbie werden gestelt oft verdeilt, dan die naer het leenrecht¹, daeronder die staen, behoeren te gaen, alsdan daertoe
/180/ van noeden sijn brieven van consent van den leenheere, om daarvan alsoe, oft naer hun geliefte, te moegen disponeren.
7.
Wandt niemant en magh bie testament ofte anderssints van leengoederen disponeren oft ordnen sonder oirloff oft believen van den hartoch van Gelre, oft andere leenheeren, daeraff het leen gehalden wordt, maer daertoe hebbende oepene brieven van believe van den hartoch oft leenheer, is ein jegelick 't selve toegelaeten, 't sij dat alsulcke goederen sijn gewonnen, verworven ende vercregen, ofte oick alde patrimonial goederen.

1. Leenrecht: erratum editie 1620: lantrecht.

8.

Beheltlick nochtans, dat soe die leenen daervan men van meininge is te testeren, maec-kinge oft verhandelinge¹ bie uuyterste wille te doen, sijn heerschappie hebbende hoege heerlickheit van over hals ende lijff te richten, te bannen, ain die caeck te stellen ende andere straffe te doen, Oft dat die sijn manns, vijff marcx, zadel ofte andere leenen, daertoe den hartoch bie gebreke van mannsgebuerte berechticht solde moegen sijn, oft dat die sijn van de principaelste diensten van het landt, als van erffmarschalck, erff-hoeffmeister, erffcamerlinck, ende dergelijcke, 't selve te kennen worde gegeven, ende in 't octroie oft acte van consent verhaelt, opdat in 't verleenen ende besegelen derselver daerop gelet magh werden, tot des landts ende landtsheeren gerustheit.

9.

Al is 't dat men van leenen, sonder beliefte van den hartoge oft leenheer, gein testament en magh maken, soe magh men nochtans daerbie tegens de leenen die einighe kinderen naer leenrecht voiruuyt solden hebben, den anderen kinderen in andere goederen wel maetelick vergelijcken, soe hierboven is gesaght, 't sije dat 't selve geschiede mit ruerlicke aengeworvene oft aengestorvene goederen, ofte allodiael aengeworvene² goederen.

10.

D'ierst affstervende van eheluyden en magh gein testament noch uuterste wille maken, daerbie die lancxstlevende vercort solde moegen worden in sijn hylicxgerechticheit, 't sij van tochte oft van gereide ruerende oft bewegelicke goederen, ofte anderssints: ten waere dan mits des lancxstlevenden wille ende consent, oft dat bie die³ hylicxe voirwaerde anders waere be-

/181/ spoken, soe hierboven onder den titel van *Recht van gehylickde persoenen* is gesaght.

11.

Van gelijcken en magh den lancxstlevenden gein testatement maken oft andere ordnung doen, tot achterdeel van sijne kinderen, van de goederen die bie het breken van den bedde doir de doot op dieselve kinderen in eigenschap sijn vervallen ofte verstorven, 't sije dat die commen van den iersten afflijvigen ofte van den lancxstlevende, ende dat die sijn verworven ende gewonnen oft aenbestorvene goederen.

12.

Mit den voirbehalt nochtans, dat soe wanneer einich van de kinderen hem tegens den lancxstlevenden in einige wege qualick droege, oft hiele, daeromme hie onterft solde moegen werden, die lancxstlevende alsdan van 't gedeilte van alsulcke misdraegende kint, dat van hem gecommen is, de vrije vermaeckinge wordt toegelaeten tot profijte van de andere kinderen van denselven bedde.

13.

Ende aengaende de ruerende mitsgaders d'onruerende gewonnen ende verworven goederen, die op de kinderen niet en sijn verstorven oft vervallen, daervan moegen die eheluiden oft gelickelick, oft oick der lancxstlevende allein, hun oft sijn testament maken, gelijk alle andere persoenen naer hun goetduncken, beheltlick dat de kinderen hebben

1. Meininge is te testeren, maeckinge oft verhandelinge: erratum editie 1620: meininghe is einige te testeren, maeckinge oft die verhandelinge

2. ASO 591 heeft "aengewonnene".

3. Oft dat bie die: erratum editie 1620: oft bie de.

oft becomen hun wettich deil in de versterffenisse van hunne alders, d'welck als voir begroet wordt op tweevierden deil¹ van hun kindtsgedeilde.

14.

Ende al is 't dat hierbevoerens op etlicke orden gebruecklick is geweest, dat niemant testamentlicke gifte mogte genieten, ende mede erffgenaem sijn, soe wordt nochtans alsulcke gebrueck van nu voirtaen opgehaeven, ende sal ein iegelick aen sijne erffgenaemen sulcke prelegaten oft voirdeil van sijn vercregen ende gereide goederen moegen maken als 't hem belieft.

15.

Beheltlick dat die alders tusschen hun kinderen van hunne aengewonnen ofte vercregen goederen, die op hun kinderen noch niet vervallen sijn, wie oick van hunne gereide, ruerende oft beweglicke goederen, niet meer bie maniere van prelegat oft voirdeil aen ein ofte meer van deselve kinderen sullen moegen maken dan ein derdendeil van deselve: Ten waere uuyt beweglicke oirsaecke van verdienste oft ondienste.

/182/ § 3. *Testamenten van de alders tusschen de kinders, ende rechtelicke oirsaecken van onterffenisse.*

1.

Soe wie tusschen sijne kinderen sijn testament ofte anderen uuytersten wille begeert te maken, magh 't selve doen, sonder andere solemniteiten daertoe te derven gebruecken, dan dat hie denselven uuytersten wille mit sijne eigene handt in geschrifte stelle, ende in teicken van volcomentheit van sulcx denselven datiert ende onderteickent.

2.

Ende oft jemandt bie andere maniere sijn testament ofte uuytersten wille tusschen sijne kinderen wilde maeken, die is gehalden daerinne te volgen die forme en de voet, hierboven verhaelt, sonder dat men bie getuygen, tot bewijs van sulcx, ontfangen solde werden, danwel solde men 't selve ten eide van de erffgenaemen moegen leggen, als voir.

3.

Als vader ende moeder den lancxstlevende van hun beiden bie testament oft anderen uuytersten wille belasten hunne kinderen einige somme van penningen oft iet anders te geven, oft uuyt te reicken, soe wanneer sie tot hylick oft anderen lofflicken staet sullen commen, ende middelretijdt dieselve t'onderhouden, is de lancxstlevende schuldich, elck van de kinderen sijn aendeil daeraff te geven als sie tot vijffentwintich jaeren gecomen sijn, ende sich tot coepmanschappe oft lofflicken staet begeeren te begeven, al waeren sie alnoch niet gehylickt.

4.

Van gelijcken als der lancxstlevender maer belast en is elck van den kinderen iet te geven, als sie vijffentwintich jaeren alt sullen wesen, ende binnen middelertijdt hun t'onderhouden, Soe is derselve lancxstlevende schuldich, bie soeverre einich van den kinderen eer geraeckte te hylicken, denselven sijn aendeel te laeten volgen, al is 't saecke dat het alnoch tot sijn vijffentwintich jaeren niet en is gecommen.

1. Tweevierden deil: erratum editie 1620: tweederden deilen.

5.

Ende oft einige van de kinderen in den einen ofte anderen vall quaemen te sterven, sonder tot lofflicken staet, ofte vijffentwintich jaeren gecommen te sijn, Soe is der lancxstlevende gehalden sulcken gestorven kindtsaendeil den anderen kinderen mit vollen rechten te laeten volgen sonder minderinge van hun onderhalt.

6.

Als die kinderen op de alderlicke goederen niet en hebben
/183/ vertegen, noch hun alders einige wettige oirsaecke van onterffinge gegeven, soe en moegen sie van de erffschap van hun alders niet onterfft noch daervan uuytgesloten worden, maer moegen soewel d' ein als d' ander daertoe commen: Beheltlick ein jegelick sijn gebuerende voirdeil, dat hem naer landtrecht ende gebruick toecompt, oft hun bie de alders, naer vermoegen van het landtrecht, is gemaect.

7.

Wettige redenen oft oirsaecken van onterffnisse sijn in dit Quartier: In den iersten: Wanneer dat kindt sijnen vader, oft der vader sijn kindt in recht beclaeght, oft beschuldicht, vanweghen einer grover misdaet, daeraen lijff ende leven were hangende, in 't latijn genaempt, *crimen capitale*: Ten waere dat het misdaet eigentlick raeckte den prince, oft het landt.

8.

Ten tweeden: Soe ein kindt sijnen vader, oft vader sijn kindt uuyt andere oirsaecke t'onrecht aen de overicheit oft gerichte bedraegen hadde, ende dat der bedraegene daerduer groote ende swaere schade geleden hadde.

9.

Ten derden ende vierden: Als ein kindt mit verghift, tooverie, oft anderssints onderstaen heeft sijn vader ofte moeder, van leven ter doot te brengen, ofte als der vader ofte moeder sulcx tegens hun kindt hadde voorgenommen ende begoust te doen, oft dat het kindt met tooveraers ende verghifters verkeert, ende tot toverije ende vergifftinge hem mede begeeft.

10.

Ten vijffden en de sestien: Soe die kinderen mit gewaltlicker daet ende wederspannicheit hunne alders slaen, stoeten oft andere overdaet ende moetwille aendoen, oft tegens dieselve oneerbaere, swaere ende onbefuechde versmaedelickeit gebruecken, 't sijn mit woirden ofte mit wercken.

11.

Ten sevensten: Soe dat kindt sich onderstaen hadde wetentlick te beslaepen sijns lijfflickens vaders ehelicke huysvrouwe, wesende sijne stieffmoeder, oft dat der vader sich wetentlick mit sijns soens ehelick wijff te doen ende sich te vermischen voergenoemen hadde.

12.

Ten achsten: Soe der soene belet oft verhindert hadde den vader, oft oick der vader den sone, sijn testament te maecken, ofte sijne saecken te verrichten, in alsulcke goederen als hie te verschaffen ende te vergeven hadt.

13.

Ten negsten: Soe die kinderen weigeren ofte versuimen
/184/ den vader oft moeder, in noet wesende, onderhalt te geven ofte noetdurftige medecinen mit te deilen, Oft soe der vader sinnloes ende onvernunftich is, hem gade te slaen, ende t'onderhouden, ende alsdan doir die vrunden oft andere vrembde persoenen dieselvige kinderen ersocht werden alsulcke noetdurftige medecinen ende onderhaldinge hunnen vader ofte moeder mit te deilen, ende sie daerover dat veracht, oft geweigert hadden te doen.

14.

Ende alsoe hunluiden alsdan, als ongetrouwe kinderen der alders, die sie niet biegestaen ende onderhouden hebben, erffschap ontnoemen wordt, al en waeren sie bie hun alders niet onterfft, Soe sal dieselvige volgen den verwandten, vrunden, ofte vrembde persoenen, die naerdat sie die kinderen daertoe schriftelick hebben doen aensuecken, ende daerin weigerich ofte versuimich gevonden, sulcke onderhaldinge hebben gedaen, Ende sal 't selve oick van gelijcken gehalden werden, daer der vader sijnen soene, der sinnloes ende onvernunftich is, mit noetwendigen onderhalt, medecinen, ende anders niet versiet noch versorgt.

15.

Ten teenden: Soe ein soen daertoe aensocht sijnde , sich niet en wilt verplichten, verbinden noch burge werden voir sijn alderen, oft oick die alderen voir hunnen soen, wanneer hie vanwege betamlicke, oft onbeschulde schult in gevencknisse gestelt oft getrocken is, ende d'alders selver gein middel hebben om hun daeruit te loesen, maer dat en raeckt die dochters niet.

16.

Ten elfften: Soe die kinderen oft andere verwandten, al waeren sie maer achteen jaeren alt, hun alders ofte verwandten uuyt vijandt ofte roevers gevancknisse niet loesen, Tot welcken einde hun oick wordt toegelaeten der alders ende verwandten goederen te vercoepen, 't sije ruerlicke oft onruerlicke, ende van gelijcken hunne eigene goederen, al sijn sie maer achteen jaeren alt, ende daermede die loesinge te doen.

17.

Ende oft 't selve niet en waere gedaen, ende dat alsulcke gevangens in de gevancknisse quaemen te sterven, sonder hun kinderen ofte bloetsverwandten onterfft te hebben, dat sie hun oick bie voirgaende testament erffgenaem gemaect, ofte einich goet gelaeten hadden, soe en solden evenwel alsulcke kinderen oft bloetsverwanten daarvan niet mogen genieten, maer solden die goederen bekeert worden,
/185/ tot loesinge van andere gevangene oft andere godtvruchbaere wercken.

18.

Ten twelfden ende derteenden: Soe die dochter sich tot onkuysch leven begaeve, niettegenstaende dat der vader bereit hadde geweest haer naer sijn vermoegen bequaemelick ende degelick te hylicken, oft dat der soen wesende van eerlicke degelicke ende staedige vrunden, hem tot oneerlick leven begaeve, als van hoerenweerd, guychel oft camer-speelders, landtloepers, schermers ofte sweertdansers, ende andere dergelijcke, ende dat hie bie sijne alders vermaendt sijnde, alsulcken leven niet en wilde verlaeten.

19.

Item, als die kinders sonder consent van hun alders sich in hylick begeven, gelijk dat hierboven in 't begintsel van den titel van *Rechten van gehylickde persoenen* aengaende, breider ende bescheidelicker is gesaght.

§ 4. *Voltreckinge ende wederroeping van testamenten oft uuytersten wille*

1.

Ein erffgenaem ofte ander dem die versterffenisse oft einich goet gelaeten oft gemaect is, op last van iet te doen, oft einige legaten terstondt, oft binnen sekeren tijdt uuyt te reicken, der is gehalden 't selve te doen, te verrichten, ende te volbringen binnen jaer ende dach, naerdats hem 't selve bie den richter oft gerichte op de naeckde clachde van partije is belast, ofte bie gebreke van 't selve, verliest hie 't geene hem bie den testamente oft uuytersten wille is gemaect.

2.

Van gelijcken, die jaer ende dach het testament ofte uuytersten wille van den afflijvigen ter quaeder trouwen verswege oft achterwaerts hielde, vervalt van denselven testament oft maekinghe hem daerbie gedaen, Ende commen soe in desen als in den voerigen vall, die versterffenisse ofte goederen op den gesubstitueerden, oft ander erffgenaemen, oft bie gebreke van deselve, op die wettige erffgenaemen, mit laste van den uuytersten wille te voldoen.

3.

Gein testament is soe crachtich, ofte die schuldtheisschers moeten voir alle legaten ofte maekinghe, ende oick voir de costen van die uuytvaert betaelt werden: Voirbeheltlick dat men den dooden, tot laste van de goederen des

/186/ sterffhuys, wel tot temelicke ende maetelicke maniere ter eerden magh doen bestaeden, sonder nochtans ietwes meer tot hunnen achterdeil daertoe te bekeeren.

4.

Ein jegelick magh sijn testament wederroepen, ende teniet doen, mits gebrueckende daertoe dieselve forme ende maniere, als van het maken hiervoor is verhaelt, oft hetselve mitderdaet doersnijdende oft doirscrabbende, ende mit sijne handt daeronder teickende, dat hie 't selve haldt voer wederroepen, ende doot ende teniet, Ende alsulcke wederroepingen sijn van weerden, niettegenstaende dat der testatuer van nieuws van sijne goederen niet en heeft gedisponeert oft verordent.

5.

Als mann ende vrouwe t'saemenderhandt, oft d'ein van hunluiden, mit bewillinge ende consent des anderen, testament hebben gemaect tot behoff van hunner beider kinderen, Soe en magh der lancxstlevender 't selve testament niet veranderen oft wederroepen maer moet 't selve, volgende sijnen inhalt, volcomentlick volbracht worden.

6.

Welverstaende, dat soe einige van den kinderen hem tegens den lancxstlevenden soe misdroege, dat hie verdient solde hebben daerbie onterft te moegen worden, soe solde derselver lancxstlevende alsdan van het deil van het misdraegende kindt, dat van hem gecommen is, moegen disponieren in der manieren hiervoor verhaelt.

7.

Soe wanneer ein testateur verclaert alle sijne voirgaende testamenten, oft uuyterste willen te wederroepen, Soe worden die verstaen al teniet gedaen te sijn, al waer 't oick dat der dach ende datum daarvan niet en were uuytgedrukt, ende dat die bie maniere van verdeilinge, ofte bewijsinge van sijne goederen, waere gemaect tusschen sijn kinderen.

8.

Al is 't dat dergeener den bie testament oft anderen uuytersten wille einich goet is gemaect, gegeven, ofte gelaten uuyt crachte van denselven recht daertoe is hebbende, Soe en is hem nochtans niet geoirloeft 't selve t'aenveerden sonder bewilligung¹ van den erffgenaem, oft van 't gericht, daer het goet gelegen is, maer ingevalle van weigeringe van den erffgenaem, is gehalden 't selve voir recht te heisschen, ende daerop des gericht's erkentnisse ende verclaeren te verwachten.

9.

Ende oft hie anders dede, ende hemselven van 't goet meister
/187/ maeckte, solde 't selve terstondt, voir ende aleer hie in recht op sijn gerechticheit tot het goet gehoirt mochte worden, wederom costeloes ende schadeloes moeten stellen in handen van die wettige erffgenaemen, oft immers solde neffens die restitutie oft wederkeeringe des goets, ende betalinge van de blickende costen, schaden ende interesten, genouchsame versekerheit moeten stellen, voir 't geene dat meer geheischt wordt.

10.

Des is oick daertegens der erffgenaemen, den 't selve goet wordt erstadicht oft wedergekeert, van gelijcken gehalden genouchsame versekerheit te stellen, dat hetselve met de vruchten, baten ende profijten van 't selve goet, ende alle schaden ende interesten sal gewerden, ende uuytgericht worden, aen dengeenen dem het bie den testamente, oft anderen uuytersten wille is gemaect ende gelaeten, ingevalle mit kennisse van sake bie gerichtelick oirdeil bevonden wordt, dat hem 't selve behoert te volgen, 't sije bie uuyterlicke vonnisse, ofte bie provisie, als het schijnlicxste recht daertoe hebbende.

11.

Legatarissen oft andere, die uuyt cracht van einich testament, oft anderen uuyterste willen iet willen heisschen, oft betalinge daarvan vervolgen, moeten 't selve doen voir den gerichte daer 't sterffhuys, oft die goederen gelegen sijn, ofte der erffgenaemen sijn woenplaetse heeft, al waer 't oick datter misverstant oft geschil viele, op de bestendicheit oft niet bestendicheit van denselven testamente.

1. Bewilligung: erratum editie 1621: bewillung.

Sevensten titul.

Van wettige successie ofte versterffenisse.

§ 1. *Versterffenisse in affgaende stam.*

1.

In wat maniere, als mañ ende vrouwe t'samen wettige kinderen hebben, dieselve nae des ierste afflijvicheit succederen ofte erfen, is hierboven gesaght, onder den titel van de *Rechte den gehylickde persoenen* aengaende, Als te weten dat den erffdom van hunner beider onruerlicke goederen, 't sije patrimoniale en-
/188/ de aenbestorven, oft gewonnen ende verworven, compt op derselver kinderen, ende dat die tochte daervan, wie insgelicx den vollen eigendom van de gereide goederen blijft den lancxstlevenden..

2.

Als der lancxstlevenden van mann ende vrouwe compt te sterven, vervallen alle desselffs goederen, 't sije ruerlicke ofte bewegelicke oft onruerlicke, ende liggende op alle hunne kinderen, naer den aert ende wesen derselver goederen, sonder dat in 't versterff van de alders, 't sije van den iersten afflijvigen, ofte lancxstlevenden onderscheidt wordt gemaect, oft sie in echte staet wettich sijn geboren, oft dat sie bie naervolgende hylick sijn gewetticht.

3.

Als daer niet allein kinderen van de affgestorvene sijn, maer oick kindtskinderen, oft hunne naecommelingen, soe erven dieselve kindtskinderen, oft hunne nacommelingen mit die kinderen van den afflijvigen in clochten ende stammen, gelijk hunne alders gedaen solden hebben, soe sie in leven waeren geweest.

4.

Van gelijcken, als allein enckelen oft kindtskinderen, oft hunne naecommelingen in gelijcke oft ongelijcke graed, voirhanden sijn, soe commen ende erven die oick clocht oft stamsgewijse in de goederen van hun groetvaders, groetmoeders ende andere van opgaende strueck.

5.

Wat, hoe ende wanneer die kinderen, commende tot die versterffenisse van hun alders oft overalders, gehalden sijn in te brengen tot gemeine scheidinge ende deilinge, wordt hieronder gesaght onder den titel van *Inbrengen*.

6.

Wanneer van twee eheluyden der lancxstlevende sich in de tweede ehe begeeft, soe hebben ende erven die kinderen van die ierste ehe ¹ allein d'onruerende goederen, renten ende gerichtlicke pandtschappen, tot derselver ehe gebracht, als doen aengestorven, ende daerin gewonnen ende geworven, soeverre daerin bie hylicx voirwaerden, oft anderssints niet behoirlick en waere versien.

1. Die ierste ehe allein: erratum editie 1620: de ierste ehe, allein.

7.

Ende die kinderen uuyt der tweede oft andere naevolgende ehen geboren, hebben desgelijcx allein op denselven voet, oft bie gelijcke maniere, als de kinderen van d'ierste bedt, alle die goederen in sulcker tweder oft voordere ehen aengebracht, aen-
/189/ gestorven, gewonnen ende geworven, 't sije renten oft gerichtlicke pandtschappen, wie oick die goederen, die der lestlevenden in sijnen iersten ofte vorderen weduwenstoel¹ sijn aengestorven, ofte die hie daerin gewonnen ende geworven heeft.

8.

D'welck oick plaetse heeft ende gebruikct wordt, sije dat dieselve aengestorvene goederen van opstijgender oft sijdtlinie oft struyck hergecommen sijn: Ten waere dan saecke dat in der ierster ofte tweeder hylicxverschrijvinghe anders versien ende affgesproecken waere, wie boven gesaght is, in welcken gevalle, sal altijt 't geene, wat in de ierste hylicxverschrijvinge versproecken is, voergaen, ende achtervolgt werden.

9.

Dan 't geene die alders winnen ofte werven, oft denselven aensterft, in den lesten weduwenlicken standt, mitsgaders die ruerlicke goederen, die sie achterlaeten, erven alle die ehkinderen, van hun geboren gelijkelick, ende tesaemen, naer vermoegen van den aert ende wesen, oft eigenschap der goederen, sonder dat die kinderen van den iersten ofte tweeden bedde, daerin einich voirdeel hebben.

10.

Ingevalle ein erffne staender ehe gegolden ende vergodtzhellert is, ende ein van beyden eheluyden versterft, eer die erffinge ende guedinge gerichtelick geschiedt, soe sal alsulcken erve den voirkinderen gelijkewel verblijven, niettegenstaende, dat die betalinge ten deile oft in 't geheel niet geschiedt en is.

11.

Waertegens sullen naer den doot des lancxstlevenden den kinderen van de tweede oft anderen naevolgenden bedde, daerinne de betalinge is gedaen, jaerlicxe renten beset ende belaght worden van de coeppeningen, naer advenant dat die in 't tweeden, derden, oft anderen hylicken betaelt sijn, totdat dieselve mit die verloepen² aen hun sijn betaelt ende affgelost.

12.

Des sal sich der lestlevende behoirlick expurgeren, oft onder eedt verclaeren, oft in 't scheiden van den iersten bedde daer geine gereide penningen voirhanden, ende geschickt sijn geweest tot de betaelinghe des voorschreven erffs, naer de betalinge van de andere schulden, om van 't gebreeck voldaan te worden, alle bedroch ende gefehrlicke handelinge gants ende geheel hierinne uuytgesloeten.

1. Sijnen iersten ofte vorderen weduwenstoel: erratum editie 1620: sijnen iersten weduwenstoel.

2. Mit die verloepen: erratum editie 1620: mit de voors. verloepen.

/190/ § 1.¹ *Van einkindschap van kinderen van verscheiden bedde.*

1.

Offwel nae gemeinen beschreven rechten, die verdraegen, accorden ende voirwaerden, daerdoir die rechte erfen van heure aenbestorvene, oft toecommende gebuerlicke erffschap affgekeert ende uuytgesloten worden, gemeinlick² crachteloos, ende van onweerden gehalten sijn, Soe is doch die einkindschap uuyt merckelicke oirsaecken toegelaelen.

2.

Einkindschap is, als eheluiden kinderen mit malcanderen verweckt hebben, ende ein van hun beiden daernaecompt te sterven, ende dat der lestlevende sich tot de andere ehe begeeft, ende dat alsdan bevoirwaert ende besloten wordt, dat die kinderen van den voirigen ehebedt, mit diegeene, soe in der volgender ehe verweckt sullen worden, einkinderen sullen sijn, ende aen alle hunne alderlicke goederen gelijkelick erven.

3.

Maer alsoe in den bespreecken ende oprichtinge van einkindschappe allerhande beswerlickheit ende ongerechticheit, oick ontreckinge der goederen van de rechten erven entstain kan, Soe sal voirtaen die naervolgende ordonnantie der einkindschap, tot verhuevinge alles twists, haets ende ontreckinge der goederen gehalten, ende geinswegs overtreden worden.

4.

Te weten, dat als der lancxstlevende van twee eheluyden wederom sich verhylickt, ende die kinderen van den voerigen ehestandt, mit diegeene die in volgender ehe geboren fullen worden, einkinderen maecken wilt, Soe sal hie sulcx den heer, oft sijnen officier ende schepenen, daeronder hie geseten is, te kennen geven, diewelcke dan vorts der kinderen momboiren ende voirmunderen, oft ingevalle daer geen en sijn, drie ofte vier van den naesten bloetsverwandten van den affgestorven, tot sich beroepen, ende mit hun rijpelick raedtslaegen oft 't selve den kinderen dienlick is ofte niet.

5.

Tot welcken einde sullen sie hun in den iersten nerstich doen berichten van der ierster kinderen naelaetenschap, die sie van hunne affgestorvene vader oft moeder beërft hebben, ende wes sie van de toecommende vader ofte moeder, soe die einkindschap gemaect werde, beërven moghten, ende 't selve alles tegens ein ander erwaegen ende overleggen, Ende soe die gelegenheit der goederen soe ongelijck bevonden worde, dat die einkindschap sonder merckelicke schade ende hinder der voeriger ehekinders niet geschieden moghte, sal dieselve einkindschap ongedaen ende

/191/ achterwegen blijven.

6.

Daer nochtans geine merckelicke ongelijckheit in de goederen ofte anderssints nae gelegenheit bevonden sal werden, maer dat die einkindtmaeckinge den kinderen oick nutt ende profijtelick solde moegen sijn, sal men alsdan die puncten ende articulen der einkindtmaeckinge, daerop men dieselve mit goeden advys ende raedt gestalt ende vervat

1. ASO 591 heeft § 2, overgenomen in de vierde editie (Venlo 1740).

2. Gemeinlick: erratum editie 1620: in etliche vallen.

sal hebben doir den heer, oft scholtis ende schepenen doen opteekenen, ende bie deselve besegelen, die den partijen mitgedeilt sullen werden, daermit alle misverstandt, geschille ende onnoedige costen, soeveel mogelick, verhindert moegen werden.

7.

Des sullen der kinderen momboirs ende voormunders, ende soe daer gein en sijn, die naeste bloetsverwandten, die tot die einkindtmaeckinge gevoordert sullen werden, den heer oft scholtis ende schepenen, ter plaetsen daer sulcx sal geschieden, aen eidtstat geloven ende verspreecken, dat sie die einkindtmaeckinge, als den kinderen nutt ende profijtelick sijnde, ingewillight hebben, ende niet anders weten, geloven ofte verstaen, dan dat alles den voorschreven kinderen niet ondienlick is, d'welck oick in de voorschreven schrifture der einkindtmaeckinge aengetoegen ende verhaelt sal werden.

8.

Ende oft bie de einkindschap den voirgemelten kinderen van der ierster oft tweeder ehe, ietwes voiruuyt¹ te hebben gemaect waere, 't selve sullen sie oick alsoe sonder meerder voirdeel hebben ende genieten, ende daernae mit den gemaecten einkinderen in de resterende goederen gelickelick te deil gaen ende erven.

9.

Desgelijcx sullen die einkinderen oick besunder hebben 't geene hun van hunne naeste vrunden, oft sunst bie versterff testament, gifte oft anderen titel van andere persoenen sal toecommen, sonder dat hetselve in de einkindschap sal commen, ofte begrepen sijn.

10.

Als onder die goederen van einkindschap einige leenen, ofte andere goederen sijn, daarvan sonder octroye, oft believen van de heere men niet en magh handelen oft disponeren, ende dat hetselve daertoe niet en is verworven, soe is bie gebreke van dien dieselve einkindschap crachteloos ende van onweerden.

192 § 3. *Versterffnisse in opgaende stam.*

1.

Vader ende moeder, oft jemandt anders in opgaende struyck oft stam, en sijn gein erffgenaem van hunne kinderen, kindtskinderen, oft hunne naecommelingen in de goederen van hun niet gecommen, 't sije bie hylicx oft andere giften, soelange daer broeders end susters sijn, oft hunne kinderen oft² naecommelingen.

2.

Maer soeverre d'afflijvige broeders, susters, ofte derselver kinderen oft naecommelingen achterlaet, dieselve worden voir vader, groetvader, moeder, groetmoeder, ende anderen in opgaende struick oft stam, tot erffinge geroepen ende voirgetogen mit uuytsluytinge derselver.

3.

Ende oft noch broeder, noch suster, noch andere der voirs. persoenen waeren, om tot die versterffnisse te commen, soe sal die vervallen ierst op den vaderr ende moeder, in

1. Voiruuyt: erratum editie 1620: uuyt.

2. ASO 591 heeft "oft hunne".

leven wesende, oft bie gebreke van hun, in representatie oft tredinge in hunne plaetse, op de groetvader ende groetmoeder, ende soe vorts in opgaenden stam.

4.

Doch mit den bescheide, dat die vaderlicke goederen vervallen op den vader, oft op sijn alders, ende die moederlicke goederen, op de moeder, ofte haere alders, ende dat de gewonnen ende gereide goederen volgen den naesten uuyt den bloede op den grave.

5.

Wanneer die alders oft overalders hunne kinderen einich hylcx oft ander goet gegeven hebben, ende dieselve kinders voir de alders comen te sterven, sondet wettich kindt ofte kinderen achter te laeten, oft dat die kindtskinderen bie hun achtergelaten, oick voir den vader, groetvader ofte groetmoeder geraeckten te sterven, soe valt ende erft alsulck goet op die alders die dat gegeven hebben, ende niet op die broeders ofte susters.

6.

D'welck oick plaetse grijpt, al en waere dat in de hylcxen voirwaerden soe niet bespoecken, blijvende der lancxstlevende niettemin sijn tochte voirbehalden: Ten waere dat demaengaende anders bie de hylcxvoirwaerden waere versien ende bevoirwaert.

§ 4. *Versterffenisse in sijdtvallen.*

1.

Als jemandts goet versterfft, ende geine kinderen oft kindts-
/193/ kinderen naer en laet, Soe erven voir ierst desselfs geheele broeders ende susters in die goederen bie hun¹ achtergelaeten, naer des goets art ende wesen, volgende 't geene hieronder wordt gesaght.

2.

Mit die broeders ende susters erven oick in des oemen oft muenen goederen des broeders ende susters kinderen, dan en erven niet meer, sie sijn veel oft weinich, wanneer sie mit hun oemen oft muenen te deil gaen, dat hun vader oft moeder daeraen hadden moegen erven, wanner sie in leven verbleven waeren.

3.

Maer wan broeders ende susters kinderen allein sijn, ende geine oemen oft muenen hebben, soe erven sie all hoofsgewijs, ende niet in die stammen, niettegenstaende dat sie in ongelijcken getael sijn, oft dat van den einen oem ofte muen meer kinderen sijn, als van d'andere.

1. ASO 591 heeft "hem".

4.¹

Welverstande, dat altijd die geheele broeders ende susters ende die kinderen derselver (al sijn die verner von bloede) uuytschluyten die halve broeders ende susters van die goederen die op hun allein, ende niet mede op die halve susters ende broeders sijn verstorven, mitsgaders van die goederen die sie gewonnen oft verworven moghten hebben.

5.

Ende oft die erfvelicke goederen, niet op hun al gelijckelick en waeren verstorven, maer einsdeils op die van den iersten, ende anderdeils van den anderen bedde, in der manieren als boven verhaelt, ende dat daer gein geheel susters oft broeders van den afflijvigen, oft hunne kinderen en waeren, alsdan versterven die oick op die halve susters ende broeders van der sijden daarvan die gekommen sijn.

6.

Als bie exempel, man ende vrouw hebben gemein kinderen, ende elck van hun kinderen in 't besonder van voergaende ende naervolgende hylick, die gemein kinderen commen

1. ASO 591 heeft voor de rest van deze paragraaf een andere tekst. Het kleinere lettertype na p. 194 art. 7 is uit deze ingreep verklaarbaar:

4.

Als daer gein broeders ofte susters, noch kinderen oft kindtskinderen en sijn, soe vallen die vaderlicke goederen, op die vaderlicke sijde, ende die moederlicke goederen op de moederlicke sijde, waeronder oick begrepen worden, gereide penningen op hylick gegeven, ende tot erff naer stadt ende lantrechten gemaect.

5.

Ende aengaende die gewonnen oft verworven, mitsgaders die gereide goederen, die volgen tusschen den bloetsverwanten den naesten op den graeve, beheltlick dat onder denselven oick representatie plaetse heeft, in der manieren hiervoiren verhaelt ende vorders niet.

6.

Welverstaende dat alletijt geheele broeders ende susters, ende derselver kinderen, al sijn die verner van bloede, uuytsluyten die halve broeders ende susters, behalvens dat die patrimoniale aengestorven goederen op hun al verstorven, volgen den stam ende bloet, vandaer die gecomen sijn, sonder dat die naederheit van bloet wordt aengesien, noch oick oft sij van heele oft halven bedde comen.

7.

Soe wanneer jemandt allein bloetsvrunden van ein sijde achterlaet, soe versterven alle des afflijviges goederen, op de vrunden van dier sijde allein, al waer 't schoon soe, dat die van d'ander sijde waeren gecommen, Ende daer gein vrunden noch van d'een noch van d'ander sijde en sijn, commen ende blijven die op den lancxstlevenden, van man oft vrouwe in ehestandt vergaert geweest sijnde.

8.

Erfvelicke goederen, 't sij gewonnen oft aengestorven, die bie d'afflijvicheit van den lancxstlevenden van den iersten bedde op de kinderen van d'ierste ende tweede bedt gelijckelick versterven, daerin die kinderen van twee ofte meer bedde einkinderen sijn gemaect, daerinne erffven die kinderen van d'ierste ende tweede bedde gelijckelick als jemant van hun comt te sterven.

9.

Maer dat in 't scheidt van den iersten bedde op den kinderen van denselven bedde is vervallen, komme 't van den vader oft moeder, versterfft op de broeders ende susters van denselven bedde allein, ende bie gebreke van broders ende susters van denselven bedde, ende derselver kinderen, versterft het goet van den lancxstlevenden gecomen, op die broeders ende susters van den anderen bedde.

10.

Ende aengaende 't goet op hun gecommen, van den iersten afflijvigen van 't ierste bedde, 't selve versterfft op de naeste vrunden desselfs, sonder dat die kinderen van den tweeden bedde daertoe enige gerechticheit hebben, soelange jemant van hunlyden wordt befonden.

te sterven, laetende in leven halffbroeders ende susters van 's vaders ende moederswegen, alsdan erven in de goederen van den vader off 's vaders sijde gecommen op die halve broeders ende susters van die sijde, ende die goederen van der moeder oft moederlicke sijde gecommen, op die halve broeders ende susters van des moderswegen.

7.

Ende van gelijcken als ein man oft vrouw, van den iersten hylick kinderen hebbende, ten tweede oft derde hylick compt, ende van d'een ende d'ander kinderen achterlaet, soe verre die

/194/ kinderen van den einen hylick quamen te sterven sonder kinderen, soe solden die kinderen van den anderen hylick commen te erven in die goederen van hunnen gemeinen vader oft moder, ofte hunnen vrunden gecommen, ende alsdan commen oyck in dese ende andere gevallen die kinderen van broeders ende susters in plaetse van hunne alders als voer.

8.

Maer in die erffelicke goederen die bie de afflijvicheit van ein van die alders oft vrunden op die kinderen van den iersten ende anderen bedde gelijckelick verstorven sijn, daerinn erven oick die susters ende broeders van den iersten ende anderen bedde gelijckelick, als jemandt van hun komt te sterven.

9.

Aengaende die ruerlicke ende verworven oft verkriegen goederen van den afflijvigen, die versterven alle, als daer gein susters oft broeders van geheelen bedde en sijn, op alle die halve susters ende broeders ende hunne kinderen, maer des afflijvighe erffgoederen van die andere sijde gekommen, erven op die naeste vrunde van dieselve sijde, in den stam daervan die gekommen sijn, ende niet op die halve susters ende broeders oft hunne kinderen, al sijn sie naerder.

10.

Als daer gein susters oft broeders oft kinderen von den afflijvigen en sijn, soe vallen die vaderlicke erffelicke goederen op de vaderlicke sijde, end die moederlicke op die moederlicke sijde, in den stamm daervan die sijn gekommen, ende werden onder die erffelicke goederen begrepen die gereide penningen op hylick gegeven, ende tot erve naer stadt ende landrecht gemackt, so daer in den sterffhuuse einige penningen sijn.

11.

Ende angaende die gewonnen ende geworven, mitsgaders die gereide goederen, die volgen, bie gebrecke van susters oft broeders oft hunne kinderen, tusschen den bloetsverwanten den naesten op den graeve, sonder dat diesen angande, tusschen hun einige repraesentatie plaetse heft.

12.

Soe wanner jemant allein bloetsvrunden van einer sijde achterlaet, soe versterven alle des afflijvighe goederen op die vrunden van der sijde allein, al waer 't schon soe, dat die van d'ander sijde waeren gekommen. Ende daer gein vrunden noch van d'een noch van d'ander sijde en sijn, komen ende blijven die op den lancxstlevenden van man ende vrouwe in ehestandt vergaert geweest sijnde.

§ 5. *Versterffenisse van bastarden.*

1.

Onechte oft natuerlicke kinderen erven¹ noch deilen niet noch in vaderlicke noch in moederlicke versterffenisse, oft erffschap, dan die erffgenaemen sijn schuldich alsulcke natuerlicke kinderen redelick onderhoud te geven, naer de gelegentheit der goederen, totdat sie hunnen cost eerlick connen winnen ofte verdienen.

3.

Moegen oick die alderen hunnen natuerlickeren uuyt den gereide ende biegeuonden ende geworven goederen geven bie leuendige lijue ende testamentlick, oft andere uuytersten wille, dat hun goetdunckt, behalvens dat ingeualle d'alders wettige kinderen hebben, 't selue niet en magh comen boouen ein derdendeil van deselue² wettige kinderen, oft van einigh van hun in alsulcke goederen.

2.

D'welck oick plaetse grijpt, al waeren die natuerlicke kinderen naemals bie princelicke brieuen gelegitimeert oft wettich gemaect, behalvens dat hun alsdan, naer vermoegen van die goederen, ende staedicheit van den geslachte, ein eerlick onderhoud hun leuelanck wordt toegeschickt, ten goetduncken van den vrunden, niet mitdeilende, oft van andere degelijcke,

195/ uerstandige persoouen, daertoe van beide sijden te kieser: Ten waere dat sie bie goetduncken van de alders daeruaer waeren versien.

4.

Vermoegen oick d'alders den³ gewettichde kinderen gunnen ende geuen, niet allein hunne ruerlicke ende aengewonnen ende verworouene onruerlicke, maer oick hunne patrimoniale oft aengestorouene goederen: Beheltlick dat die gifte van de patrimoniale, ende aenbestorouene goederen geschieden bie ruiminge van jaer ende dagh, gelijk⁴ onder den titel van *Giffte* is gesaght, ende dat als daer wettige kinderen sijn, sie altijt ein derdendeil min hebben.

5.

Kinderen die uuyt verboden gebuerte comen en mogen noch erven, noch en magh hun niet⁵ gemaect worden bie hun alders: ten waere tot hun noedich onderhoud, welke onderhoud doch evenuel d'alders ende d'erffgenamen hun schuldich sijn, totdat sie hunnen cost connen verdienen, oft anderssints hunseluen behelpen.

6.

Die goederen van de onechte kinderen, 't sije dat sie uuyt verboden ende straeffbaere, oft natuerlicke ende gedoechde gebuerte comen, soouere sie echte kinderen achterlaeten, uersterven op deselue hunne kinderen, niet min oft meer, dan die goederen van persoouen van wettige gebuerten op hun wettige kinderen comen ende erven.

1. ASO 591 heeft: "en erven".

2. ASO 591 heeft: "ein derdendeel van het deil van deselue".

3. Den: erratum editie 1620: alsulcken.

4. Gelijk: erratum editie 1620 't gelijk.

5. ASO 591 heeft "yet".

7.

Ende oft ein bastart sonder kinderen ofte testamente gestorven waere, soe gaen ende versterven sijne goederen op de naeste vrunden, van wiens sijde hem die gecommen oft gegeven sijn. Ende hebben sie einige gewonnen, verworven ofte vercregen goederen, die gaen halff ende halff op de vrunden van d' ein einde d' ander sijde even naer sijnde, gelijk van echte kinderen versterffenisse is gesaght: Voirbeheltlick altijt ingevalle sie gehylickt hadden geweest, den lancxstlevenden sijne hylicxe gerechticheit.

§ 6. *Gemeine regulen van versterffenisse*

1.

In versterffenisse van ruerlicke goederen, oft die daervoor gehalden worden, siet men in het recht van der plaetse, daer het erff oft sterffhuys gelegen is, als te weten daer d' afflijvighe te huys was geseten, ende sijne stedige woenplaetse hadde genomen, ofte bie gebreke van sulcx, die plaetse van sijn gebuerte,
/196/ ende niet daer hie op die reise, om sijns profijts wille ofte buyten 's landts wesende, oft om sijne vrunden te besoecken, gestorven is: Maer aengaende d' onruerlicke goederen, wordt gevolcht het recht ende gebruik van de plaetse, daer die sijn gelegen, oft van 't hoff daarvan die worden gehalden naer den art, wesen, ende gesteltenisse van de goederen.

2.

Al is 't dat tot noch toe, in desen Overquartier gebruickelick is geweest, dat geine erffgoederen erven noch vervallen, dan naer affsterven van den tochter¹ oft dochtersse, waerduer veel twists, tweedrachten, ende ongemacken sijn ervolght², Soe sal van nu voirtaen, naer het scheiden³ van het ehebedde, ende naer doot ende afflijvicheit des eigendommers die erffschap vervallen, niettegenstaende die voorschreven gewoonheit.

3.

Soe haest als jemandt afflijvich geworden is, soe werden sijne wettige oft rechte erffgenaemen die bequaem sijn⁴ om te erven, bie deses Quartiers rechten, beërft in 't besitt van alle des afflijvigen erffelicke ende haeffdeilige goederen, wiedaenich die sijn binnen desen Quartier gelegen, wie oick in alle gereide goederen, uuytstaende schulden ende actiën daertoe dienende, waer dat die gevonden worden, oft te vervolgen sijn.

4.

Uuyt crachte van sulcke beërffenisse treden ende blijven die erffgenaemen, soewel van sijdelicke versterffenissen, als in den rechten struyck elck voir sijn deil daertoe hie berecht is, in 't besitt oft possessie van de goederen, gelijk den afflijvigen die gehadt heeft, sonder einigen inbrueck oft interruptie, aloft sie gerichtelick daerinne waeren gestelt, ende moegen derwegen hun bie actie ofte clachte possessor daerin doen halden, sonder dat van noeden is, dat d' erffgenaemen einich ander daetelick besitt ofte possessie van tevoirens daarvan nemen.

1. Tochter: erratum editie 1620: tochten.

2. Ervolght: erratum editie 1620: vervolght.

3. ASO 591 heeft: "schueren".

4. Die bequaem sijn om: erratum editie 1620: bequaem.

5.

Soe wanneer einige versterffenisse in 't geheel oft in deil, op jemandt gevallen is, ende dat hie compt te sterven, aeler die hie¹ heeft aenveerd, Soe gaet ende vervalt sijne gerechticheit tot deselve versterffenisse op sijne² erffgenamen, gelijk van sijne andere goederen, 't sije dat hie erffgenaem is van der sijden, ofte van den rechten struyck, ende oft hie geweten heeft, dat sulcke versterffenisse op hem was gecommen oft niet.

6.

Gein gronden van erve oft ander goet, erft op einige cloisters, ten aensien van de persoenen aldaer geproffessit sijnde, dan

/197/ oft jemandt beërft waere, ende professie dede in einich cloister, d'welcke goederen magh hebben, sal 't selve cloister, insoevern men sich met 't cloister niet en heeft vergeleken, alsulcke goederen sijn leefdaeg lanck, ende ein jaer daerna moegen gebruycken tochtsgewijse, ende sal der eigendomb terstondt naer de professie, daarvan vallen, op de naeste bloetsverwandten, soe ende gelijk van andere versterffenisse hiervoor is gesaght.

7.

Ende oft einige persoenen waeren gegaen ende geproffessit in cloisters die gein goederen moegen hebben, alsdan commen die goederen terstondt naer hun professie, op hunne naeste erffgenamen, die alsdan in 't leven sijn, sonder dat sie daeraen einige tochte behalden, ofte dat sie oft oick die geproffessit sijn in cloisters, die goet moegen hebben, naermaels daarvan iet moegen ewechmaeken, verhandelen ofte verordenen.

8.

Doch soe men tot verscheiden tijden (God betert) gesien heeft, dat veel cloisters vernielt, ende professide persoenen verjaeght sijn, sonder middel van onderhalt, van³ de cloisters te behalden, soe sullen dieselve geproffesside persoenen in sulcken gevalle, 't geene dat sie aen hunne vrunden hebben verlaeten duer hunne professie, oft dat hun aengestorven solde sijn, soe sie niet professiet en waeren, weder tot hun moegen nemen, om daerop te leven, tochtsgewijse hun leefdach lanck, ende anders niet.

9.

D'welck te verstaen is, soeverre alsulcke goederen alnoch sijn in handen van degeene die deselve hebben beërft, oft dat die bie hun ter quaeder trouwen sijn vercocht aen degeene, die deselve heeft geweten om den geproffessiden persoenen 't gebruyck oft geniet daarvan te beletten ende t'ontrecken, Ende oft die ter goeder trouwen worden vercocht, soe sijn evenwel alsulcke persoenen berechticht om van den prijs van deselve te genieten de rente, ofte verloop rentsgewijs, haer leven lanck geduerende.

10.

Die goederen van persoenen die allein⁴ bie gasthuysen oft proeven werden onderhouden, blijven naer hunne doot tot behoeve van dengeenen die sie onderhouden hebben, sonder dat die naeste vrunden, al waeren 't oick kinderen daertoe, einich recht hebben.

1. ASO 591 heeft "hie die", overgenomen in de vierde editie (Venlo 1740).

2. Sijne: erratum editie 1620: sijnen.

3. Van: erratum editie 1620: om.

4. Allein: erratum editie 1620: allenlick.

/198/

Achten titul

Van aenveerdinge der sterffhuysen ende betaelinge der schulden

1.

In wat manieren naer d' afflijvicheit van mann oft vrouw, der lancxstlevende tot betaelinge van de schulden van den sterffhuysen is gehalden, ende daervoor aengesproecken magh worden, als genietende de gereide oft ruerlicke, mitsgaders de tochte van de onruerlicke goederen, ende oft die op den lancxstlevenden niet verhaelt consten worden, hoe ende in 't¹ wat manieren alsdan daerin oick sijn gehalden d'erffgenaemen van de onruerlicke goederen, is hierboven gesaght onder den titel van de *Rechte der gehylickte persoenen* aengaende.

2.

Maer oft daer gein lancxstlevende en waere, tot wiens laste die schulden solden comen, soe sijn die kinderen ende erffgenaemen, die binnen de ses weken blijven oft comen in 't sterffhuys, ende aldaer aennemen die goederen, oft hun anderssints draegen als erffgenaem van den afflijvigen, oft oick daerin blijven naer die sees weken, sonder behulp ende² beneficie van inventaris, gehalden alle die schulden ende lasten van het sterffhuys te betaelen, wan schoon die lasten ende schulden ongelijck meerder waeren dan die goederen des sterffhuys moghten bedraegen.

3.

Maer binnen de ses weken moegen die kinderen ende andere naeste vrunden van den afflijvigen in 't sterffhuys wel comen, ende ontfangen ende uuitgeven 't geene dat tot de begraeffnisse ende onderhalt van het sterffhuys noedich is, ende duerende den tijdt, en sijn sie niet gehalden in de schulden van den sterffhuysen, noch moegen daervoor in persoon, ofte goederen oick van den sterffhuysen aengesproecken noch geëxecuteert oft gepant worden, al waer 't oick saecke, dat d'executie oft pandinge voir den doot des afflijvigen waere versocht oft begoust geweest.

/199/ 4.

Des en moegen sie tot naedeil, oft bedroch van de creditueren, oft schuldthebbers, die goederen van het sterffhuys niet verbringen, noch verbergen, wie gering die³ oick wesen moghten, al en waer 't maer einen holteren lepel, Ende oft sie sulcx hadden gedaen, oft dat sie anderssints die goederen als erffgenaemen hadden aenveerd, oft verhanplicht, in 't heimelick, oft in 't openbaer, solden gehalden sijn, alle die schulden te betaelen, als voir.

5.

Als jemandt van den kinderen, oft naeste vrunden hem voir erffgenaem heeft gedraegen, ende het sterffhuys aenveerd, ende datter andere mit hem in gelijcken, oft naerderen

1. ASO 591 heeft: "in", overgenomen in de vierde editie (Venlo 1740).

2. ASO 591 heeft "oft".

3. ASO 591 heeft "dat".

graedt sijn, de niet en verclaeren, oft sie erffgenaemen willen sijn, ofte niet, Soe magh dergeeniger die hem voir erffgenaem draegt, tot sijne meerdere versekerheit, d'andere doen dagen, oft requeste tegens hun overgeven, teneinde dat sie binnen sekeren redelicken tijdt, daertoe bie 't gericht te stellen, gehalten sullen sijn sich voor erffgenamen van het sterffhuys te verclaeren, oft daarvan te vertyen, oft dat sie bie gebreke van sulcx, van hunne gerechticheit sullen versteken sijn.

6.

Oftschoon ein credituer, oft schulthebber, mit meer andere persoenen, erffgenaem wordt van sijnen schuldenaer, daerom en verliest hie sijne scholt niet, noch wordt dieselve tot profijt van sijne mede erfgenaemen gesmolten, maer moet die uuyt den gemeinen sterffhuys, des niettegenstaende, betaelt werden, oft bie gebreke van sulcx, moet elck van die erfgenaemen sijn deil daerinne dragen, aloft ein vrembde die waere aengaende. Behalvens dat der Schulthebber miterffgenaem sijnde, sijn deil aen hem selfs vindt.

7.

Die erfgenaemen van den afflijvigen, en moegen vanwegen der schulden bie den afflijvigen gemaektt, ein voir all niet aengesproken werden, noch en magh oick ein van hun allein, van de schuldenaers des sterffhuys, niet meer vorderen, noch eisschen dan sijn aendeil, sonder last, ofte volmacht van sijnen miterffgenamen: ten waere om de penningen daarvan commende, te bekeeren tot voldoeninge van 't geene 't sterffhuys daertegens schuldich is.

8.

Insgelijcx, offwel die erffgenamen van den afflijvigen moeten betalen de legaten bie denselven afflijvigen gemaect, ende gelaeten, Soe sijn sie doch derwegen niet aenspreckelick

/200/ ein voir all, dan volstaet jederein van hun mits betaelende sijn aendeil.

9.

Soe wanneer der afflijviger tweederhande erffgenaemen heeft, als van vaderlicke, ende moederlicke sijde, ende dat hie bie testament, ofte anderssints niet en heeft verclaert, in wat manieren, ende uuyt wat goederen men sijne schulden solde betaelen, Soe moeten die ierst betaelt worden, uuyt die gereide, ende gewonnen goederen, ende uuytstaende schulden.

10.

D'welck oick plaetse heeft, ten aensien van de kerckelicke gerechticheiden, ende alle 't geene die begraeffnisse, ende uuitfahrt oft begencknisse, wie oick die voldoeninge van de legaten, angaet: Ten waere dat den afflijvigen uuytdruckelick eininige erffen, renten oft andere sijne goederen aen jemandt in 't besonder hadde gemaect, ende gelaeten, diewelcke alsdan soe die sijn, uuytgericht moeten werden, ten last van dengenen die deselve anderssints gehadt solde hebben.

11.

Als die gereide, gewonnen, ende verworven goederen, ende uuytstaende schulden niet genouch en sijn, om des sterffhuys schulden, kerckelicke gerechticheiden¹ te betalen, ende te voldoen, Soe moeten die voldoen ende bie den erffgenaemen gedraegen werden,

1. ASO 591 heeft "gerechticheden ende legaeten".

naer advenant van de weerde van de goederen, die elcke sijde ende deilhebbers derselve in de versterffenisse comen te erven ende genieten.¹

12.

Welverstaende, dat d'erffgenaemen desniettemin voir deselve schulden², kerckelicke gerechticheiden, etc. hoofsgewijs aengesproecken moegen werden: Beheltelick hun verhael, ende vergelijckinge onder malckanderen, naer advenant van de weerde van de andere goederen, die ein jegelick van hun als voir genoeten, ende geprofyteert sal hebben.

13.

Ein jegelick die voir einige afflijvige rouwcleederen dragen wilt, moet uuyt sijn bursse, ende tot sijns selfs cost betalen, sonder die ten laste van den sterffhuysse te moegen brengen, al waeren sie oick erfgenamen van denselven afflijvigen.

1. ASO 591 vervolgt: "ten waere dan saecke, dat bij den afflijvigen anders desen aengaende waere versien als voir."

2. ASO 591 heeft "schulden, legaeten".

/201/

Niegenden titul

Van inbrengen der erffgenaemen in 't erff oft sterffhuys

1.

Kinderen oft kindtskinderen, ofte hunne naecommelingen, die mit die andere kinderen begeeren te commen tot die versterffenisse ende mededeilinge van huns vaders ende moeders, groetvaders ofte groetmoeders goederen, sijn gehalden in te brengen, alle 't geene dat sie hun op hylick hebben gegeven, oft moeten soelang stillstaen, totdat d'andere kinders daertegens sijn vergeleken, al waer 't oick soe, dat daeraff in de hylicxvoorwaerde gein vermaen en waere gedaen.

2.

D'welck oick plaetse heeft ten opsien van 't geene dat vader ende moeder van hun alders op hylick hebben gehadt, want moeten alsdan die kindtskinderen 't selve hylicxgoet oick in 't sterffhuys van hunnen groetvader ofte groetmoeder in die gemeine deilinge¹ inbrengen, oft soelange stille staen, totdat d' andere² kinderen ofte kindtskinderen daertegens vergeleken sijn, al waer 't oick soe, dat sie het sterffhuys van hunne alders niet en hadden aenveerdt, maer vertyet.

3.

Vanwegen schulden die einighe van de kinderen den gemeinen sterffhuysse schuldigh sijn, moeten dieselve kinderen ende hunne naecommelingen soelange stillstaen, dat d'andere daertegens sijn vergeleken: Ten ware dat die kindtskinderen oft hunne naecommelingen gein erffgenaemen en waeren van hunne alders, in wiens plaetse sie commen, in welcken gevalle sie hunne scholt niet solden hebben te betalen oft in te brengen.

4.

D'oncosten van bruyloft ofte maeltijdt, oft dergelijcke bie de alders gedaen, die³ cleiden, cleinodiën mit hun besluyt ende toebehoerten, die sie voir den hylick gehadt hebben, ende vanwegen den hylick niet gemaect en sijn, die⁴ boecken die de alders hunne kinderen hebben gecocht, oft⁵ tot studeren, oft⁶ andere dergelijcke eerbaere oeffeninge gegeven⁷, en is men niet gehal-

/202/

den in te bringen: ten waere dat d'alders anders hadden gewilt ende verordent.

5.

Van gelijcke giften van huysraedt, ende silveren geschier, als kisten, kofferen, kasten, bedden ende hunne toebehoirten, silvere schaelen oft bekers, ende dergelijcken⁸ partij-

1. ASO 591 heeft "deylinghe van d' alders kinderen oft kindtskinderen".

2. In die gemeine deilinge inbrengen, oft soelange stille staen, totdat d' andere: erratum 1620: in de gemeine deilinghe inbrengen, ofte soelange stille staen, totdat die andere.

3. ASO 591 heeft "noch oick die".

4. ASO 591 heeft "noch die".

5. ASO 591 heeft "noch dat hun tot".

6. ASO 591 heeft "oft tot".

7. ASO 591 heeft: "is gegeven".

8. Dergelijcken: erratum editie 1620: dergelijcke.

en, oft de weerde derselver, die d'alders staender ehe, oft daernaer hunne kinderen hebben gegeven¹, en worden niet ingebrocht, soeverre d'andere kinderen daerbie niet en sijn vercort, in die hellefte² van hun kindtsgedeilde: ten waere dat bie de alders anders waere gewilt ende versien, als voir.

6.

Ende oft die ghifte aen jemandt van de kinderen gedaen, meerder ongelijckheit is mitbrengende, dan van die hellefte³ van ein kindtsgedeilde, soe volstaen die begifte, mits inbringende het overschot van dieselve hellefte⁴, sonder tot inbringen van de geheele gifte gehalten te sijn.

7.

Die kinderen en sijn niet gehalten in te brengen 't geene sie op hylick oft andere gifte, ofte in andere manieren van hun alders hebben gehad, soe wanneer dieselve hunne alders hun daarvan uuytdruckelick hebben ontlast: ten waere dat 't selve oick quaeme tot naedeil⁵ van die hellefte van hun kindtsgedeilde.

8.

Ein kindt hebbende einigh voirdeil in leen oft einige andere erffgoederen naer der banck, leen oft laetrecht, en is niet gehalten sijne mede-erffgenaemen daertegens te vergelijken, oft hun iet goet te doen: ten waere dat dieselve banck, leen oft laetrechten daeronder die gelegen sijn, 't selve verheischte oft dat bie bestendelicke makinge van den afflijvigen sulcx verordent waere.

9.

Als die kinder⁶ hylicxgoet oft andere gifte van hunne alders oft overelders hebben gehad, moegen daermit uuyt den sterffhuuse van hunne alders blijven, soe het hun belieft, ende dat doende en behoeven sie niet in te bringen, noch en sijn in die legaten oft schulden niet gehalten.

10.

Desniettemin oft d'alders einige van hun kinders, soe op hylick ofte anders hadden⁷ gegeven, dat sie naemaels niet oft luttel achter en lieten, om d'andere kinders dartegens te vergelijken, soe moegen d'andere kinders, hunluiden 't selve allein doen inbringen, om uuit alles t'samen die hellefte⁸ van hun kintsgedeilde te hebben, al waer 't oick dat sie mit hun hylicxgoet uuyt den sterffhuys wolden blijven.

/203/ 11.

Maer die creditueren, oft schultgeloevinge en hebben tegens die gehylickde kinderen, hunner alders sterffhuys verlaetende, gein actie oft toespraeck, noch oick tegens d'andere kinderen, die alleinlick van hylicx, oft ander gegeven goet begeeren deilachtich te sijn,

1. ASO 591 heeft "gedaen".

2. ASO 591 heeft "de tweedeilen".

3. ASO 591 heeft "sijn derdedeil".

4. ASO 591 heeft: "'t selve derdendeil".

5. ASO 591 vervolgt hier: "van de twe derdendeilen van de kindtsgedeilden van de andere kinderen".

6. Kinder: erratum editie 1620: kinders.

7. Soe op hylick ofte anders hadden: erratum 1620: soeveel op hylick ofte anders iet hadden.

8. ASO 591 heeft "tweedeilen".

sonder hunne alders sterffhuys, oft naergelaeten goederen t'ondernemen: Ten waere dat bleke, dat d'alders die gifte tot bedroch, ende achterdeil derselver gedaen hadden.

12.

Die renten die d'alders op den naem, oft op 't lijff van hunne kinderen coepen, moeten naer den doot van d'alders, commen tot gemein deilinge, gelijk andere achtergelaetene goederen, des magh dergeener, op wiens naem, oft lijst, sulcke rente staet, dieselve allein behalden, indien 't hem belieft, mits gevende sijne andere broeders ende susters daertegens alsoeveel, als hun deil van den prijs van de gecochte rente bedraecht.

13.

Ingelijcken als einige renten gecocht werden mit gemeine penningen van weiskinderen, soe moeten dieselve renten gelijckelick worden gedeilt als andere gemeine goederen, niettegenstaende dat se meer op des eins naem oft lijff gecocht staen, dan op des anders: Beheltelick dengeenen op wiens naem die staen, sijnen kuer, in der manieren als voir verhaelt.

14.

Maer oft dergeener op wiens naem oft lijff einige renten gecocht sijn, dieselve in die maniere niet en begeerde, ende dat die oversulcx tusschen den kinderen ofte erffgenamen in scheidinge ende deilinge waeren gebrocht, soeverre die den anderen kinderen oft erffgenaemen te deil vallen, soe en heeft dergeeniger op wiens naem oft lijff dieselve staen daer gein recht meer aen, maer volgen ende blijven dengeenen dem die aengedeilt sijn.

15.

Wanneer oemen ende muenen, oft andere vrunden ofte maegen einige renten gelden, op den naem van hunne neven ofte nichten, oft oick einige vrembde die geine rechte erfgenamen en sijn van hunne achtergelaeten goederen, dieselve renten volgen ende behoeren naer des coepers doot allein toe dengeenen, daerop die gegolden sijn: Ten waere dat der coeper daeraff in 't gelden hadde tot hem behalden sijne vrije dispositie oft ordnung, ende hie dien volgens oick anders daeraff hadde verordent.

/204/ 16.

Maer oft der gelder, die in 't gelden van die rente, sijn ordnung, ofte maeckinge daeraff tot hem heeft behalden, gelaeten hadde¹ daarvan uuytdruckelick te ordenen, oft aen jemandt anders die te geven, te verkoepen, oft te maken, solde dieselve rente (niettegenstaende het voerschrieven bespreeck ofte voirbehalt) volgen ende blijven dengeenen, daerop die staen, sonder daeraff oick einige verdeilinge behoeven te doen, al waer hie miterffgenaem in des coepers goederen.

17.

Hylicx, oft ander goet², bie einige bloetsverwandten, oft sijdsvrunden aen jemandt van den toecomende erffgenaemen gegeven, en wordt in den sterffhuys van den gever niet

1. ASO 591 heeft "hadde gelaeten".

2. In ASO 591 luidt art. 17: Hylicxgoet oft andere giften bie einige blotzverwandten oft sijdsvrunden gegeven, en worden niet in den sterffhuys van den gever ingebracht, noch staen tot gemeyne scheydinge ende deylinge, maer volgen voiruuyt, ende blijven dengeenen die 't selve gegundt oft gegeven is, Ende veel meer dat sie bie hunne toecomende erffgenamen oft d'alders aen hun kinder bie testamente, dootsgifte, oft anderen uuytersten wille aen hun kinderen is gemaect, gegeven oft gelaeten.

ingebracht, noch staet tot gemeine scheidinge, ende deilinge, maer volgt voiruuyt, ende blijft dengeenen, dem 't selve gegundt oft gegeven is, Wie oick dat denselven erffgenaelmen, oft oick bie d'alders aen hun kinderen, als voir, bie testament, dootsgifte, oft anderen uuytersten wille, is gemaect, gegeven oft gelaeten.

Teenden titul

Scheidinge ende deylinge van versterffenisse
ende andere gemeine goederen.

1.

Niemandt en behoeft langer te blijven mit sijne miterffgenamen, ofte deilhebbers in gemeine onverdeelde goederen, huysinge, ofte erven, dan het hem belieft, wie cleinen, ofte geringen deil, hie in deselve goederen, huysen ofte erven oick heeft, maer magh daervan altijt begeeren scheidinge, ende deilinge als 't hem goetdunckt, soe het stuck, oft dat pandt gevuechlick gedeilt can worden, sonder merckelicke schade van de deilhebbers.

2.

Wanneer tusschen partijen, twist is op scheidinge ende deilinge, oft wegen affpaelinge van gemein landt, daerop sie in der vrundtschappen hun niet connen, oft willen verglijcken, soe magh der ein den anderen voir recht bescheiden, ende daerop /205/ wordt alsdan die wederpartije daertoe geroepen ende geordonneert, dat men die scheidinge ende deilinge sal doen, ende dat den scholtis in plaetse van de wederpartije het lot sal trecken ende ontfangen, ende tot de affpaelinge verstaen, tot coste van partijen¹, ende dat d' ein ende d' ander van partije hem daermede tevreden sal halden: ten waere die gedaechde ofte bescheidene partije einige merckelicke redenen ter contrariën voirbrochte, waerom 't selve niet en solde behoeren te geschieden.

3.

Als jemandt van de erffgenaemen oft deilhebbers van gemeine goederen is buyten landts, oft dat men niet en weit waer hie te vinden solde wesen, alsdan moegen die anderen, die tot scheidinge ende deilinge begeren te commen, versuecken commissariën van 't gericht, die in plaetse van den affwesenden persoën mit den heer oft scholtis daerover sullen staen, Ende sulcke scheidinge ende deilinge mit hun aengegangen, is van weerden, aloft die mit den affwesenden persoën selver waere gedaen.

4.

Om tot behoirlicke ende rechtmatige scheidinge ende deilinge van versterffenisse ofte andere gemeine goederen te commen, is men gewoen die goederen te stellen op sekeren prijs, ende die te verdeilen in soeveel deilen ende loten, alss er clochten² oft erffgenaemen sijn, die mit moeten deilen, ende daerop alsdan te loeten.

5.

Ende oft die deilhebbers, aengaende die prijseringe van de goederen, niet eins en conden werden, soe moeten die ruerende goederen ende gereide werden geschatt bie luyden ende goede manns derselver verstandt hebbende, ende die onruerende goederen bie 't gericht daeronder die gelegen sijn.

1. Partijen: erratum editie 1620: beyde partijen.

2. Clochten: erratum editie 1620: cluchten.

6.

Die loetinge, scheidinge ende deilinge gedaen sijnde, heeft ende blijft ein jegelick van de erffgenamen oft deilhebbers behalden 't geene hem daerbie is toegevallen, wie goet oft quaedt 't selve is, sonder dat men naemaels bie einich middel van rechten daertegens magh commen, oft daarvan wijcken, in wat manieren dat het sije.

7.

Ende oft die scheidinge ende deilinge bie loetinge niet gevuechlick coste geschieden, ofte dat d'erffgenaemen oft deilhebbers aengaende 't stellen van loetinge niet eins en waeren, soe

/206/ sullen hun bie 't gericht commissariën verleent werden, om hun desfals te vergelijken, oft bie gebreecke van sulcx, wordt naer voirgaenden rapport aen 't gerichte die loetinge scheidinge ende deilinge ten verclaeren van 't gericht gedaen.

8.

Soe wanneer ein miterffgenaem, oft deilhebber, die mit sijnen miterffgenaemen oft deilhebbers einige goederen onverscheiden ende onverdeilt besit, sijn deil, ofte einige goederen van deselve, aen einen anderen verbindt, oft verset, sonder dat die andere miterffgenaemen oft deilhebbers die weet daeraff hebben, insoevern naemaels daeraff die scheidinge ende deilinge mit hem wordt gemaect, alsulcke scheidinge ende deilinge is van weerden, ende moet den coeper, oft daeraen die sijn verbonden oft versat, aenveerden, halden, ende hem laeten genuegen¹ mit 't geene dat den mitdeilhebber is toegevallen.

9.

Maer als der vercrijger van alsulcken onverscheiden² deil, oft van de verbintnisse van 't selve³ in 't besit waere van de goederen, oft dat d'ander deilhebbers oft erffgenaemen hadden geweten dat die hem vercocht, verset oft verbonden waeren: Soe en solden sie tot vercoepinge, scheidinge ende deilinge niet mogen commen, oft sie solden den vercrijger daertoe moeten roepen, Ende oft sie anders scheidinge ende deilinge hadden gemaect, oft die goederen vercocht, streckende tot derselver naedeil, solde wesen crachteloos ende van onweerden.

10.

Als ein van de erffgenaemen einige penningen ofte goederen van den gemeinen sterffhuys tot hem heeft genomen ende daarmede sijnen wille gedaen, die en wordt tot deilinge der overgeblieven goederen niet ontfangen noch toegelaeten, hie en hebbe dan sijnen miterffgenamen, 't geene hie voiruuyt gehadt heeft, weder goetgedaen.

11.

Oick al⁴ waer 't dat alsulcken deilhebber geraeckte te breken, ende insolvent te werden, ende dat sijn creditueren op sijn deil van de goederen hun verhael waeren sueckende, en solden daertoe gein voirder recht becommen dan hieselver gehadt en solde hebben, soeverre hie tot scheidinge ende deilinge waere gecommen, al waer 't oick dat sijn deil hun uuytdrucklick waere verbonden.

1. Ende hem laeten genuegen: erratum editie 1620: ende laeten genuegen.

2. Onverscheiden: erratum editie 1620: verscheiden.

3. 't selve: erratum editie 1620: deselve.

4. Oick al: erratum editie 1620: Oick.

/207/ 12.

Soe wanneer naer scheidinge ende deilinge tusschen gemeine erffgenamen oft deilhebbers van goedern, einich deil ofte parceel aen jemanden van hun wordt affgewonnen, daeromme en is die scheidinge ende deilinge niet van onweerden, maer moet dergeene den alsulcken deil ofte parceel affgewonnen is, daertegens bie d'andere erffgenamen oft deilhebbers vergeleken worden naer die oprechte weerde van dien, 't sie in gereden gelde oft, bie bekentnisse van renten.

13.

Als eenich gemein huys, hoff oft erven niet gevoechlick tot profijt en can gescheiden ofte gedeilt werden, ende dat ein ofte meer van den deilhebbers hun deil willen vercoepen, ende d'ander niet, Soe mogen diegeene die begeeren te vercoepen d'ander daertoe voirderen ende bedwingen, hoe groeten deil sie oick daerinne hebben, ten waere dat sie des coeps mit malcanderen eins costen werden.

14.

Maer oft die deilhebbers, aengaende d'overlaten van de gemeine goederen, des coeps hun niet en costen vergelijcken, so mogen diegeene die niet en begeeren te vercoepen, 't geheel goet, huys ofte hoff, den anderen, die hun deil vercoepen willen, setten te geven, ofte te nemen voir eenen sekeren prijs, ende alsdan heeft d'andere die vercoepen wilt den keur, oft hie sijn deil daeraff, nae advenant van den gesetten prijs, den setters laeten, oft dat hie hun deilen daervoir aenverden ende betaelen wilt.

15.

Ende oft diegeene die niet vercoepen en willen, het gemein goet oick alsoe niet setten en willen te geven oft te nemen, alsdan moeten dieselve lijdten dat men 't geheel huys, goet oft erve mit brandender kertsen, den meisten daervoir biedende vercoept, jedoch mit voirgaende uuytroepinge, aenclevinge van billetten, einen jegelijcken al even nae, ende aldaer mogen die deilhebbers soewel hoegen ende gelden als den vremder, so het hun gelieft.

16.

Soe wanneer niemant van de deilhebbers die leste hoeger en is geweest, soe magh jemandt van hun, als deilhebber, die naeste daeraff sijn om te beschudden, soe het hun goetdunckt: ten waere dat hieselver beroeper tot de vercoepinge waer geweest, oft dat hie den coep hadde bewillight, oft den lycoop daeraff

/208/ helpen drincken, sonder sijn gelaeg ofte verteerde costen betaelt te hebben.

17.

Als bie d'alderen van ridderlicke persoenen in hun leven geine erffdeilinge tusschen hunne kinderen is opgericht ende gemaect, ende dat daer maer ein adelick ofte stamhuys in de versterffenisse en is, soe sullen derselver goederen in dit Quartier dergestalt gedeilt worden, dat der altste broeder het stamhuys in sijne graven, heggen ende tuinen, ende wat daerinne gelegen ende nagelvast is, mit het geschut, kriegsrustinge ende jachte¹ voiruuyt sal hebben, sonder einige erstadung.

1. Kriegsrustinge ende jachte: erratum editie 1620: krijchrustinge.

18.

Ende soe alsulcke stamhuys, heerlickheit, einige collatie ofte gifte van pastorie oft andere beneficie heeft, die sullen oick bie 't selve stamhuis blijven, maer belangende die tinsen, kuermoeden, visscheriën¹ ende ander heerlick incommen, en sullen die den stamhuysse oft besitter van denselven allein niet volgen: tensije dat hie daervan sijn mede-erffgenamen redelicke erstadinge doet, tot seggen van persoenen hun des verstaende.

19.

Alss er meer dan ein adelicke gesees oft huys voirhanden is, soe sal ende magh der tweede broeder, wanneer der alste eins gekoesen heeft, het ander adelicke gesees kiezen, mit den voirbehalt, dat hie van sijnen anderen mede-erffgenamen naer advenant die weerdicheit desselvigen huys, hun aenpaert sal mit gelde oft anderssints goetdoen, ende wanneer daer meer huysen sijn, magh der derde ende vierde broeder 't selve insgelicx doen, op den voorschreven voet.

20.

In andere adelicke geseessen oft stamhuysen, die deur sijdtvallen aenvallen, aensterven ende vervallen, sal tusschen die broeders ende susters wanneer geine vertychnisse is geschiedt, gelijkheit van scheidungende deilinge gehalden worden, ende daerinne niemant voirdeil hebben.

21.

'T geene dat van adelicke huysen ende voirdeil hiervooren is gesaght, is te verstaen, ingevalle die als leenen, oft anderssints, naer haer wesen, gesteltnisse oft art, gein besondere maniere in die versterffnisse en hebben, wandt alsdan solde men daer in moeten volgen de leen oft andere rechten daertoe die solden staen ende gehalden werden.

/209/ 22.

In 't scheiden ende deilen van versterffnisse moegen d'erffgenaemen onder malcanderen bevoirwaerden dat niemant van hun sijn deil van der gedeilte goederen en sal moegen vercoepen, versetten, ewechmaken, ofte anderssints verhandelen, maer dat d'angedeilte goederen, oft einige partijen van deselve, van den einen op den anderen sullen versterven, ende alsulcke bespreecken sijn van weerden, ende moeten bie hunne erffgenaemen onderhouden worden: ten waere dat dieselve voerwaerde naermaels bie gemein consent, oft bie ein van hun uuyt wettige redenen waere wederroepen, ende den anderen² in tijds gecondicht om van gelicken te moegen doen.

1. Kuermoeden, visscheriën: erratum editie 1620: kuermueden, jachten, visscheriën.

2. Den andern: erratum editie 1620: denselven.

23.

Maer alsulcke bespreeck oft voirwarden en doet gein letsel ofte achterdeil aen derde persoenen, daeraen alsulcke goederen bie dengeenen die deselve aengedeilt sijn, naermaels vercocht ende opgedragen, oft wettelick verbonden solden moegen sijn: tensije dat sie daarvan hebben geweten, oft dat alsulcke bespreeck ende voirwaerden sijn gebrocht op 't register van opdrachte, ende wettelicke verbintnisse van de plaetse daeronder die goederen gelegen sijn, opdat ein jegelick daarvan wetenschap magh hebben, ende dat bie alsulcke secrete voirwaerden niemandt en worde verongelijckt oft beschadicht.

Vierde Deil

Iersten titul

Van bestendige ende onbestendige oft crachteloose contracten

1.

Alle geloefden, voirwaerden ende contracten, tusschen geoorloefde persoenen, van geoorloefde saken gesloten oft aengegaen, sijn van weerden, sonder dat ein van de partiën, doer berouw, daarvan mach wijcken, al waer 't dat naer het aengaen ende besluyt derselver, die sake ten beiden sijden alnoch op haer geheel waere.

2.

D'welck oick plaetse grijpt, al waer 't dat van deselve gelofte ende voirwaerde niet en bleke bie schriftelicken bescheide, maer allein bie gelooffwerdige getuigen, ofte bie bekentnisse van partijen, want en solde die des te weiniger niet bestaen ende volbracht moeten werden: ten waere dat die quaemen boven de driehondert gulden ende bie partie ontkenet werde, in welcken gevalle daertoe schriftelick bescheidt van doen solde sijn, volgende d'ewich edict van den jaere sesteenhondert ende elff.

3.

Als bie partijen voir oft in 't contracteren is besproecken dat daarvan gemaect solde worden schriftelick bescheit, alsdan en worden die niet gehalden voer volcomenlick gesloten: tensije dat die in geschrifte sijn gestelt, ende aen partijen bescheidelick voergelesen, ende voer schepenen oft anderssints behoirlick bekendt, oft bie hun onderteickent, ende tot daertoe sijn sie op hun geheel¹, om alnoch bie berouw daarvan te scheiden.

4.

Soe wanneer ein contract bie geschrifte is gestelt, ende behoirlick voir gericht, schepenen oft anderssints bekendt ofte bie partijen onderteickent, alsdan en wordt gein van hunluiden toegelaeten mit getuigen te bewijsen, datter min, meer oft anders solde sijn besproken oft bevoirwaert, dan het schriftelick bescheidt inhalt, Ende oft jemandt bie onversicht tot bewijs van¹¹ deselve bie conden waer ontfangen, en solde op alsulcken toen niet gelet worden, maer can hie sijn vermeten, mit gelooffweerdige schriftelicken bescheidt anders bewijsen, dat staet hem vrij.

5.

Al is ein contract volcommentlick gesloeten, soe magh men nochtans hem daarvan gerichtelick doen ontslaen, uuyt oirsaecke van geweld, vrees, bedroch, minderjaericheit, vercortinghe oft quetsinge over die helfte van de oprechte weerde, ende andere rechtmaetige, ende redelicke oirsaken, mits daertoe tewerckstellende, die behoirlicke remediën, ofte middelen van rechten, van hem te doen stellen in sijnen voerigen staet, tegens het

1. Ende tot daertoe sijn sie op hun geheel: erratum editie 1620: ende dat tot daertoe sie op hun geheel sijn

contract, oft hetselve te doen rescinderen, oft teniet te doen, oft oick te doen verclaeren nichtich, machteloos, ende van onweerden, aloft niet en waere aengegaen.

6.

Maer 't selve moet al geschieden binnen den tijdt van teen jaeren, naer dato van den contract, als men alsdan meerderjaerich¹ is geweest, oft soe men alsdan minderjaerich was, binnen teen jaeren naerdan men tot sijne jaeren gecommen is, sonder dat men daernaer sich daermede, oft met einich ander relievement tegen den overstrijck van de teen jaeren magh behelpen, om die contracten die volbracht, oft voldaan sijn teniet te doen, oft daarvan te scheiden.

7.

Beheltlick, dat soe einich contract in sich is nichtich, ofte van onweerden, 't sij bie gebreke van gewoonlicke solemniteiten, oft wegen onbehoirlickheit van deselve, als van woeker, verboeden weddingen, oft anderen verboeden handel, alsdan en is niet van noode einighe van de voorschreven remediën te gebruicken, noch oick sijn recht te vervolghen binnen den voorschreven tijdt, maer magh men hem daermede alletijdt, ende soelangh behelpen, als mit alle andere personele actiën ende exceptiën.

8.

Alle accorden, ofte verdragen van twistige saken, ofte rechtsvorderingen ter goeder trouwen, ende sonder bedroch, oft gewalt bie meerderjaerige persoenen aengegaen, van goederen daeraff sie machtich sijn, werden gehalden van sulcker cracht ende weerde, dat men daertegens niet en magh commen, onder 't dexsel van quetsinge over die helfte van den prijs, oft an-

/212/ dere, hoe groet die waeren, 't sij bie wegen van relievement oft anderssints.

9.

Des hebben degeene die mit malcanderen veraccordeert, oft verdraegen sijn, veerthien dagen vrie, om hun te beraeden, oft te bedencken, oft sie hun accort, oft verdragh begeeren te halden, oft niet, ende die overstreken sijnde, sonder hetselve op te seggen, en worden naermals niet meer gehoord, om daertegens te commen.

10.

Die geinen handel oft coopmanschap is doende, noch geselschap mit coepluyden op gewin ende verlies is hebbende, en magh sijn gelt op seker gewin, oft profijnt niet geven, ende oft hie sulcx hadde gedaen mit bespreeck oft meininge van sijne heuftsomme wederom te moegen heisschen, dat en solde niet bestaen², maer solden die betaelde verloopen strecken in minderinge van de heuftsomme.

11.

Niettemin magh³ die geen coepman en is, aen einen coepman tot sijnen handel penningen doen, ende mit hem derhalven handelen, ofte contracteren, dat hie die voir hem sal bekeeren in geoirloffden handel, oft coepmanschappe, ende dat hie deselve somme mit die profijten van dieselve, tegens den penninck seshien hem in dieselven handel, ofte

1. ASO 591 heeft "minderjaerich", overgenomen in de vierde editie (Venlo 1740).

2. ASO 591 vervolgt: "maer solde dem nyettegenstaende, de schuldenaer alsulcke penningen op rente moghen halden, mits stellende daervoor genouchsaeme onruerlijcke versekerheyte, d'welck is een pandt die helft meer uuytbringende, dan diezelve rente, boven andere voirgaende belastinghe".

3. ASO 591 heeft "mach oock".

coepmanschappe sal versekeren, ende goetdoen, naer advenant van den tijde dat hie die in denselven handel hebben, ende halden sal.

12.

Des sal men oick denselven coepman gelooven, ende toeseggen dat men alsulcke penningen, mit den versekerden gewin van deselve, niet anders en sal moegen eisschen, dan naerdatt men hem den handel, drie maenden van tevoirens sal hebben opgesaght, ende dat hie voir het drijven van denselven handel, ende de voirschreven versekeringe, sal genieten alles dat die meer solde moegen geven, ende uuytbringen, dan 't voors. versekert capitael, ende gewin.

13.

Alle contracten, ende voirwarden gemaect bie maniere van finantie, van einige waeren, ende coepmanschappen, die der vercoeper, oft jemandt anders van sijntwegen, wederom neemt, oft gelooft te nemen, tot minderen prijs, dan hie die gegeven heeft, sijn van onweerden, ende al waer 't dat den coeper

/213/ daervoir iet meer gelooft hadde te betaelen, en solde desfals niet gehalden sijn.

14.

Item alle obligatiën ofte verbintenissen, versekeringen, weddingen, ende dergelijcke voirwarden ende affreden, gemaect op 't leven ofte sterven van persoenen, op einige reisen oft bevhaerten, op 't baeren van knechtken oft meghtken, oft op innemen van landen, plaetsen oft steden, sijn, volgende de placaten van den prince, verboeden.

15.

Die op geloove speelen mit dobbelsteinen, het waere bie verkeerren, tycktacken, oft anderssints, ofte oick mit caerten, rollen, bollen, oft dergelijcke, en sijn niet gehalden in 't geene sie boven ses gulden verliesen, al waer 't oick sake, dat sie daervoir burgen hadden gestelt, Ende oft sie cleederen oft andere panden tot versekerheit van 't speel hadden bijgesat, oft oick op prijs gestelt, ende die alsoe verspeelt, solden dieselve bie den verlieser mit recht wederom gevoordert mogen worden.

16.

Maer 't geene men in de voorschreven maniere spelende in gereide penningen bijset ende verliest, 't selve blijft dengeenen die 't sonder bedroch gewonnen heeft: Ten waere dat der verlieser were onder momboirschap, oft anderssints minder van jaeren, volgende 't geene hierboven onder den titel van *Minderaerige ende vermombairde persoenen* is gesaght, dan oft jemandt willens ende weetens gelt tot spelen geleent hadde, ende dat hetselve verloeren worde, en sol derwegen mit recht gein vervolch hebben.

17.

Al is 't dat naer de beschreven rechten, niemandt voir ein derde persoon iet bestendelick can bespreecken oft verheisschen, oft op den naem ende tot behoeve van ein derde einigen handel oft contract aengaen, daeruyt men einige actie ofte gerechticheit solde vercrijgen, uuytgenoemen in sekere gevallen bie den rechten vermeldt, Soe is nochtans daervan het landts gebruik anders.

18.

Als te weten, dat die geloefte alsoe aen jemandt gedaen, 't sij om hemselven te verbinden aen ein derde, oft om¹ denselven derden t'ontlasten ende verlossen van einige schult oft verbintenissen, is van sulcker crachte, aloft die aen den derden selver waere gedaen.

[19.]

/214/ Magh daerom alsulcke derde persoen, op wiens naem het contract is aengegaen, tot voltreckinghe van denselven gerichtelick spreken² ende voldoeninge daervon heischen: Beheltlick dat hij oock van sijnder sijde voldoet, 't geene ten beyden sijden bij 't selve contract geloeft solde mogen sijn.

20.

D'welck soelangh niet en is gedaen, soe heeft den contractant selver actie ofte recht, om sijn contract hem te doen volbringhen, ende daertegens heeft oick dengeenen daermit hij heeft gecontracteert, sijn actie, om van hem voldaan te worden, aloft des derden naem in 't contract niet en waere bekendt.

21.

Soe wanneer avers die geloefte alleen van eender sijde is, ende dat degeene op wiens naem, oft tot wiens behoefte die is gedaen, die niet en accepteert oft aenneempt, soe is dieselve nichtich ende van onweerden, tensij dat die is gedaen ten opsien van den verheyscher, om hem daermede te versien ende te gelieven, ende niet dengeenen op wiens naem die geloefte is geschiet, als wanneer hijselver die sal mogen genieten.

22.

Van gelijcken, wiewel niemant naer de beschreven rechten en magh verbintelick aen jemandt gelooven dat een derde hem iet geven oft leveren sal, soe bestaet nochtans alsulcken geloefte naer landtrecht, ende die alsulcke geloefte doet, is gehalden die te doen volbrenghen bie dengeenen uuyt welcken naem hij die geloefte heeft gedaen, oft is die darinne gebreekelick, moet selver die voltrecken aloft hij die geloefte uuyt sijnen eygen naem hadde gedaen.

23.

Soe wanneer men iet geeft oft vercoept op last van aen een derde iet te geven oft te betaelen, 't sij seker somme ofte renthe, oft om daervoor iet te doen, al is 't dat daeruyt naer scherpheit van rechte, den derden tot betaelinghe ofte voldoeninghe van 't selve geen recht ofte actie en vercricht, Soe magh hij nochtans naer gemeyn gebruyck, redene ende billicheit, uuyt crachte van sulcx, sijn schult heyschen oft renthe, aloft hij daarvan cessie ofte overgevinge hadde; ten waere dat diegeene die sulcx heeft besproecken voir de acceptatie oft aenneminghe van deselve, den geloover daarvan hadde ontslaegen.

1. Oft om: erratum editie 1620: oft.

2. Spreken: erratum editie 1620: aengesproeken worden.

/215/

Tweede titul

Van schepenenbrieven hantschriften ende andere bescheyden oft schulden tot namptisatie ofte gerichtlicke legginghe ende handtvullinge staende.

§ 1. *Schepenebrieven ende haer cracht.*

1.

Alle schepenebrieven, bekentenissen, verbintenissen, geloeffden, ende opdrachten voir schepenen oft gerichtlick gedaen, bie persoenen des machtich sijnde, geven recht dengenen tot wiens behoefte die sijn geschiedt, al is 't dat sie hun aldaer niet tegenwordich vinden, om die t'acceperen oft aen te nemen, ende oversulcx moegen sie uuyt crachte derselver genieten, dat hun daerbie is beloeft oft opgedragen, aloft sij 't selve hadden ontfangen oft aengenoemen.

2.

Des moet dergeene tot wiens behoefte alsulcke ¹ bekentnisse is geschiedt, den last ende voirwaerde daerop die sijn gedaen, op hem nemen ende volbrengen, naerdad die tot sijne kennisse is gecommen, binnen den tijdt dat 't selve gevuechlick can geschieden, ende oft hie 't selve niet en dede, en solde hem daarmede niet moegen behelpen, noch uuyt crachte derselver einich recht vercrijgen.

3.

Van gelijcken, als die bekener van de schepenebrieven, ten tijde van de verlijdinge verclaert, ende doet opteckenen dat hier niet en wil oft verstaet dat daervan aen jemandt segel ende brieff gegeven sullen werden, oft dat jemandt hem daarmede sal moegen behelpen, alsdan en geven die gein recht noch vorderinge, tensije dat naermaels van des bekenners wil ende consent blijcke ² bie scriffelicke bescheidt, oft bie daetelicke overleveringe ende volbringinge van 't geene dat daerbie is vergundt.

4.

Schepenebrieven ende gerichtlicke bekentenissen be-
/216/ kendt bie persoenen die hun moegen verbinden, sijn van sulcke cracht, dat die staen tot gerichtlicke erlegginge ende handtvullinge, onder genoichsame versekerheit, soe ende gelijk hiernaer van handtschriften, wissel ende assureantiën oft versekerbrieven wordt gesaght, ende de schulden daerin begrepen gaen voor alle ongeprivilegieerde ³ schulden, die voor schepenen oft gerichtlick niet en sijn bekendt, volgende 't geene hiernaer onder den titel van *Voirdeil onder de creditueren, oft der schultheischers preferentie* wordt gesaght.

1. Alsulcke: erratum editie 1620: alsulcken.

2. Blijcke: erratum editie 1620: blicke.

3. Ongeprivilegieerde: erratum editie 1620: gepriviligeerde.

5.

Ingevalle schepenenbrieven oft gerichtlick bekentenissen daerenboven waeren inhoudende, geloefte¹ op voonisse oft gewillige condemnatie, oft op gereide ende daedelicke executie, oft op gereidt bedwanck van rechte, Soe en solden die niet allein staen tot voirdeil van andere schepenenbrieven, ofte andere creditueren personel, maer men solde oick uuyt crachte derselver terstondt moegen treden tot wettige pandinge oft executie, niet min ofte meer dan oft den schuldenaer, bie vonnis in strijdigen gerichtten, in de somme daerin begrepen, waere verdampt.

6.

'T selve solde oick moegen doen den brenger oft hebber van alsulcke schepenenbrieven, al waer hie daerinne niet genoemt, soeverre die boven die geloefte op executie, oick waeren inhoudende de clause ofte geloefte van de betaelingte te doen, 't sij aen den genoembden credituer ofte den brenger 's brieffs, als vercrijgende uuyt crachte derselver den brenger des brieffs soeveel rechts als den genoembden crediteur heeft gehad, ende behalden solde hebben, insoeverre hie van den brieff niet en waere gescheiden.

§ 2. Obligatiën oft handschriften, ende daerinne de clause brenger 's brieffs staet, ende haer cracht.

1.

Van gelijcken staen tot gerichtelicke erlegginge ende hantvuldinge, alle obligatiën ofte handschriften, wisselbrieven, 't sij dat die sijn geaccepteert oft aengenoemen om te betaalen, oft dat die onder protest sijn wedergekeert, bie gebreecke van acceptatie oft betaelingte, assurance, oft versekeringe van onbeschaedich overcommen van goederen ende coepmanschappen, hoe groet die somme daerin begrepen oick solde mo-
/217/ ghen sijn, ende dat die bie gein getuygen en sijn onderteickent oft onderschreven, dan allein bie dengeenen die deselve heeft gegeven.

2.

D'welck oick plaetse grijpt, al waer 't dat die obligatiën niet mede en brochten die redenen oft oirsaecken waeruuyt die schult is spruytende, oft dat den naem van dengeenen die als credituer oft geloeffhebber, in de obligatie is gestelt, waere versiert, ende dat die persoen niet in wesen en waere, voirbealden dat als den naem is versiert, d'obligatie moet inhalden belofte van betaelingte aen den brenger 's brieffs oft brenger deses.

3.

De clause ofte geloefte van betalingte aen den brenger oft helder 's brieffs oft van dese, is van sulcken cracht, dat dergeene² die den brieff, obligatie ofte hantschrift in handen heeft, de betaelingte ofte voldoeningte van de schult daerinne begrepen, magh vorderen³, al en is hie in deselve obligatie niet genoempt noch van einigen titel oft overleveringe derselver en doet blijcken.

1. Geloefte: erratum editie 1620: geloeffde.

2. Dergeene: erratum editie 1620: dergeenen.

3. Vorderen: erratum editie 1620: voorderen.

4.

Die uuyt crachte van obligatie inhoudende de voorschreven clausule brenger 's brieffs, ofte thoender deses, compt eisschen, wordt verstaen, 't selve in sijnen eigen naem te doen, aloft hie voonempste geloeffhebber waere, ende niet oft hie quaem als volmechtiger oft bevelhebber van den genoembden credituer oft geloeffhebber.

5.

Sonder dat men alsulcken brenger des brieffs can bedwingen tot thoenen oft verclaeren, van wien hie die obligatie oft hantschrift becommen, oft wat hie daervoor gegeven heeft, noch tot wiens behoeff hie die is vorderende: ten waere saecke dat den richter uuyt merckelicke redenen, strijdende tegens den brenger 's brieffs, bevonde 't selve alsoe te behooren.

6.

Soe wanneer der credituer oft geloeffhebber van einige obligatie, inhoudende de voorschreven clausule ofte geloefte van betaelinge aen brenger 's brieffs, dieselve aen jemandt overset, soe wordt uuyt crachte derselver verstaen stilswijgens mede overgeset te wesen 't recht van pandtschap, d'welck hie tot versekerheit van derselver obligatie was hebbende, al en is daarvan uuytdruckelick niet vermaendt.

7.

Desgelijcx staet tot gerichtlicke erlegginge ende handtvuldinge de geheischte schuldt, die compt van achterstendige

/218/ renten, tinsen, huishueren ende verschenen pachten, enckelen arbeidsloon, temmelicke¹ verteerde costen, beckers, brouwers, vleeschouwers, ende tepperskerven, als die maer van den tijdt van drie naeste jaeren voir den eisch gefordert worden, ende daarvan blickt, oft dat die niet ontkendt en worden², mits stellende genouchsame cautie oft versekeringe voor 't lichten van de gelaghte penningen.

§ 3. *Versueck van namptisatie ofte gerichtlicke erlegginge ende handtvuldinge.*

1.

Die gerichtlicke erlegginge ende handtvuldinge magh niet allein in 't begintsel van der saecke, maer oick naer de litiscontestatie oft rechtvestinge, geheischt ende aangewesen worden, al en waere die van begin aff niet geëischt geweest, noch in 't nemen van de conclusie einige protestatie gedaen, van die naemaels te moegen eisschen.

2.

Maer op alsulcken versuecken en wordt op den iersten gerichtsdach geine aenwijssinge gedaen, al is de schult oft bescheit sulcx, dat die tot hantvuldinge solde staen, tensije dat de wederpartie uitdrucklick op alsulcken bescheit oft schult is gedaeght.

3.

Ende oft het dagement alsoe niet en waere gedaen, soe solde niettegenstaende die versochte handtvuldinge, den verweerder gegeven werden copie oft affschrift van den eisch, ende van d'obligatie oft bescheit daeruyt denselven wordt gedaen, ende dagh om hem

1. Temmelicke: erratum editie 1620: teimelicke.

2. Worden: erratum editie 1620: wordt.

te beraeden, sonder achterdeel van 't selve versueck, daerop alsdan ten naeste daeghe vervolgh ende recht gedaen magh worden, ende eer niet.

4.

Soe wanneer jemandt aen sijnen persoen gedaeght is, op handtschrift, ende dat hie ten daeghe dienende als tegens hem aenspraeck wordt gedaen tot betalinge, ende bie provisie ofte voerraet tot gerichtlicke erlegginge ende handtvuldinge niet ontkennt 't selve geschreven, oft doen schrijven, geteickent oft doen teickenen te hebben, Soe wordt gehalten, aloft hie 't selve hadde bekendt, ende oversulcx wordt gewesen tot erlegginge ende handtvuldinge.

5.

Ende oft jemant sijne handtschrift in recht niet en kende, maer loochende, ende dat men hem konde overthoenen, den rechten genouch sijnde, dat hie die hadde geschreven ofte on-

/219/ derteickent, soe solde hie die somme daerinne vermeld moeten betaelen, sonder hem mit einige exceptiën te moegen behelpen, ende daerbeneffens verbueren voir ein boete, soeveel als den thienden penninck van deselve obligatie is bedraegende.

6.

Voir genouchsaeme bethooninge van jemandts handtschrift wordt gehalten, als twee onbafaembde getuygen verclaeren tegenwordich geweest te sijn als 't selve is geschreven oft onderteickent, ende dat ter contrariën niet en wordt bewiesen, 't selve geinsins¹ overeen te comen mit de handt oft geschrifte des gedaeghde.

7.

Van gelijcken, wordt voir genouchsaem bewijs van 't selve gehalten, als bie geloffweerdige getuygen wordt verclaert, dat sie 't selve geschrift wel kennen, ende sekerlick halden 't selve te wesen 't geschrift ende handt van de schuldenaeren daerin genoempt, overmits dat sie hem dickwils hebben sien schrijven oft onderteickenen, ende dat 't selve oick wordt bevonden bie gelijkheit van ander bekendt oft bewesen geschrift oft handtteicken van den gedaeghde, tot goetduncken van den richter.

§ 4. *Exceptiën tegens 't versueck van namptisatie ende handtvuldinge.*

1.

Ein verweerder ofte gedaeghde voir recht commende, magh hem tegens den eisch van handtvuldinge behelpen mit de exceptiën declinatoire, ende van strijdige ende gewiesene² saecken, beheltelick dat hie daermede niet en can ontgaen het kennen ofte ontkennen van de obligatie daerop hie te recht is betrocken, ende soeverre alsulcke exceptiën claer sijn, ende dat daarvan blijcken can, binnen den tijt van acht daegen, oft ten langsten binnen den naesten gerichtsdagh, wordt daermede de handtvuldinge beleth, ende den gedaeghden sijne exceptiën aengewesen.

1. Bewiesen, 't selve geinsins: erratum editie 1620: bewesen, 't selve einichsints.

2. Gewiesene: erratum editie 1620: gewesene.

2.

Van gelijcken magh der gedaeghde hem tegens die versochte handtvuldige behelpen mit de exceptiën van betaelinghe, transactie ofte verdrach, ende vernieuwinge ofte veranderinge van de obligatie, mits nochtans ter ordonnantie des gerichtts daervan bewijs doende, als voir, binnen den tijt van acht dagen, oft ten lancxsten binnen den naesten gerichtsdagh, ende ondertusschen stellende genouchsaeme versekeringe, als partie die versueckt.

/220/

3.

Ende oft der¹ verweerdere de voorschreven versekeringe niet en stelde, oft dat hie binnen den voors. tijt van acht daegen, oft ten lancxsten binnen den iersten gerichtsdach, van de voirs. sijne exceptie niet en dede blicken, soe solde hie tot de versochte gerichtliche handtvuldige verdampt moegen worden, tot behoeve van den aenleggere, die de aengewesene penningen onder genouchsaeme versekerheit solde moegen lichten.

4.

Den tijdt van acht daegen wordt verstaen van acht daegen d' ein den anderen vervolgende, al waeren daer oick onder heilige daegen, oft andere op dewelcke men niet gewoon en is recht te plegen: ten waere dat bie den vonnisse den verweerder uuytdruckelick waeren vergunt acht gebrueckelicke gerichtsdagen die men in 't latijn noempt *dies utiles*, wandt alsdan en solden die heilige ende andere dergelijcke dagen daeronder niet gerekent worden.

5.

Exceptiën van valscheit, vreesse, affdrenge, nietticheit, ofte herstellinge in sijnen eersten staet, ende andere dergelijcke, die wijder ondersueck van saecken verheisschen, en worden tegens schepenenbrievē, gerichtliche bekentenissen, claer obligatiën oft hantschriften, ende andere claere schriftelicke bescheiden, in saecken van handtvuldige niet ontfangen noch toegelaeten, maer die hem daermede in recht wilt behelpen, magh 't selve doen ten principaelen.

6.

Van gelijcken en heeft alhier gein plaetse d'exceptie van niet getelt gelt, op den voet van de geschreven rechten, maer die hem daermede solde willen behelpen, aloft hie sijn handschrift alleen gegeven hadde op goeden geloove, ende betrouwen van dat hem de penningen getelt solden worden, sonder die ontfangen te hebben, solde 't selve moeten bewijsen, ende desniettemin die onder 't gericht bringen, om bie provisie onder genouchsaeme versekerheit bie den schulteisscher gelicht te worden.

7.

Tot genouchsaem bewijs van niet getelt gelt wort gehalden, dat men thoont, dat ten tijde van 't geven van de handschriften geen penningen getelt en sijn: ten waere bie de obligatie blijktt, dat die compt van voorgaende schult, oft dat den crediteur ter contrariën bewese, dat hie die penningen voir oft naer dato van de handschrift heeft getelt aen den verobligeerden, ofte jemant van sijnentwegen, oft dat oick anderssints het gerichtlick vermoien tegens hem waere.

1. Der: erratum editie 1620: den.

/221/ 8.

Van gelijcken wordt voer genouchsaem bewijs van niet getelt gelt gehalten, als den genoemden crediteur daermede commende manen, hem ten eide gestelt wordt dat hie die somme daerinne vermeldt, niet en heeft getelt ofte doen tellen, maer dat die allein op goet betrouwen van t'ontfangen is gegeven, ende dat hie den eidt verweigert te doen, noch denselven den gever van de handtschrift niet toe en stelt.

9.

Ende in den gevalle en staet alsulcke¹ obligatie, hantschrift oft ander clær bescheidt niet allein tot gein handtvuldinge, maer wordt oick alsdan die hem als crediteur derselver is draegende, in sijnen heisch verclaert niet ontfanckbaer, ende verdaempt in de kosten van den processe, den gever van de obligatie, handtschrift oft ander bescheidt t'onrecht aengedaen.

10.

Al is 't dat die geheischte schult tot handtvuldinge staet, soe wanneer nochtans jemandt wordt aengesproecken vanwegen schult, daerinne hie voir oft mit einen anderen gehalten is, ende daeraff hie oversulcx schadeloos begeert gehalten te worden, Soe magh hem het gericht, niettegenstaende die versochte handtvuldinge, tijdt verleenen van acht ofte veerthien daegen, ende langer niet, om denselven daertoe gerichtelick t'aensuecken, mits stellende versekerheit, als boven.

11.

Desgelicx als d'obligatie oft schult staende tot handtvuldinge, drie, vier oft meer jaeren vervallen is, oft dat den verweerder die schult oft obligatie selver niet gemaect en heeft, maer daervoor wort aengesproecken als erffgenaem des schuldenaers, oft in ein andere qualiteit, dan in sijnen eigen naem, soe magh die gedaeghde versuecken, ende word hem voir de ierste reise vergunt dagh van beraet, sonder naedeil van de versochte handtvuldin-ge.

§ 5. *Vonnisse tot handtvuldinge ende wijder vervolch van der saecke ten principale.*

1.

Alss er heisch gedaen is tot betaelinghe ende bie provisie, oft voirraedt tot handtvuldinge, ende dat der verweerder bie gebreke van voir recht te commen, oft anderssints wordt verdampt den heisch des aenleggers te voldoen, soe en wordt hie in sulcken gevalle niet wijders verstaen verdampt te sijn, dan bie provisie die geheischte heuftsomme te moeten opleggen, mit die gerichtskosten, ende niet den interest, al waer 't dat denselven oick geheist waere geweest.

/222/ 2.

Naerdat der anlegger vonnis van handtvuldinge vercregen heeft, en is hie niet gehalten de saecke meer in recht aen te geven, maer der verdampde, willende ten principalen gehoort worden, moet selver binnen 's jaers naer de gerichtelicke erlegginge van de schult, de saecke in recht doen dienen, ende vervolgen, sonder 't vervolgh bie overjaeringe te laeten smilten, oft bie gebreke van sulcx, blijven die gelagte ende gelichte

1. Alsulcke: erratum editie 1620: alsulcken.

penningen in betaeling, ende is den burge van sijne burghtochte ontslagen, sonder ander vonnis daertoe te behoeven.

3.

Doch als der heisscher ten principalen tegens den verweerder vonnis begeert te hebben, sonder den overstrick van de jaeren te verwachten, soe mag hie de saecke wederome voir 't gericht bringen, ende mits de redenen ende middelen in de saecke van handtvuldige bedinght, ende anderssints te bedingen, nemen conclusie teneinde die gelaghte ende gelichte penningen hem in betalinge sullen blijven, ende sijn burge ofte gestelde cautie ontslaegen wesen.

4.

Ende oft der heisscher daerenboven vermeinden tot einigen schaden oft interest berechticht oft bevuecht te sijn, end dat hie die oversulcx in den provisionelen proces hadde geheist, oft alnoch van sinne waere te eischen, Soe magh hie soewel voir als naer de overjaeringe van den vonnisse provisionel, oick conclusie nemen, teneinde hem denselven schade ende interest worde aangewesen.

5.

Maer ein schuldenaer die verdampst is handtvuldige te doen, en magh tegens den wille des crediteurs, ten principalen niet gehoord worden, sonder ierst ende voiral¹ de hoofdsomme daerinne hie verdampst is gelaght te hebben, ende soelangh hie niet verhoort magh werden, en loept hem den tijt van het jaer niet, om den aenlegger de saecke ten principalen te doen vervolgen.

6.

Voir handtvuldige wordt gehalden om ten principalen gehoord te worden, als men in handen van den richter soeveel goederen, actiën ende crediten heeft gestelt, als tot voldoeninge ende executie van den vonnisse van noede is, oft dat men in sijne goederen oft persooone geëxecuteert is geweest, ende niet anders en heeft daerop men executie solde moegen doen.

7.

Soeverre men ten principalen bevindt ende gewesen wordt dat ein aenlegger t'onrecht de genamptiseerde oft gelaghte

/223/ penningen heeft ontfangen, soe is hie gehalden die weder te geven, mit de costen van beyde instantie, ende interest oft verloep derselver rentsgewijse, al waer 't oick soe, dat niemandt van de partije coepman en waere, noch van sijnen interest anders en bewese, dan dat hie sijn gelt t'onrecht gemist heeft, ofte oick meerderen interest, naer de gelegtheit van den persooone ende saecke, tot goetduncken van den gerichte.

8.

Ingelijcken als men ten principalen bevindt, dat der aenlegger die 't vonnis van handtvullinge vercreghen heeft, meer heeft geheist ende ontfangen, dan der verweerder hem schuldich was, Soe is hie gehalden alle 't selve weder te geven mit behoirlicken interest ende costen, bie den verweerder derhalven gedaen ende geleden, naer goetduncken ende taxatie van den gerichte, als voir.

9.

1. Voiral: erratum editie 1620: voir.

Ende ingevalle men bevindt merckelicke calumnie oft openbaer misbruick, in 't versueck van de handtvuldinge in 't geheel ofte deil voorts gekeert te sijn, soe sal der aenlegger¹ tot behoeve der armen van elck pondt groot, dat is ses gulden, dat hie alsoe onbehoirlick geheischt, ende bie lichtinge teveel ontfangen heeft, bie den gerichte verdampt werden in einen schellinck, dat is ses stuivers, oft in andere meerder oft mindere bruecke, naer gelegentheit van der saecke.

1. Der aenlegger: erratum editie 1620: hie.

Derden titul

Van coop ende coopmanschap ende wat daeraen cleeft

§ 1. *Wanneer einen coop van weerden is ende voor volcommentlick gesloten wordt gehalden, ende van wat goederen den niet en magh geschieden.*

1.

Alle coepen ende vercoepen van ruerende oft onruerende goederen, schulden, actiën, ende crediten, wat gestalt ende wie groot die moegen wesen, sijn van weerden, als die volcommentlick sijn gesloten, ende sunderlingh als daerop den godtspeninck gegeven is, ende

/224/ staen oversulcx tot voelddoeninge ten beiden sijden, niettegenstaende dat daarvan gein schriftelick bescheidt en is gemaect: ten waere dat der prijs quaem boven de driehondert gulden, ende dat die bie ein van de partiën ontkenet worden, volgende 't geene hierboven onder den titel van *Bestendige ende onbestendige contracten* is gesaght.

2.

Noch coepen noch andere handelinge worden verstaen volcommentlick gesloeten te sijn, als partiën hebben besproecken dat daarvan gemaect sal werden behoirlick schriftelick bescheidt: tensij dat die in geschrifte sijn gestelt, hun voirgelesen, ende voir schepenen oft anderssints behoirlick bekendt, oft onder hun handtteicken bevesticht, ende oversulcx blijven partiën tot alsdan op hun geheel, om bie berou daarvan te scheiden.

3.

Niemant en magh einich patrimonial aengestorven erffgoet vercoepen, vervrembden oft opdraeghen tusschen sijnen vier stapelen, oft op 't bedde liggende, noch oick 't selve mit einige schulden oft lasten beswaeren: ten waere dat der coop tevoerens, als hie noch ter stegen ende straeten ginghe, geschiet waere, oft dattet gelt mitderdaet opgenoemen waer, teneinde dattet goet daermit beswaert solde werden, dan van gewonnen ende geworven goederen magh 't selve wel geschieden.

4.

Geistelicke persoenen die in cloisters gegaen ende geproffessit sijn, en moegen niet vercoepen ofte belasten hun erffgoederen, als huys, landt, oft renten, die hun aengestorven, oft aengeërft waeren voir de professie, maer moegen die allein hun leven lanck als tochters genieten ende gebruikken.

5.

Item gein cloisterluydt, oft dergelijcke persoenen en mogen einich erffgoet aen sich werffven, oft vercrijgen: ten waere dat hun van den hartoch waere vergunt, oft dat sie voir losbaere renten die sie moegen hebben ende vercrijgen, einige andere panden hadden opgewonnen ende ingecocht.

6.

Beheltlick nochtans dat sie die uuytgewonnen goederen wederom moeten vercoepen, ende daarvan affstandt doen, binnen drie jaeren naer de opwinninge; oft binnen denselven tijdt die wederom op losbaere rente uuytgeven.

7.

/225/ Hiertegens en moegen gein geistlicke collegiën, conventen, cloisters, oft andere geistlicke stichtungen, einige hunne erffgoederen vercoepen, versetten, verpanden, belasten, oft anderssints daervan scheiden, sonder oirloiff van hunne geistelicke overicheit, ende van den prince van het landt, ofte van sijnen Raedt in Gelderlandt, onder den grooten segel, op voirgaende ondersueck ende kennisse van saecke.

8.

Erven daer einen commer aengelaght is, oft die anderssints in rechte strijtbaer sijn, en mogen niet vercocht, noch beswaert werden tot achterdeil van den cleger, om hem daarmede te vercorten in sijn gerichtlick vervolgh, tegen sijne ierste partie, ende daernaer d'executie te moegen doen tegens alle besitters van deselve, al waer 't goet in de thiende handt daernaer gecommen.

§ 2. *Lesie oft quetsinge over die helft in coepen niet toegelaeten.*

1.

Soe wanneer jemant in 't coepen oft vercoepen van onruerende goederen hem verongelijckt oft beschadicht vindt over die helfte, magh hem daertegens doen versien, bie wege van rescissie, gelijk onder den titel van *Geoirloeffde ende ongeoirloeffde contracten* is gesaght.

2.

Maer 't selve en heeft gein plaetse ten aensien van verhandelinge van ruerende goederen: tensij dat die waeren van groete weerde, als tenminsten van driehondert gulden, oft dat die waeren gedaen bie minderjaerige persoenen.

3.

Die rescissie van coep van ruerende goederen is te verstaen van goederen die in gemeine handteringe ende gebruick sijn gelegen, ende niet daerop men doir sinnelickheit, oft affectie is vallende, als juweelen, peerlen, schilderïën ende dergelicke.

4.

Wandt aengaende alsulcke goederen en heeft rescissie in 't regard van den coeper gein plaetse, al waeren die verre boven die helft van den gemeinen prijs vercocht: ten waere men deur geweldt, bedroch oft anderssints onbehoorlick ofte minderjaericheit daertoe waere gebrocht, als voir.

5.

Lesie ofte quetsinge over die helft van den rechten prijs, wordt verstaen, ten aensien van den vercoeper, als hie voir sijn goet niet en heeft die helft van 't geene 't selve ten tijde van den coep in der waerheit weerdich was, ende ten aensien van den coeper als hie meer dan noch eins soeveel dan die weerde voir ein goet heeft gegeven, als voir 't geene dat maer seshondert guldens weerdit is, meer dan twelffhondert guldens.

/226/ § 3. *Voltreckinge van vercoepinge.*

1.

Die einich goet vercocht, vermangelt, oft andersints verhandelt heeft, is gehalden (mits daervan betaelt sijnde) volgende den contract, 't selve den coeper mitderdaet te leveren, te doen, ende te laeten volgen, soeverre hie die macht oft middel heeft om 't selve te doen, sonder dat hie magh volstaen mits betaelende aen den coeper sijnen interest.

2.

Soeverre aen ein vercocht goet einigen schade geschiedt, eer 't selve geërfte, opgedraegen oft geleverd is, ende dat der vercoeper *in mora* gebreeck, oft onbehoorlicke hinderinge hadde geweest van 't selve te doen, sulcken schade valt op den vercoeper, end niet op den coeper, die daerinne noch niet mit rechten is verwaert.

3.

Wanneer ein sijn goet aen twee verscheidene persoenen den einen voir, ende aen den anderen nae heeft vercocht, ende gelievert, alsdan gaet voir in 't vercriegen van den eigendom van denselven¹ die daervan ierst gerichtelick transport heeft gehadt, ende is 't gereidt goet, die daervan ierst d'overleveringe heeft becommen, al waer hie oick leste coeper.

4.

D'welck nochtans te verstaen is, als der tweeden coeper ter goeder trouwen heeft gecocht, niet wetende dat het goet aen jemant anders van tevoirens was verhandelt, ende niet als hie mit sijnen tweeden coep ende transport daerop gevolcht, gesocht heeft den iersten coeper die vercoepinge² van het gegolden goet t'ondergaen.

5.

Al waer 't dat der tweede coeper, oft contractant ter goeder trouwe hadde gecocht, oft gemangelt, soe heeft evenwel den iersten coeper oft handelaer sijn actie van schade, end interesse tegens sijnen vercoeper oft verhandelaer, denwelcken (soe hie sulcx bedriegelickerwijse gedaen hadde) solde oick nae gelegenheit der saken in eine gelt, oft andere boete verdampt mogen worden.

6.

Als ein facteur oft mackelaer last heeft om einich corn, saet, oft oick andere waren ende coepmanschappen, daer die waege oft maete overgaet, te vercoepen, ende dat aen denselven facteur die plaetse, daer het goet ligt, gewesen, oft der stael daeraff bie den eigenaer gegeven is, oft dat het den facteur oft mackelaer in sijne handen oft macht heeft, end dat het goet bie d' een ende anderen³ vercocht is, soe sal dergeene die 't selve van den facteur gegolden heeft, moeten voirgaen.

/227/ 7.

D'welck oick plaetse grijpt, niettegenstaende dat die vercoepinge bie den meester ierst gedaen is: ten waere dat der tweede coeper hadde geweeten dat den eigenaer ofte meester sijnen facteur daer tevoorens sijnen last opgesaght hadde, ende dat hie hem evenwel

1. Denselven: erratum editie 1620: deselve.

2. ASO 590 heeft "vercriginge".

3. D' een ende anderen: erratum editie 1620: den, oft anderen.

vervordert hadde van hem te coepen, aloft sijn eigen goet waere, oft dat hie alnoch daervan last hadde van den eygenaer.

8.

Die einige van de voorschreven goederen heeft vercocht, om op sekeren benoembden tijdt ofte plaetse te leveren, willende van den prijs ¹ voldaan sijn, is gehalden ten lesten daeghe van den besproecken tijt te commen, gaen, oft seinden aen die ² persoon ofte huys van den coeper, ende in biewesen van twee geloeffweerdige persoenen hem aanbieden ³ die levering van 't goet, ende wijsen waer 't selve is liggende.

9.

Ende indien der coeper ten selvigen daege, ofte 's daechs daernaer, die levering van het gegolden goet niet en comt ontfangen, ende den coep van sijner sijden daetelick niet voldoet, soe magh der vercoeper daernaer hetselve goet aen andere vercoepen, ende tot dem sijnen schade van minderen prijs, ende andersints op den coeper verhaelen: tensije dat der coeper comt om het goet t'ontfangen, ende den prijs mit den geleden interest ende schade te betalen, voir end aleeer 't selve aen anderen ⁴ is vercocht.

10.

Inselijcken soe der coeper sijnen coep wilt voltoegen hebben, is hie schuldich gelicke neersticheit, als voeren te doen, namentlick ten aengestelden dage van de levering te gaen, oft seinden aen den vercoeper, oft tot sijnen huuse, hem biedende betalinge van den prijs der gecochter goederen, ende daervan versuecken levering.

11.

Ende soeverre der vercoeper ten selven dage oft t'sanderdaechs daernaer die levering niet en doet, is der coeper daernaer niet gehalden 't goet t'ontfangen, ende den prijs te betalen, ende magh niettemin van den vercoeper sijnen hinder, schade ende interest van de niet levering heischen.

12.

Maer als noch der coeper noch vercoeper alsulcke neersticheit, als gesagt is, binnen den lesten dach niet en doen, soe sijn sie daernaer ten beiden sijden van den coep ontslaegen, ende en can noch der coeper, noch vercoeper tot des anderen last bie gebreke van voltreckinge einigen hinder oft schade voirderen, dan begeeren sie evenwel ten beiden sijden den coep te volbringen, sulcx staet hun vrije.

/228/ 13.

Soe wanneer in 't coepen ende vercoepen einiger coepmanschap geinen dach tot die levering van het goet, ofte tot voldoeninge van den prijs gestelt is: Soe magh der coeper bie protest, dengeenen daermit hie gehandelt heeft, binnen den derden dach tot voldoeninge aansuecken, mit daetelicke aanbiedinge van te voldoen van sijnder sijden.

14.

Ende soeverre alsdan diegeenige daeraen 't protest is gedaen, in de voldoeninge gebreeckelick blijft, Soe is den anderen die het aansueck bie protest heeft gedaen, van het contract, indien 't hem belieft, ontslagen.

1. Prijs: erratum editie 1620: coep.

2. Die: erratum editie 1620: den.

3. Aanbieden: erratum editie 1620: aanbiedende.

4. Aen anderen: erratum editie 1620: aen den andern.

15.

Maer soe hie voldoeninge daervan begeert, soe magh hie die weerderinge van de vercochte waren doen nemen, insoeverre hie coeper is, ende soeveel als die alsdan meer bevonden wordt weerdich te sijn, dan die is vercocht, magh hie met den schade, soe hie einighe heeft geleden, van den vercoeper heischen.

16.

Ende insoeverre hie vercoeper is, magh van gelijcken, soeveel als 't selve min geweerdiert wordt dan het vercocht is, mit den geledenen schade van den coeper vorderen, ende moet in den einen ende anderen val die meerder oft minder weerde goet gedaen worden.

17.

Oft d'ein oft d'ander van partijen binnen den derden dach alsulcke neersticheit niet en hadden gedaen om van den contract voldaan te sijn, soe is ende blijft oick alsdan den ¹ anderen ongehalden vanwegen denselven contract, maer willende den contract ten beyden sijden naercommen, moegen 't selve doen.

§ 4. *Betalinge van den prijs ende interest ofte profijt van de coeppeningen.*

1.

Gelijck die vercoepers gehalden sijn tot volcomene leveringhe van het vercochte goet, soe sijn oick die coepers terstondt naer die leveringhe gehalden tot betalinge van den prijs: ten waere dat sie op dach gecocht hadden, ende oft sie daerin gebrekelick vielen, des aensoecht sijnde, ende dat het vercochte goet einich jaerlicx incommen gaeve, sijn tersaecke van de niet betalinge gehalden goet te doen den interest van den prijs den /229/ penninck seshien, van den dagh aff van de maeninge, ingevalle denselven interest van hun wordt begeert.

2.

Maer als jemant einigh gereidt goet heeft vercocht om terstondt, oft oick op dagh daeraff betaelt te werden, sonder einigh interest te bespreken, bie gebreke van betaelinghe, oft dat men oick aen jemant gelt heeft geleent, oft ondergelaeten sonder bespreeck ende geloefte van interest, soeverre hie op sijnen tijdt niet en betaelt, soe en is der coeper oft schuldenaer daervan geinen interest schuldich, dan van den dach aff, dat den schuldenaer ernstlich is gemaendt, ende tegens hem schriftelick protest gedaen van alle costen, schaden ende interesten van niet betaelinghe, oft bie gebreke van sulcx, sedert dat hie gerichtelick is gemaent, ende tot sijnen last heisch van costen, schade ende interesten gedaen.

3.

Welverstaende, dat al is 't dat men voir den gerichtlicken eisch betaelinghe heeft versocht, ende van schaden ende interesten geprotesteert, evenwel den interest niet voirder geheischt can worden, dan voir den tijdt van ses maendt, tsedert den proteste, ende voirtaen geduerende den processe, d'welck soeverre darnaer oick jaer end dach interrupt, oft onvervolght bleve, solden den schuldenaer voir den tijdt van den stilstandt daerin niet gehalden sijn.

1. Alsdan den: erratum editie 1620: alsdan d'ein den.

4.

Maer oft jemant einige goederen, oft coepmanschap aen einen anderen hadde gesonden, om bie hem vercocht, ende den prijs van deselve tot andere goederen, oft coepmanschappen bekeert, oft anderssints aen hem overgemaect te worden, oft dat oick jemandt ten selven einde einige penningen aen sijnen facteur, oft agent, bie wissel, oft anderssints overgemaect hadde, oft hem last gegeven om einige penningen t'ontfangen, insoevern alsulcken facteur oft agent sijnen last terstondt, oft mit de ierste gelegenheit, naerdatt hie die penningen heeft ontfangen niet en volbrenght, magh vanwegen den schaden ende interesten aengesproecken worden, wiewel dat desfals niet en is geprotesteert, oft geprocedeert.

5.

Van gelijcken soe wanneer ein facteur, oft beveelhebber einige penningen voir sijnen meester oft beveelgever heeft betaelt, ofte verschoeten, het waere tot incoep van einige goederen, betaelinghe van wisselbrieven, oft tot voldoeninge van einige oncosten, van thollen, licenten, oft andere, die magh derwegen tot laste van sijnen committent oft beveelgever oick interest heisschen, van den tijt aff dat hie sijne penninghen heeft verschoten, al waer 't dat hie deshalvens niet en hadde geprotesteert.

6.

Niettemin opdat noch der beveelgever, noch der factuer in gein onverwachten oft onvermeinden interesten bie langh stillswijgen, oft ooghluycken van d'ein oft d'ander en vallen, soe is dergeene, die aen den anderen vanwegen 't geene voirs. is ¹ verstaet ten achter te sijn, gehalden tot bewaringe van sijn gerechticheit van schade ende interesten, (insoevern hie daarvan gein geloefte en heeft) sijn t'achterheit binnen vier maenden bie brieven te voorderen, ende soe hie daarvan niet en wordt voldaan, noch geloefte en becompt, binnen vier maenden darnae te protesteeren, ende binnen andere vier maenden sijn ² t'achterheit mit den interesten van deselve mit recht te eisschen, ende te vervolgen; 't sijn voir recht ofte goede mannen ten beiden sijden te kieser, oftewel hem onder-tusschen versien van behoirlicke beloefte.

7.

D'welck gedaen hebbende, blijft hie op sijn geheel in sijnen heisch van schaden ende interesten, van den dagh aff dat hie 't sijne verlagt ofte verschoten heeft, ende als hie binnen d'ierste vier maenden niet gemaent, maer daernaer geprotesteert, oft gerichtlicker eisch gedaen heeft, van den tijt aff dat hie 't selve heeft gedaen, ende oft hie noch d'ein, noch d'ander gedaen en hadde, oft dat hie oick jaer ende dagh, naerdatt hie voir recht, ofte goede mannen sijn schuldt begoust heeft te heisschen, sijne saecke onvervolght liet, soe en solde hie van den tijt van stilstandt geinen interest genieten, dan wel van den tijt aff dat hie sijn proces heeft begoust, ende wederom aengenommen, oft vervolght tot den tijdt van den vonnisse ende voldoeninge van denselven.

1. Anderen vanwegen 't geene voirs. is: erratum editie 1620: andern is vanwegen 't geene voirs.

2. Sijn: erratum editie 1620: hun.

§ 5. *Weerschap ende verantwoord worden voir den coeper.*

1.

Alle vercoepers sijn gehalden te verschaffen dat der coeper het vercocht goet, als sijn eigen hebbe, behalden ende gebruycken magh, in alsulcker gestalt, als hem 't selve vercocht is mit der eigenschap, nutt ende gebruiick desselven, ende soe jemandt 't selve goet gerichtelick compt heisschen, daervoir op 't gesinnen des coepers, weerschap te doen.

2.

Welverstaende dat ein coeper gein verhael van weerschap en heeft, soe wanneer hie sijnen vercoeper tot gein weerschap en heeft aengesocht, oft dat hie sich buiten des vercoepers wille oft

/231/ consent tot seghsluiden heeft begeven, ende ingelaeten, oft dat hie den cleger mit enige exceptiën hadde cunnen affweren, ende sulcx te doen hadde onderlaeten.

3.

Alle 't welck oick gedaen wordt in erffbutinge, ende erffwisselinge, scheidinge, ende deilinge, ende alle andere saecken oft handelingen daer weerschap valt, als sijnde oick alsdan d'ein soewel gehalden in de weerschap, als d'ander.

4.

Doch soe der coeper, mangelaer, oft andere daeraen men tot garande gehalden is, couste bewijsen, dat der eisscher recht tot het goet hadde, ende datter geine redenen en waeren om hem sijnen eisch aff te slaen, soe sal den¹ vercoeper, oft andere persoenen weerschap schuldich sijnde, niet verschoenen van het vercocht goet vrie te leveren, oft bie gebreke van sulcx, den prijs mit den schade ende interesten op te leggen, ende te betaelen, dat hie tot weerschap niet en is aengesocht.

5.

Daer en valt oick gein garandt op coep van goederen die men heeft gedaen, wel wetende dat die einen anderen toebehoirden, ofte dat die vercocht werden tot defraudatie van des schuldenaers creditueren, maer moet der coeper alsdan hemselven wijten, dat hie niet ter goeder trouwen en heeft gehandelt, maer om einen anderen te vercorten.

6.

Die ein perdt voir suyver ende rein vercoept, is gehalden te verantwoord worden voir alle die gebreken die aen 't peerdt worden bevonden, binnen den tijdt van einen maendt, naer den coep, maer heeft hie sulcx niet toegesaght, en is wegen die gebreken van het vercocht peerdt niet gehalden, behalven van de gebreken dempicheit, oft aenborsticheit, ruyicheit, oft snuyvicheit², wie insgelicx van den worm die hem binnen den tijdt van ses weken openbaeren³: ten waere dat der coeper die gebreken geweten, ende verswegen hadde.

1. Den: erratum editie 1620: der.

2. Snuyvicheit: erratum editie 1620: sunfficheit.

3. ASO 591 heeft "openbaerden".

§ 6. *Vrie jaermerckten.*

1.

Alle coepluiden, ende hunne goederen op jaermerckten soe commende als keerende ende blijvende, niettegenstaende einige bevelen, ofte verboeden van hoegerhandt, genieten de vrieheit van deselve jaermerckten.

2.

Ende en is niet alleinlick den coepluiden, maer alle andere soorten van volcke toegelaten, geduerende der mercktvrij-
/232/ heit, ter merckt te commen, aldaer te verkeerren, wesen ende blijven, ende weder te keeren, sonder in hunne persoenen, ofte goederen, gearresteert, verhindert, oft in einige andere manieren belet te worden.

3.

D'welck oick niet en magh geschieden voir einige schulden, al waer der schuldenaer mit vonnis van einige raeden, oft van den gerichtten deses Quartiers, oft anderen plaetsen daertoe verdampt, ende die executie bewillight.

4.

Al waer 't oick saecke, dat jemandt hadde vertegen van alle exceptiën, gratiën, beneficiën van rechten, oick specialicken op die mercktvrieheit, Soe sal hie nochtans, den onaengesien, genieten de vrieheit, als voir.

5.

Niettemin, die binnen den jaermerckt einige schuldt gemaect heeft, die mit gereiden gelde, oft binnen denselven jaermerckt moet betaelt ende verricht werden, magh uuyt oirsaecke van deselve schult, binnen dieselve jaermerckt gearresteert ende mit recht aengesproecken werden.

6.

Maer soe wanneer einige schult in oft buyten der mercktvrieheit is gemaect, daarvan der dagh van betaelinghe in einen anderen jaermerckt, oft daer tevoiren vervallen is, daervoir en is der¹ schuldenaer binnen alsulcken ander jaermerckt niet arrestabel.

7.

Niemandt en is vrie ten aensien van jaermerckten van einich misdaet bie hem gedaen, daertoe naer recht ende landtsgebruick lijffsstraffe is staende, maer magh den niettegenstaende bie den heere aengetast, ende gevangen gestelt worden.

8.

Die van buyten op den merckt commen, om die vrieheit derselver te genieten, sijn niet vrie van accijsen, noch van andere ordinarisse rechten die op die coepmanschappe gestelt sijn, maer sijn die te betaelen schuldich, gelijk buyten dieselve merckten.

1. ASO 591 heeft "derselver"

/233/

Vierden titul

Van huere ende pachten

§ 1. *Waertoe eenen huerlinck berechticht is ofte niet*

1.

Een verhuerder is gehalden den huerlinck het verhuert huys ofte erve te leveren, doen ende laeten gebruicken, volgende sijn huere, soeverre het in sijne macht is 't selve alsoe te doen, sonder dat hie magh den huerlinck uuyt het gehuert huys halden, al wolde hie hem sijn interest betaelen.

2.

Die ein huys verhuert, is schuldich 't selve alsoe te onderhouden van muynen, wanden ende dack, tegens windt ende regen, heimelicke gemaecker doen reinigen, van vaste dueren ende vensters ende andere nootsaeklicke dingen te versien, dat 't selve gevoechlick ende sonder letzel bewoont can worden.

3.

Ein verhuerder en magh den huerlinck niet doen verhuysen, oft het¹ huys ruymen, al wolde hie oick selfs daerinne commen wonen, oft 't huys in 't geheel ofte deel affwerpen ende vermaecken, ende den huerlinck sijnen interest betaelen, als voir.

4.

Soeverre nochtans ein huerlinck het gehuert huys ofte erve misbruicte, 't sij mit oneerlicke huysshaldinge, oft 't selve bedervende, oft anderssints qualick bewoonende, alsdan magh de verhuerder de huerlinck doen verhuysen, ter erkentnisse ende goetduncken des gerichtts.

5.

Ende desniettemin sal der verhuerder den huerlinck verbonden hebben tot voldoeninge van de huere, totdat 't selve huys op gelijcken prijs verhuert can werden, oft dat den uuytgesetten huerlinck tevreden is 't gebreck van de mindere huere goet te doen.

6.

Al is 't dat ein huys vercocht oft anderssints weghgegeven is, soe moet nochtans den huerlinck, desnietteenstaende, sijn huer gebruicken, soelangh die duert, al waer 't oick saecke dat het huys oft erve bie executie vercocht waere, overmits dat huere, naer deses Quartiers recht, voor coop gaet.

/234/ 7.

D'welck te verstaen is, als die vercoepinge niet en geschiet bie wegen van executie, uuyt crachte van voirgaende verpandinge, alder dan de huere, 't sij van verloop van renten, tinsen, erffpachten, oft verpande schulden, want in sulcken gevalle solde den coeper voir den huerlinck gaen, als commende in de plaetse van dengeenen die alder gerechticheit

1. Het: erratum editie 1620: ein.

heeft gehad, dewelcke noch bie vercoepinge, noch bie verhueringe, noch einige andere handelinghe des schuldenaers vermindert, verargert oft gecrenckt heeft connen worden.

8.

Al comt die huere te cessen, oft uuyt te gaen, als der huerlinck het gehuert huys ofte erve coept ofte gelt, oft doet gelden tot sijnen behoef, soe wanneer nochtans den coep hem niet en blijft, maer wordt beschudt, soe behalt hie sijne huere: ten waere dat die argelist waere aengegaen tot achterdeel van den beschudder ofte vernaerder, gelijk onder den titel van *Beschudt ofte vernaerderinge* is gesaght.

9.

Alle huerlingen van huysen ende erfen moegen dieselve vrielick voirts verhueren aen dengeenen die 't hun belieft, sonder consent van den eigenaer ofte verhuerder, soe wanneer anders niet en is ondersproecken, mit der bescheidenheit doch, dat 't selve geschiede aen persoenen van gelijcke staet oft handel ende wandel, die de huysen niet beswaerlicker noch argher en bewoonen, den eigenaer niettemin op sijn geheel in sijn recht van beschudde.

10.

Item ein huerlinck van ein huys, magh uuyt denselven huysen ein camer, kelder, solder, packhuys oft ander deel van 't selve aen andere verhueren, sonder consent van den verhuerder: Beheltlick dat het huys daermede niet verargert oft beschadicht en worde, als voir, ende dat alsulcke huere niet langer en duert dan die van den huysen.

11.

Item magh ein huerlinck het huys oft erve bie hem gehuert stellen ende schicken tot gerieve van sijne nering, daertoe 't selve hem verhuert is: Beheltlick dat hie 't gehuert huys oft erve geene schade oft achterdeel aen en doe, ende dat hie in 't verhuysen 't selve wederomme stelle in alsulcken staet ende gerieve, als 't was ten tijde doen hie daerinne gecommen is.

12.

Item magh ein huerlinck in 't scheiden van de huere uuytbreken ende nae hem nemen alle 't geene hie aen 't huys oft erve

/235/ op sijn eigen costen gemuert, getimmert oft geplant heeft, mits stellende 't huys oft erve in sulcken staet, alst hie 't gevonden heeft, als voir.

13.

Soe wanneer nochtans den eigenaer tevreden waere dieselve beteringe oft bepoetinge te betaalen, ten seggen van goede mannen des verstandts hebbende, oft dat in 't maecken van de huere waere besproecken dat den huerder alles aldaer solde moeten laeten, soe en solde hie die niet ewech moeghen nemen.

14.

Huerlingen en moegen uuyt den gehuerden huysen niet scheiden, sonder wete, wille ende consent van den verhuerder, ende oft sie 't selve deden, solden mit recht bedwongen moegen worden, wederom daerin te commen, ende des evenwel den verhuerder op te richten den schaden, die hie in toecommende tijden daerdoir solde commen te lijden.

15.

Den huerlinck en heeft gein recht om nae den uuytganck sijner hueren in het gehuerde huys ofte erve te blijven, oft 't selve te behalden voir den prijs die ein ander daervoor

solde willen geven, maer magh der verhuerder daermede believen ende gerieven, die 't hem goetdunckt, sonder tegenseggen van den iersten huerlinck.

16.

D'welck plaetse heeft, al waer 't oick sake dat den verhuerder aen den huerlinck die huere van tevoirens niet en hadde opgesaght, bie soevern die huercedele niet en vermeldt dat die opsegginge ein halff jaer, ofte drie maendt tebevoorens behoorde te geschieden.

17.

Als nae den omganck van den besproeckenen tijdt beide die partijen swijghen, ende dat der huerlinck drie weken ende drie daegen daernaet het ¹ gehuert huys blijft bewoonen, soe wordt hie verstaen 't selve huys op den alden voet ende prijs wederom gehuert te hebben voor den tijdt van ein geheel jaer.

18.

Ende soe den eigenaer ofte der huerlinck alsdan mit den jaer verstaet van de huere te scheiden, soe moet diegeene die daerbie niet en begeert te blijven, den anderen drie maenden voir den uuytganck van het jaer de huere opseggen, opdat hie bequaemen tijdt magh hebben om hem van ein ander huys oft huerlinck te versien.

/236/ 19.

Maer soe wanneer alsdan d'eine oft d'andere partije binnen den tijdt van veeerthien daegen die huere heeft opgesaght, soe en wordt niet verstaen dat die huere voirder verlengt sol sijn, dan voir het loepende halff jaer, tot den naesten tijt dat men gewoon is te verhuysen, als te weten, paesschen ende Sint Remigii.

20.

'T welck al oick plaetse heeft ten aensien van de huere ofte pachte van ackerlanden oft bempten.

§ 2. *Waertoe den verhuerder berechticht is oft niet.*

1.

Der verhuerder van einich huys ofte landt, heeft sijne actie ofte clachte personeel, tot laste van den huerlinck daermit hie die huere heeft aengegaen, ende niet tegens den tweeden huerlinck, daeraen den iersten dat huys oft landt ofte deel daarvan, voirts heeft verhuert, maer wel op sijne goederen die hie op 't verhuerde pandt vindt, soe hieronder naerder wordt gesaght.

2.

Alle die goederen die op 't gehuerde pandt sijn gebracht, 't sij dat die den huerlinck sijn toebehoerende, oft dat die hem sijn verhuert oft geleent, tot huysholdinge oft oeffeninge van sijne neringe staen, ende sijn verbonden voir die huere, wie insgelicx voor de beschadicheit ende verargeringe van den huysen ofte grondt, toegecommen doir merckelicke onachtsaemheit oft toedoen van den huerlinck.

1. Het: erratum editie 1620: in het.

3.

D'welck plaetse heeft, soelagh als dieselve goederen sijn op 't pandt oft in de macht van den huerlinck, ende oft hie die bij argelist tot achterdeil van den verhuerder van 't pandt hadde gedaen, ende die noch in sijne macht waeren, soe magh der verhuerder die tot sijne versekerheit wederomme op 't verhuerde pandt doen commen.

4.

Ende oft die waeren gedaen ende gebrocht in handen van de justicie ofte gericht, al waer 't op 't vervolch van andere creditueren, soe sol den niettegenstaende, der verhuerder in sijn geheel blijven, om op dieselvige goederen oft penningen daervan gecommen, soelagh die niet en sijn gelicht, noch verdeilt, om sijn voirdeil oft recht van preferentie te genieten.

5.

Als den ¹ iersten huerlinck het huys voorts heeft verhuert aen ein ander, soe is insgelicx die haeve ende andere gereide goederen bie den tweeden huerlinck op 't pandt gebracht, voir die

/237/ voldoeninge van de ierste huere ende schade verbonden, al en waeren die hem oick maer geleent oft verhuert.

6.

Maer goederen van andere persoenen die einige kelders, camers, packhuysen, solders ende dergelijcke deilen van den gehuerden huysse in huer hebben, en sijn maer verbonden voir deselvige particuliere huere, ende den schade die duer hun toedoen, oft groete onachtsaemheit, den huysse solde sijn overcommen, sonder dat die vanwegen de voidere huere gepandt moeghen werden.

7.

Ein verhuerder magh die goederen op sijn pandt bevonden ende hem stillswijgens verbonden, als voir, vanwegen de huyshuere ende beschadicheit van sijnen huysse doen beslaen, ende uuytwinnen, sonder den huerlinck bie actie personele behoven aen te spreken, den huerlinck geheel in sijn verantwoorden oft tegenseggen, soe hie einigh heeft.

8.

Als daer achterdencken is van misbetaelinge, bie vertreck van den huerlinck, oft versterkinge van de goederen op 't pandt sijnde, soe magh oick der verhuerder mit consent van den gerichte, terstondt naer d'arrest, dieselve goederen doen opschrijven bie den gerichtschrijver, in biewesen van twee schepenen, ende die laeten bewaeren, soewel voir die loepende, als verscheenen huere.

9.

Soe wanneer ein huys, camer ofte erve mit den jaere verhuert is, en magh men den huerlinck niet bedwingen mit vierdeil oft halffen jaer die huere te betaelen: ten waere dat dan anders waer besproecken, in welcken gevalle men den huerlinck t'elcken besproecken tijde magh doen betaelen.

1. Den: erratum editie 1620: der.

10.

Huyshuere is staende tot handtvuldige, niettegenstaende einige exceptie die der huerlinck solde willen voortbringen, vanwegen reparatie oft vermaeckinge, bie hem aen het gehuert huys oft erve gedaen, Ende is den volgende der huerlinck gehalten die geheiste huere te namptiseren, oft onder 't gericht te leggen, ende den verhuerder onder genouchsaeme versekerheit te laeten volgen.

11.

Ende aengaende die costen van onderhaldinge ofte vermaeckinge bie den huerlinck aen den huysse gedaen, sullen partijen versonden worden voir goede mannen, om dieselve te vergelijken, ende te vereinigen, soe sie connen, ende ingeval van
/238/ gein accort, der partijen geschil mit hun advis oft goetduncken aen 't gericht overbrengen, om daerop recht gedaen te worden, naer behoeren.

12.

Saecken van huysshuere moeten voir scholtis ende schepenen sommierlick oft mit cort recht bedinght worden, ende soe der huerlinck ten iersten daege voor recht niet en compt, ende einige bestendige antwoordt oft verweeringe vortbrengt, oft dieselve binnen acht daegen niet en bewijst, wordt verdampt tot handtvuldige, als voir.

§ 3. *Verpachtinge van goederen.*

1.

Alle verpachte erven moeten naer de voirwaerde van de verpachtinge, ende anders niet, gebrueckt worden, soewel van dengeenen die het goet gepacht heeft, als van den naegestelden pachter, oft die in des pachters jaeren tredt.

2.

Ein verpachter is schuldich den pachter die versproeckene jaeren te halden, sonder dat hie voir den omganck der jaeren magh den pachter doen uuytstellen, oft hem daerin einich hinder oft beletsel doen, oft laeten geschieden.

3.

Voirbeheltlick dat als de verpachtinge is gedaen op sekere ende sunderlicke voirwaerden, commende tot voirdeil van den verpachter, ende dat der pachter dieselve niet en voltreckt ofte naer en comt, oft dat bie hem daertegens gedaen ofte gehandelt wordt, Soe magh der pachter alsdan van sijne pachtinge ontsat worden, mit kennisse ende goetduncken van 't gericht.

4.

Soeverre der pachter in sijne pachtjaeren¹ sijne pachte niet en betaelde, ende dat hie sich onderstonde die vruchten anderswaer² te verbrenghen, sal in den vall, de verpachter ofte grondtheer, mit toesluitinge der schuere doer 't gericht, sijne pachte becommen moegen.

5.

Wanneer die goederen doer des pachters naelaeticeit opsetlick mit affhouwen der aefftboomen, eicken oft andere middelen, verwust ende beschadicht werden, sal der

1. In sijne pachtjaeren: erratum editie 1620: in sijnen lesten pachtjaeren.

2. Anderswaer: erratum editie 1620: anderswoe.

verpachter derwegen bie den gerichte toegelaten werden, den pachter van het verpacht goet te stellen, ende den aengedaenen schade te doen betaelen.

6.

Bie soevern doir des pachters oft sijns huysgesints versuymenisse ende naelaeticheit het huys, schuere oft stallinghe aff-
/239/ brande, sal derselver pachter gehalden sijn den geleden schade den eigendomsheer wederom op te richten.

7.

Als ein pachter het gepacht goet laet liggen ongebouwt, oft dat hie ten einde van de pachte niet en vertreckt, tot schade ofte tegen den danck ende wille van den verpachter, soe sal der pachter gehalden sijn, alsulcken schade, goet te doen, ende daerenboven ter breucke gestelt worden, tot goetduncken des gerichtts, naer gelegenheit der saecke, sunderlinge soe wanneer hie op sijnen tijdt des aengesocht sijnde, niet en ruimpt.

8.

Die hem vermet huere ofte pachtinge van einigh huys, goet oft landt te hebben, is gehalden ten daege van den iersten dagemente, bie oft aen hem gedaen, mit alle sijn schijn ende bescheidt voir recht te commen, ende daermede bie sittenden gerichte van sijne gerechticheit te bewijsen, oft bie gebreke van sulcx wordt verdampt terstondt te ruimen bie provisie.

9.

Ende oft ein pachter wilde seggen recht van eigendom, tochte ofte ander desgelijcx, tot het gepacht goet te hebben, en magh hem daermede tot onthaldinge van 't selve goet tegens¹ den verpachter niet behelpen, maer moet ierst ende voiral, aen hem ofte sijne erffgenaemen 't selve wederom ter handen stellen, ende alsdan mit recht spreken, ende daerop gerichtlicke uuitspraecke verwachten, op de verbuerte van vijffentwintich goltgulden ende verlies van de saecke.

10.

Van gelijkken die pachters ende huerlingen, die hun vermeten einige huere ofte pachtinge aen einige goederen te hebben, en sullen onder 't decxsel van dien in 't gebruik van de gehuerde goederen niet moegen blijven, oft hun dieselve einichsints onderwinden: tensije van deselve hunne gerechticheit bie openbaren instrument oft pachtcedel, onder die handt van den verpachter promptelick blijcke.

11.

Ende soe wanneer einen huerlinck oft pachter sijne erffgenaemen, oft die gerechticheit van hem hebben², die goederen naer omganck der hueringe ofte pachtinge in sijn gewalt blijft halden, sonder op aensueck van den eigenaer oft erffheer daeruit te vertrecken, end denselven oft sijnen nieuwen huerlinck oft pachter plaetse te maecken, soe sal derselve huerlinck ofte sijne erffgenaemen daertoe verdampt werden, wie insgelicx in alle costen, schaden ende interesten, ende in ein halff jaer pachten.

1. Tegens: erratum editie 1620: aen.

2. Hebben: erratum editie 1620: hebbende.

/240/ 12.

Ende oft hie hem in de rueminghe soelagh te suecken maecte, dat der erffheer mit hem in rechte moeste treden, soe sal hie daerenboven betalen ein heel jaer pachts, ende ingevalle hie tot den uuytersten daerbie bleeff, ende daerop vonnisse verwacht, sal verdampt worden in dobbelen pacht, van alle den tijdt dat hie hem op 't goet sal hebben gehalden, ende dat al boven alle costen, schaden ende interesten.

13.

Als ein huerlinck ende pachter, oft jemant van sijnentwegen, naer uuytganck sijner pachtinge, den eigendomsheer oft sijnen nieuwen huerlinck oft pachter mit raedt oft daet, directelick oft indirectelick, einich hinder, letsel, stuernisse oft dreigement aendoet, in 't gebrueck ofte huere van de verpachte goederen, soe sal hie staen ter exemplaire straffe, tot goetduncken van het gericht, naer gelegentheit van de saecke.

§ 4. *Van dienstboden ende aenneminghe van wercke.*

1.

Soe wanner tusschen den meister ende dienstboden geinen sekeren tijdt is besproecken, soe wordt verstaen dat die dienstboden, hun tenminsten hebben vermiedt voir den tijdt van ein jaer, ende blijven sie naer den jaer, en moegen sie sonder danck van hunne meesters, oft sonder wettige oirsaecke niet scheiden, voer ein ander jaer, op de verbuerte van hunnen loon, den sie tebevoerens verdient hebben, tot behoefte van den armen.

2.

Ein dienstbode, die haer heeft verhuert ofte vermiedt, is gehalden in de huere te comen, op de verbuerte van ein vierdeel jaers van deselve huere, ende ofte jemandt anders die huerde, oft gehuert sijnde, aenneme, naerdatt hie van de ierste huere is gewaerschouwt, die verbuert neghen gulden, te verdeilen in drie deilen, d' ierste tot behoefte van den heer, d' ander van den iersten huerder, ende 't derde van de armen.

3.

Ende desniettemin moet de dienstboede den huerder volgen: ten waere dat deselve dienstbode haer uuyt haesticheit op ein ander hadde verhuert, ende ten huysse van haeren iersten meester ofte vrouwe begeerde te blijven, want sie alsdan 't selve magh doen, mits vierthien daegen tevoirens die nieuwe huere opseggende, ende wedergevende den miet oder huerpenninck die sie daerop magh hebben ontfangen.

4.

Niemandt en magh eins anderen dienstbode, 't sije dat sie
/241/ voir sekeren tijdt aen hunne meisters sijn verbonden oft niet, uuyt denselven hunnen dienst mit goede woorden oft geloefden trecken oft verleiden, om bie hem ofte jemandt anders te comen dienen, op de verbuerte van neghen guldens, tot behoef, als vooren.

5.

Mann ende vrouwen staende tot goeden naem ende faeme, die hunne dienstboden in ongetrouwicheit oft onwaerheit vinden, ende hunne binnenshuys daarvan overgaen oft berispen, oft 't selve aen hunne alders, momboirs ofte toesinders aengeven, en moegen derwegen, aloft sie hun geinjurieert oft gelastert hadden, niet aengesproecken worden om hun 't selve goet te doen, soe wanneer sie des versocht sijnde, bereidt sijn onder eidt te verclaeren sulcx bevonden te hebben.

6.

Muerers, timmerluyden oft andere werckluyden, ende hunne dieners die sich verhuert hebben, om einigen dienst ofte werck te doen, moeten 't selve volbringen, oft die hun aengenomen heeft, magh 't selve laeten doen bie andere tot hunnen coste, Ende daerenboven verbodt doen, dat niemantd hun ¹ werck en geve, totdat sie ierst het aengenomen werck hebben volbracht, ende oft jemandt daertegen dede, solde den schade selver moeten oprichten, ende in de boete van neghen gulden vallen, te verdeilen, als voir.

7.

Als ein muerer oft ander werckmann in einigh werck is, ende hem niet behoirlick en quyt, die magh men t'allen tijden verlaeten, ende ein ander stellen in sijne plaetse, der het werck volmaeckt, sonder dat den iersten meester oft werckmann bie verbodt van den ambachten, bie dreigement ofte anderssints, 't selve magh beletten, ende oft hie sulcx dede, solde gestraeft worden tot goetduncken van 't gerichte.

8.

Die eins anders manns goet anneempt, om anderswoe te vueren ofte leveren, 't sij dat hie loon daervan heeft oft niet, moet daervoir instaan, ende 't selve betaelen, bie soevern het verlooren oft bedorven wordt: ten waere dat het hem sonder sijn schult affhendich waere gemaect, bie geweldt oft andere maniere, die niet te beletten en waeren geweest, bie gemeine neersticheit ende toesicht, oft dat die bederffnisse sonder sijn schult waere toegecommen.

1. Hun: erratum editie 1620: hem.

/242/

Vijfften titul

Van ghemeyschap van handel ende onverdeylde goederen.

§ 1. *Gemeenschap van handel.*

1.

Als einige persoenen handel bie maniere van geselschap oft compagnie drijven, ende dat d' ein ende d' ander van hun hemselves ende 't geselschap verbinden, soe sijn sie al ende elck besunder, vanwegen alsulcken verbintnisse gehalden, ende moegen daervoir elck ein voir al aengesproecken worden, ende van gelijcken magh elck ein van hun die uuytstaende schulden van hun geselschap inmaenen ende ontfangen: Beheltlick dat sie malcanderen reeckeninge doen, ende d' ein den anderen vergelijcken.

2.

Maer als twee oft meer persoenen samenderhandt einigh goet coepen, oft einigh gelt opnemen, al waer 't om daermede bie gemeinen coep oft vercoep, oft elck in 't besunder sijn profijt te doen, daerduer en worden sie niet verstaen 't selve bie maniere van geselschap oft compagnie gedaen te hebben, al is 't dat sie hun daervoir gelijckelick hebben verbonden, ende hunne handtschrift gegeven, noch en sijn oversulcx derweghen elck ein voir al niet gehalden, dan elck allein voir sijn aendeil heuftsgewijs.

3.

Doch om alsulcke contractanten, oft t'saemenhandelers elck ein voir al verplicht te hebben, 't sij als compagnons oft gesellen van ein gemein handel, oft als hun daertoe verbonden hebbende, is van noode dat sie alsulcken handel, coep oft opneming van penningen, als compagnons oft gesellen van einen handel hebben gedaen, ende hun alsoe verbonden, oft dat elck van hun ein voir al hem daervoir heeft verschreven, onderteekent, oft andere woorden van gelijcken cracht van verbintnisse gebruyckt.

4.

Al is 't dat jemandt van de compagnons oft andere gesellen van den handel compt te sterven, dem niettegenstaende blijven gemein de profijten ende schaden die geleden sijn, ofte vallen

/243/ kunnen in den handel die begoust is in 't leven van alle de compagnons, maer die in 't leven sijn gebleven, en sijn niet gehalden, bie hun, tot onderwindt van den onvoltoegen handel als compagnons te laeten commen des ierst afflijvichs erffgenaemen.

5.

Soe wanneer jemant van de compagnons oft geselschap van handel iet schuldich is, dat hemselver allein aengaet, al waer 't oick geprivilegeerde schult, daervoir en sijn die goederen van de compagnie niet gehalden, noch en moegen daervoir beset, uuytgewonnen noch gepandt worden, maer de creditueren van de compagnie oft geselschap betaelt sijnde, soe alsdan daer iet oert, soe moegen diegeene die iet te eisschen hebben, tot last van einen van de geselschap hun verhael hebben, op 't geene dat denselven daarvan solde goet commen.

§ 2. *Gemeenschap van goederen.*

1.

Die ein deil heeft aen einen huysse, magh 't selve wel onderhouden van noodige reparatiën, oft vermaeckinghe, als hie dat niet en verandert van den gebruyck daertoe het gedicht oft geëigent, ende tevoerens gebruyckt is geweest, ende moeten alsdan die mitgedeilinghe oft deilhebbers desselven huys, naer advenant die costen daervan helpen dragen, al waeren sie oick ten tijde van de reparatie ofte vermaeckinghe geweest buytens landts.

2.

Soe wanneer tot gemeine huysen, muelens ofte andere timmeragiën, noodighe reparatiën van doen sijn, bie gebreke van dewelck dieselve huysen, muelens oft timmeragie, naer 't seggen van de meisters des verstandt hebbende, solden commen te bederven, oft tot onderganck te geraecken, alsdan magh ein van de deilhebbers die andere mit recht aanspreken, oft duer den gerichtsbode laeten aenseggen, den cost mit hem te helpen doen, ende alsulcke timmeragiën in wesen te halden.

3.

Ende oft die mitdeilhebbers, oft jemandt van hun, twee maenden nae alsulcken aansuecken, hun deel in de costen niet op en brochten ende betaelden, soe magh diegeene¹ die alsulcke costen in 't geheel heeft gedaen, alle die vruchten ende profijten van 't gemein huys, oft andere timmeragie genieten, sonder affslach, totdat hie anderssints van den verschoeten reparatiën is voldaan.

/244/ 4.

Maer soe wanneer alsulcke reparatiën oft vermaeckingen sijn gedaen sonder voirgaenden versueck van den anderen deilhebbers, soe en magh dergeene² die deselve heeft gedaen, die vruchten oft incompsten van de vermaeckten pandt niet genieten: Ten waere dat die andere deilhebbers tot betalinge van hun deel in de becostinge van deselve reparatiën aensocht sijnde, jaer ende dagh in gebreke waeren geweest, dieselve mit den interest rentsgewijse te voldoen.

5.

Als men einige andere ende niet noodighe reparatiën wilt doen, moet 't selve geschieden bie bewillinge van d'andere deilhebbers, oft in hun affwesen, van den gerichte, naer behoirlicke visitatiën oft besueck van de plaetse, ende oft jemandt alsulcke reparatiën hadde gedaen anders als gesaght is, en solde derwegen gein verhael hebben, dan voir soeveel d'erffne daerduer gebetert waere, ende meer solde moegen gelden.

6.

Die part ende deil is hebbende in einigh huys ofte erffne, ende einige renten lost oft quyt, daer 't gemein huys oft erve mit belast was, moet daeraff bie sijne mededeilhebbers vergenuecht werden mit gelde, oft bie 't gebreke van 't selve, blijft hie mit die geloste brieven soeveel renten heffende, als sijne mededeilhebbers daerinne plachten te gelden.

1. Diegeene: erratum editie 1620: dengeenen.

2. Dergeene: erratum editie 1620: dengeenen.

7.

Als veel personen ein saecke aengaet, 't waere als compagnons, deilhebbers oft andere, ende dat om die te bewaren, oft te vervolgen costen gedaen moeten worden, soe magh ein ofte meer van hunluyden, die 't selve goetdunckt, (naerdem hie d'andere volcomentlick heeft geopenbaert de gelegenheit van de saecke, ende middelen van verhael) dieselve aensuecken, om mit daertoe die costen te doen, ende het profijt daeraff mede te genieten.

8.

Ende oft einige van degeene, die alsoe versocht sijn weigerunghe deden¹, oft andersints in gebreke waeren, binnen den tijt van acht dagen daervan hunne verclaeringe te doen, ende die penningen daertoe noodich voir hun deil te leggen, soe solde d'andere die op hunnen cost vervolgh hebben gedaen, van die goederen ofte penningen voir al worden betaelt, soe van hunne costen als 't geene sie ten achteren sijn.

/245/ § 3. *Gemeine mishandelinghe oft overdaet.*

1.

Wanneer jemandt in einich geselschap gequetst wordt, ende hie niet en weet wie 't selve gedaen heeft, soe magh der gequetste voir sijn beteringe, ein van de geselchap, die mit vechtendt ende twistich is geweest, uuytkiesen, ende mit recht daervoir aensprecken, denwelcken den gequetsten moet beteren, hem sijn verhael op sijn mitgesellen voirbehalden, maer is daer jemandt mit in alsulcken geselschap geweest, die niet twistich is geweest, die en is daerinne niet gehalden.

1. Dieden: eratum editie 1620: dede.

Sesten titul

Van beveelhebbbers, factuers, ende maeckelaers

§ 1. *Waertoe ein beveelhebber gehalden is.*

1.

Die einigen last oft beveil heeft aengenomen, moet denselven volcommentlick volbringen, oft bie gebreke van sulcx, is gehalden voir alle schade ende interesten, die den beveilgever daerduer solde commen te lijden: ten waere dat immiddels die gelegenheit van de saeck sunderlick verandert waere.

2.

In welcken gevalle volstaet den beveilhebber, midts doende 't geene den beveilgever selver apparentlick naer gemein verstandt solde gedaen hebben, bie soevern hie van alsulcke veranderinghe hadde geweten, ende dat hie in des beveilhebbbers plaetse hadde geweest, oft gelijcken last van hem hadde gehad, al ten goetduncken van 't gericht.

3.

Als ein factuer sijns committens oft beveilgevers penninghen oft goederen onderhalt, sonder die over te maecken, oft seinden, volgende den last die hie daeraff heeft, oft als ein factuer oft beveilhebber penninghen voir sijnen committent verlaght, verschoeten oft betaelt heeft, ende dat die niet en wor-

/246/

den voldaan, 't sedert wat tijdt ende hoelangh d' ein ende d' ander desfals gehalden is de schade ende interest te draeghen, is hierboven gesaght onder den titel van *Coep ende coepmanschappe*.

4.

Facteurs, maeckelaers, oft andere persoenen, ander luyden goederen in handen hebbende, om die te vercoepen, verhandelen, oft anderssints ten meesten profijt te brengen, en moegen daerinne hun eigen voirdeel niet soecken, van die (voor alsulcken prijs als hun die sijn gestelt om te vercoepen) voir hun te halden, oft door ein derde handt te gelden, maer moeten daerinne het meeste profijt van hunnen meister oft beveilgever suecken, op pene van infam gehalden, ende daerenboven noch arbitraelick gestraft te worden.

5.

Ten waere nochtans dat sie hun meisters oft committenten getrouwelick hadden geschreven, doen oft laeten weten den gemeinen loependen prijs van alsulcken goet, sonder te weten van einigen toecommeden opslach ofte verdieringe, ende dat sie 't selve daervoir oft voir einigen anderen sekere prijs solden begeeren te hebben, ende dat die meisters daerop hadden verclaert, tevreden te sijn, hun 't selve daervoir te laeten, ende dat ten tijde als sulcx tot hunner kennisse compt, het goet alnoch onvercocht waere.

6.

Wandt in sulcken gevallen solden die facteurs ofte maeckelaers ter goeder trouwen mit hunne committenten moegen handelen, als mit andere, ende solde alsulcken contract mit hun angegaen van werden sijn, sonder daerbie hunne eer, naem ofte faem tecort te doen:

Beheltlick dat niet bevonden en worde dat sie, verswijgende den aenstaenden opslach van het goet, hunselven daerinne hebben gesocht, tot achterdeil van hun committenten.
7.

Soe wanneer ein facteur ofte beveelhebber verscheidene partijen van jemandt moet hebben, 't sij in sijnen eighen naem ende van andere, oft voir andere alleen, ende dat hem bie den schuldenaer betalinge wordt gedaen, sonder te verclaeren op wat partije, Soe wordt verstaen, dat die is gedaen op alle die verscheidene partijen, soewel andere als hemselven aengaende.

8.

Moet daeromme alsulcke betaelinghe, ingeval den schuldenaer compt bancquerout te maecten, sonder ten vollen te betaelen, naer advenant over alle die verscheidene partiën verdeilt

/247/ werden, sonder dat den facteur oft beveelhebber die voir hem op sijn partije allein magh behalden, oft jemandt daermit voirdeel doen.

9.

Van gelijcken, als einen facteur verscheidene partiën ten achteren is aen jemandt, die compt te breken oft faelgeren, ende dat hie daertegens aen denselven schuldich is, Soe moet alle 't geene, d'welck hie bie compensatie can goet maecten, oft aen hemselven vinden, tusschen hem ende sijnen committenten verdeilt worden, sonder dat hie hemselven oft jemandt anders daerbie voirdeel magh doen.

10.

Als einige facteurs, maeckelaers oft dergelijcke persoenen andere luyden goeden, penningen, wisselbrieven, obligatiën, schulden, actiën ende crediten hebben vercocht, versat, oft in betaelinghe gegeven, buyten oft sonder hunnen last, die sijn schuldich ende gehalden dieselve goederen, oft die weerde daervoir, terstondt t'erstaedigen oft goet te doen aen dengeenen die hem die heeft betrouwt oft tewerckgesteld.

§ 2. *Waertoe ein beveelgever gehalden is.*

1.

Als ein facteur oft beveelhebber den naem van sijnen meister oft beveelgever gebruijckt, ende op denselven naem contracteert, coept ofte scholt maectt, daertoe volcomen macht hebbende, en is tersaecke van sulcx niet gehalden, noch en magh daervoir aengesproecken worden, maer is ende blijft den beveelgever selver daervoir verbonden, ende moet alsulcke schulden betaelen, aloft hie die selver gemaectt hadde.

2.

Maer als den beveelhebber einigen coep oft ander contract op sijnen eigen naem oft anderen heeft aengegaen, sonder den naem oft volmacht van sijnen beveelgever te gebruijcken, daerinne en is den beveelgever aen den contractant oft handelaer mit de factuer niet gehalden, hoe breet ende sterck het bevel van den factuer oick solde mogen sijn, maer is daerin alleen gehalden den beveelhebber, die voirts sijn actie tot verhael heeft op den beveelgever.

3.

Voirbeheltlick nochtans, dat soe wanneer het goet oft gelt uuyt crachte van alsulcken contract geleverd oft geteld, is gecommen tot profijt van denselven beveelgever, ende dat hie 't

/248/ alnoch aen den factuer niet en heeft betaelt oft goet gedaen, alsdan magh der contractant mit den beveelhebber niet allein sijn verhael hebben op denselven beveelhebber, maer oick op dengeenen die hem den last heeft gegeven, ende die penningen oft coepmanschappen genoeten oft geprofyteert.

4.

Als jemandt contracteert oft handelt als facteur oft beveelhebber van ein ander, ende van sijnen last oft volmacht, noch van de approbatie oft bestedigungh van sijnen handel niet en can doen blijcken, soe en heeft dengeenen, daermit hie heeft gehandelt, gein actie tegens dengeenen op wiens naem het contract is aengegaen, maer tegens dengeenen die mit hem als factuer oft beveelhebber heeft gehandelt.

5.

Ende oft alsulcken contractant wel last ende bevel hadde gehadt om te contracteeren ofte handelen, maer dat die niet genouchsam en waere geweest om alsulcken contract aen te gaen, soeverre hie voir dato van het contract den last oft volmacht niet en heeft gethoont, is derwegen insgelicx gehalden aen dengeenen daermit hie heeft gecontracteert, ende niet den beveelgever: ten waere dat hie, als voir, alsulcke contract van weerden hadde gehalden.

6.

Maer heeft de beveelhebber ofte factuer alsulcken sijnen last gethoont aen dengeenen daermede hie heeft gecontracteert, Soe en heeft hie van het contract mit hem aengegaen niet te verantwoorden, noch en valt daeruyt tot sijnen last geine actie, om hem 't selve te doen volbrengen, noch oick ten last van den beveelgever: ten waere dat hie van gelijcken naermaels het contract mitderdaet hadde bestedicht, oft van weerden gehalden, als genoeten ende ontfangen hebbende 't geene daermit vercregen, oft uuyt cracht van sulcx is ontfangen, oft bie andere manieren.

7.

Ende oft 't geene dat bie alsulcken contract is vercreghen, onder den beveelhebber waere gebleven, sonder dat den beveelgever 't selve van weerden wilt halden ofte aenvherden, om hem van gelijcken den contract niet te onderwerpen, Soe moet den beveelhebber selver 't geene hie ontfangen oft genoeten heeft, aen den contractant weder keeren, ende wijders ofte anderssints en is hie wegen alsulcken contract niet gehalden.

/249/ 8.

Ende opdat onder 't decxsel van bevelen, last ofte volmacht niemandt en werde bedrogen, maer dat ein jegelick magh weten hoe ende in wat manieren hie daerop heeft te handelen, oft sijn goet ende gelt te betrouwen, soe sijn diegeene die hun willen draegen voir generale facteurs oft beveelhebbers, ende oversulcx den naem van jemandt anders in 't handelen gebrucken, t'elckemael gehalden hun bevel oft volmacht te thoenen aen dengeenen daer sie mit handelen willen.

9.

Als facteurs ofte maeckelaers, oft andere beveelhebbers, aen hunne beveelgevers, meesters oft committenten einighe sommen ten achteren sijn, 't sijn van verborghde, verschoe-

ten ofte betaelde penningen, oft oick van hunnen dienst, ende dat sie van hunne meisters einighe goederen in handen, oft in hun macht hebben, werden verstaen die mit voirdeil oft preferentie voir alle andere schulthebbers oft creditueren tot hunne versekerheit te hebben ende niemandt en magh hun die ontrecken, sonder hun ierst te voldoen.

10.

D'welck oick plaetse heeft, al waer 't dat die schult waere gesproeten uuyt borghtochten bie den factuer¹, mackelaer ofte beveilhebber gedaen, voir 't failleren oft breken van sijnen committent ofte meister, ende dat ten tijde van sijne breeckinge ofte faelleringe, den dagh van betaelinghe alnoch niet en waer gevallen.

11.

Alle last, beveil ende volmacht wordt verstaen geëindicht te sijn, naerdem die volmachtige ofte beveilhebber, oft dengeenen die den last, beveil ofte volmacht heeft gegeven, is afflijvich, insolvent, oft voirvluchtich worden, ende desniettemin dat den volmechtigen heeft gedaen oft gehandelt, daarvan alnoch niet wetende, en compt tot sijnen last noch perickel niet.

1. Borghtochten bie den factuer: erratum editie 1620: borghtochte, die bie den facteur.

/250/

Sevenste titul

Van panden ende pandtgoederen.

§ 1. *Bewillichde panden.*

1.

Gein goederen en worden aen jemandt, als onderpandt verbonden, volgende den landtrechte alhier, bie bloote verbintnisse van den proprietaris ofte eigenaer, ende overleveringe van de brieven daarvan sijnde, Maer om onderpandt daeraen te vercrijgen, is daertoe van noode, dat die onruerende goederen gerichtlick verbonden worden voir scholtis ofte voigt ende gerichtsluyden, ende van ruerende oft gereide goederen, dat die neffens de verbintnisse daetelick worden overgelevert, ende in handen ofte macht van den credituer gestelt, volgende 't geene hierboven, onder den titel van *Opdrachten* naerder is gesaght.

2.

Verbintnisse van alle sijne goederen, ruerende ende onruerende, tegenwordige ende toecommende, waer oft tot wat plaetsen die gelegen sijn, wie breidt ende wijt die oick solden moeghen wesen, gedaen, en geeft gein recht van pandtschap, noch verbintnisse van de goederen, al waeren die oick voir scholtis oft voght ende gerichtsluyden bekendt, daer die goederen van den schuldenaer gelegen sijn, Maer om alsulcke goeder ¹ bestendelick verbonden te hebben, is van noode, dat die elck in 't besunder worden verhaelt, ende vermeldt in de gerichtelicke verbintnisse.

3.

Niettemin die alsulcke generale oft algemeine verbintnisse voir scholtis ofte voight ende gerichtsluyden gedaen, is hebbende, die magh daarmede arrest oft commer op des schuldenaers goederen doen, om naer advenant van sijne t'achterheit ende des daeraen cleeft, daerop versekert te sijn, oft voldaan te worden, ende 't selve gedaen, magh vorts den schuldenaer doen daeghen, teneinde dat verclaert sal worden sijn arrest oft commer wel ende terecht gedaen te sijn, ende dat derhalven hetselve bie den gerichte sal worden gedecreteert oft bestedicht.

/251/

4.

Ende soeverre der schuldenaer op 't² arrest teneinde van versekeringe gedaeght sijnde, ten dage dienende, voir recht niet en compt, oft aldaer commende, geine bestendige redenen van t'ontseggen oft verantwoordt vorts en brengt, soe wordt den arrestant sijne versochte versekeringe aangewesen, ende sijn hem alsdan de becommende goederen verplicht ende verbonden, van der uhre aff dat hie daerop den commer oft arrest heeft gedaen.

1. ASO 591 heeft "goederen".

2. Op 't: erratum editie 1620: op.

5.

Maer is den commer ende dagement daerop gevolcht, geschiet tot voldoeninge van de schult, soe wordt daerop vorts gedingt ende vervolch gedaen, 't sij dat den schuldenaer voir recht compt oft niet, als onder den titel van *Commer oft arrestrecht* is gesaght, ende als den arrestant daerop vonnis tot sijnen voirdeel vercrijcht, heeft insgelijcx sulcken recht, dat hem¹ die goederen sijn verplicht end veronderpant van den tijt aff van 't arrest.

6.

D'welck in den einen ende anderen val van sulcke cracht is, als den commer oft arrest is gedaen, voordat jemandt is gefailleert oft gebroecken, oft voordat hie is gestorven, achterlaetende ein becommert oft belast sterffhuys, als te weten daer meer schulds dan goets is om te betaelen, dat den arrestant oick sulcken recht van preferentie, oft voirdeel van betaelinghe heeft, voir andere geprivilegieerde crediteuren, aloft hem die gearresteerde goederen van den begin aen van d'arrest eigentlick ende naementlick verbonden waeren.

7.

Maer soe den commer oft arrest ierst is gedaen naer het breken van den schuldenaer, oft naerdatt hie ein becommert sterffhuys heeft achtergelaeten, alsdan en heeft hie gein voordere recht van voirdeel, dan voir de bloote personele creditueren, ende niet voir den geprivilegieerden, gelijk onder den titel van *Commerrecht ende preferentie* naerder is gesaght.

8.

Als veel persoenen om einige schult ofte rente hunne onderpanden verbinden, soe word dieselve verbintnisse verstaen, bie ein jeder gedaen te sijn van sijn aendeil, ende daeromme volstaet ein jeder die sijn onderpandt wilt bevrijen, mits betaelende oft lossende naer advenant, sonder dat hie vanwegen die voordere scholt, ofte rente gehalten is.

9.

Soe wanneer jemat tot versekeringe van sijne t'achterheit onderpandt van gereide goederen, ofte van actiën ende crediten

/252/ heeft, ende naermaels die schult daervoir die verbintnisse is gedaen, verandert in eine ander schult, 't waere van leeninge in ein ander leeninge, van wissel in anderen wissel, ofte van leeninge op wissel, oft van wissel op leninge, die wordt verstaen die nieuwe schult betrouwt te hebben, op sijne voirgaende versekerheit ende pandtschap.

10.

D'welck oick plaetse grijpt, al waer 't dat die voirgaende somme worden vermeerdert oft vermindert, ende dat daarvan eine nieuwe obligatie oft handtschrift waere gegeven, niettegenstaende, dat in 't veranderen van de schult, ofte in 't geven van de nieuwe obligatie, handtschrift oft ander bescheidt, 't selve uuytdruckelick niet en is besproecken.

1. Hem: erratum editie 1620: hun.

11.

Maer als 't pandt is van erffgoederen, oft renten, loosbaere oft andere, ende dat die schuldt naermaels wordt verandert in ein ander schult, als voir, alsdan en solde der credituer dat pandt niet hebben verbonden, dan ter sommen van de ierste schult ende daeronder: Ten waere dat die ierste verbintnisse oick waere gedaen voer alle 't geene dat den schuldenaer vorts daerop gedaen oft verborgh solde hebben.

12.

Beheltlick nochtans, dat alsdan alsulcke verbintnisse haer niet en is streckende tot achterdeil van andere creditueren, dan tot der somme, die der credituer heeft verschoeten, oft gehalden was, noch meer te verstrecken ende te verschieten, aleeer sie onder verbintnisse van deselve panden oick gelt hebben gedaen, ende niet tot de penningen die hie naermaels goetwillich solde hebben gedaen, om oick dem aengaende voir hun, wegghen deselve verbintnisse recht van preferentie oft voirdeel te genieten.

13.

De verbintnisse van einige goederen en belet den eigenaer derselver niet de vruchten ende profijten daarvan commende te genieten: ten waere dat die oick uuytdruckelick mede waeren verbonden, oft dat den credituer neffens die¹ verbintnisse, 't pandt in handen waere gestelt, oft dat hie bie gebreke van betaelinghe, daerop bie arrest oft commerrecht begoust hadde sijn vervolgh te doen.

§ 2. *Stilswijgende panden*

1.

Leveraers die den² stoff tot einigen timmer oft bouwe hebben
/253/ gedaen, 't sij dat daer arbeit onder begrepen is, oft niet, wie insgelicx de werckluyden, als muerers, timmerluyden, leydeckers ende dergelijcke, worden verstaen pandtschappe te hebben aen 't geene daeraen sie den³ stoffe, werck, ofte arbeit hebben gedaen oft geleverd, ende moegen daeromme oick bie beset oft commerrecht daerop hun verhael nemen, als andere verpande creditueren.

2.

Is oick alsulcke pandtschappe van sulcke cracht, dat die leveraers ende werckluyden, oft hun recht ende actie hebbende, vanwegghen den prijs van hunne geleverde stoffe ende arbeidsloon, voir alle andere creditueren, oick alder pandtschap hebbende, worden gestelt, soe wanneer die leveringhe, werck ende arbeit is aengelaght tot noodich onderhalt ende vermaeckinghe van 't pandt.

3.

Maer oft dieselve stoffe, werck ende arbeit, alleene waere gedaen tot profijtelicke ende vermaeckelicke wercken van 't pandt, soe en solden die leveraers ende werckluyden daerop gein voirder pandtschap ende voirdeel van betalinghe hebben, dan voir soeveel 't selve duer alsulcke leveringhe ende werck weerdiger is geworden, ende bie vercoepinghe meer solde moegen gelden dan tevoirens.

1. Die: erratum editie 1620: te.

2. Den: erratum editie 1620: de.

3. Den: erratum editie 1620: die.

4.

Des moeten de leveraers ende werckcluyden om die voerschreven gerechticheit van pandtschap te genieten, tegens den eigenaer op 't pandt hun vervolch doen binnen de drie jaeren, naerdad die stoffe is geleverd, ende 't werck gedaen, ende terwijlen 't pandt noch in handen van den eigenaer is, Ende oft sie langer beiden, en solden daerop tot achterdeil van den coeper ende vercrijger van die, oft van de bepande credituers oft renthieren op 't pandt gein verhael hebben.

5.

Desgelicx hebben recht van pantschap die momboirs ofte besorgers van minderjaerige persoenen, ende andere bewindthebbers, die bie den gerichte sijn gestelt op de panden van hun onderwint, daeraen sie tot onderhalt, bewaeringe ende beternisse derselver einige penningen hebben betaelt oft verschoten.

6.

Item die tot het maecken van einige cleederen, juweelen, oft andere gereide goederen, einige stoffe hebben geleverd, oft tot het vueren ende ¹ 't bewaeren derselver, oft om die ten meisten oirbaer te brenghen, einigen arbeit oft cost gedaen, vercrijgen
/254/ daerduer oick recht van pantschap op ende aen deselve goederen, ende werden daeromme daeraen oick voirgesteld, tot verhael van hunne t'achterheit, voir andere creditueren, soelange sie dieselve goederen noch onder hebben, oft tot hun bevel staen.

7.

Van gelijkken die einigh huys oft ander erffne verhuert, die becompt pantschappe op alle die goederen die bie den huerlinck in oft op 't voors. verhuerde huys oft erve gebrocht werden, soelangh als die op 't pandt oft in de macht van den huerlinck sijn, volgende 't geene dat hier van naerder is gesaght onder den titel van *Huere ende pacht*.

8.

Item facteurs ende alle andere beveelhebbbers, die einige goederen in hunne handen oft macht hebben, toebehoerende hunne meisters, hebben aen deselve goederen recht van pantschappe, voir 't geene sie aen hun ten achteren sijn, ende mogen daeromme oick voir alle andere creditueren daerop hun verhael hebben, al waer 't dat hunne meisters den prijs van deselve goederen noch schuldich waeren, gelijk onder den titel van *Beveel ende factuers* naerder is gesaght.

9.

'T recht van generale stilswijgende pantschap, 't sije van de weesen oft momboirsgoederen, oft van de kinderen op de goederen van d'alders, die hun goederen in hun bewint hebben gehad, oft van einige andere geprivilegeerde creditueren, en geeft gein recht van vervolgh tegens derde persoenen, die naemaels bie beswaerlicken titel tot de goederen gecommen sijn, oft dieselve gerichtlick aen hun verplicht hebben, uuytgesundert den prince op de onruerlicke goeden van sijn rentmeisters, volgende d' Euwich edict van den jaere seshienhondertelff.

10.

Oick en sijn alhier gein andere stilswijgende generale pantschappen gebruickelick oft bekendt, dan die bie dese lantrechten sijn vermeldt, Ende die bekendt sijn, en hebben

1. Het vueren ende: erratum editie 1620: 't maecken vuer.

anders gein cracht dan om op des schuldenaers goederen bie arreste ofte commerrecht te moegen vervolgh doen, ende daeraen te genieten recht van preferentie, voir andere creditueren, voir soeveel die alnoch onbelast ende onverhantplicht sijn in de macht van den schuldenaer, volgende 't geene onder den titel van *Preferentie* is gesaght.

11.

Die aen jemandt anders ten achteren is, ende van hem einige
/255/ gereide goederen, schulden, actiën ende crediten in handen heeft, wordt geacht dieselve te hebben als pandt mit vruntschap gegeven, Ende magh daeromme voir alle andere creditueren daerop sijn verhael nemen tot betalinge van sijne t'achterheit.

12.

Des moet hie soe wanneer den schuldenaer onmachtich is geworden om sijne schulden te betaelen, ende dat d'andere creditueren oick hun verhael daerop solde willen nemen, mit geloeffwerdigen getuygen, oft anderssints doen blijcken van den tijdt van der overleveringe aen hem geschiedt, ende 't selve oick bie eide behalden, als sulcx versocht wordt.

§ 3. *Voirdeel onder die pandthebbers ende wie men die panden magh vercoepen.*

1.

In 't verschrijven, belasten oft verbinden van erff ofte gereide goederen, hebben die altste segel ende brieven oft bescheidt altijs voirdeel oft preferentie voir die jongeren, al waer 't oick dat d'ein van den anderen niet en vermaenden: voirbehalden nochtans, dat het verschrijven, belasten oft verbinden, behoerlickerwijse is gedaen, gelijk hiervoor onder den titel van *Opdrachten* is gesaght.

2.

Als jemandt einige onderpanden gerichtlick belast, mit verscheiden brieven, 't sijn van renten oft schulden, ende dat die bekentenisse op einen tijt ende reyse, oft in einen aedem gedaen, ende bie den secretaris gelesen worden, soe sijn dieselve van einen alderdom, ende heeft in sulcken val der ein voir den anderen gein voirdeel.

3.

Maer als die bekentenissen¹ op einen dagh, oick voir dieselve oft andere schepenen, niet gelijkelick op ein reyse, ende in einen aedem geschiedt sijn, dan op verscheiden uhren oft tijdt, soe wordt die ierste bekentenisse gehalden voir die altste, ende oversulcx geniet het recht van preferentie.

4.

Als einen credituer einige panden mit vrundtschap in handen sijn gestelt, soe hie gein vonnisse oft volontaie condemnatie tot laste van sijnen schuldenaer, oft consent om die te vercoepen van denselven en heeft, en magh die panden uuyt sijne eigene autoriteit niet vercoepen, maer moet sijnen schuldenaer gerichtlick aensprecken ende vonnisse op hem erhaldden, oft die panden arresteeren ende opwinnen, ende volgens gerichtlick op einen mercktdagh vercoepen.

1. Bekentenissen: erratum editie 1620: bekentenisse.

/256/ 5.

Maer soe wanneer der credituer bescheidt heeft oft consent van sijnen schuldenaer, 't sij gerichtlick oft onder sijn handt, om die panden sonder vonnisse, opwinnige, oft rechtsvoorderinge te moegen vercoepen, soe magh der credituer 't selve doen op einen mercktdagh, mit einen geswoeren uuytroeper oft gerichtsbode, ten hoichsten prijse ende 't meest daervoir biedende.

6.

Des moet der credituer, willende die panden alsoe vercoepen, sijnen schuldenaer die de panden toebehoiren, behoirlicke wete doen van de plaetse, dagh ende uhere van alsulcke vercoepinge acht daegh tevoirens, soe hie tegenwordich in de stadt oft gerichtsbancke is woonende, oft soe niet, aen den scholtis ter plaetse daer hie woondt.

7.

Ende oft der credituer van den schuldenaer bescheid hadde om die panden te moegen vercoepen uuyt der handt oft anderssints, naer sijn goetduncken ende beliefte, soe magh hie die vercoepinge doen in der bester manieren ende plaetse, ende duer diegeene die hie meindt den meesten penninck daervan te cunnen maecken, welcken meisten penninck daervan gecommen, hie des versocht sijnde, gehalden is onder eidt te verclaren.

8.

Niettemin als ein credituer ten tijde als sijnen schuldenaer is gebroecken, die panden noch onder heeft, alsdan is hie gehalden, niettegenstaende dat der schuldenaer hem voir dato van sijn brekinge alsulcken consent van vercoepinge hadde gegeven, als boven, dieselve panden te arresteren ende uuyt te winnen, soeverre hie gein vonnisse oft gewillige condemnatie tot laste des schuldenaers en heeft, ende die voirts bie openbaere uuytroepinghe gerichtlick doen vercoepen, ende heeft hie vonnisse van tevoorens gehadt, magh 't selve oick tewerckstellen.

9.

Ein jeder is gehalden sijne principale panden ierst te vervolgen ende te veruuyteren alear hie op de bie- oft behulppanden ofte borge magh commen, Ende in welcker maeten, ende in wat manieren men sijn vervolch op sijn pandt magh ende behoort te doen, wordt gesaght onder de titelen van *Renten ende van arrest der goederen ende vervolgh derselver*.

10.

Dem¹ tot versekeringhe van einige schult oft t'achterheit ruerlicke goederen oft panden sijn verbonden, ende te handen gestelt, ende naermaels aen den schuldenaer andere partijen

/257/ borght oft betrouwt, die heeft niet alleen recht van pandtschap vanwegen d'ierste scholt, maer heeft oick recht van retentie ende preferentie aen dieselve panden, voir de naer geborghde schulden, sonder dat hie gehalden is daervan te scheiden: tensije dat hie soewel van d'ein als d'ander is voldaan, al en sijn hem die voir de naegevolghde schult niet uuytdruckelick verbonden.

1. Dem: erratum editie 1620: die.

11.

D'welck plaetse grijpt, niet alleen ten opsien van den schuldenaer selff, maer oick van sijne creditueren, die daerop solden meinen hun verhael te nemen, 't sij dat die alleen hebben verbintnisse aen die persoon¹ des schuldenaers, oft dat hie hun oick verbonden heeft die goederen die den iersten credituer in handen heeft: tensije dat dergeene die alsulcke tweede verbintnisse heeft, daarvan aen den iersten credituer die wete doet, voir ende aeler hie aen den schuldenaer voirder verstreck van credit ofte penningen doet oft iet betrouwt.

12.

Maer sijn de panden die den iersten credituer verbonden sijn, effelicke goederen ofte renten, soe solde den tweeden credituer die gerichtelicke verbintnisse van 't pandt heeft, daerop sijn verhael moegen nemen, voir den iersten, ten respecte van de partijen die hie verschoeten, verstreckt ofte geborght solde mogen hebben, sonder dat deshalven d'ierste credituer tegens den tweden enig recht van retentie oft preferentie solde hebben, al en waere hem van sijn gerichtlicke verbintnisse gein weete gedaen.

§ 4. *Pandtgoeden.*

1.

Die gelt opnempt, magh daervoor sijn erffschap in rechtelicke pandtschap geven, met bewillinge² dat der uitreicker des gelts 't pandt onberekent gebruicken sal, in plaetse van rente, totdat hie 't gelt wedergeven sal, ende bestaet alsulcke contract, soe nae rechte, als lantsgebruick, aloff 't pandt in handen gestelt waere, om bie den verstrecker des gelts, op sijn gevaer d'onsekere vruchten te genieten, in plaetse van rente.

2.

D'welck oick plaetse grijpt, niettegenstaende dat die vruchten der goederen sich hoeger solden moegen bedraegen, als die gebuerlicke rente van de pandtpenningen³: Behellick dat het meerder incommen dan van rente, bie voirgaende verpachtinge, oft anderssints, niet seker en sije, oft dat 't selve duergaens niet en komme boven acht ten honderte.

3.

Ende oft d'ein oft d'ander daarvan gebuerde oft gebuert
/258/ waere, soe solde der pandthebber voirtaen gehalden sijn hem te laeten genuegen met profijt van 't pandt rentsgewijse, oftwel die pandtschap, ten versuecke des eygenaers, te laeten bekeeren in ein loesbaer rente tegens den penninck sesthien.

4.

Welcke rente oft niet behoirlick t'sijnder tijdt betaelt en worde, soe magh der rentier 't pandt daervoor uuytwinnen, ende bie executie doen vercoepen, oft oick anderssints rechtelick sijne schuldenaer vervolgen, om van sijnen⁴ hooftsomme ende verloepen

1. Die persoon: erratum editie 1620: den persoenen.

2. Bewillinge: erratum editie 1620: bewillongh.

3. Pandtpenningen: erratum editie 1620: penningen.

4. Sijnen: erratum editie 1620: sijne.

betaelt te worden, ende niet langer met einen ongelooftbaeren schuldenaer te doen te hebben.

5.

Der eigenaer van ein verpandt goet, is altijd geoorloeft sijn pandt te loessen, ende tot dien einde ofte anderssints 't selve te vercoepen, oft van anderen daerop penningen te nemen: Beheltlick dat 't selve sie sonder naedeil van de betaeling van de voirgaende verpande penningen, sonder dat hem bie einigh bespreeck oft voirwaerden daerin beletsel gedaen oft maete gestelt can worden.

6.

Die einigh goet in pantschap nempt, en magh niet bespreken dat der verpander binnen sekeren tijdt sijn pandt sal moeten loessen, ende vele min dat hie bie gebreke van dien, voir die pantpenningen het verpant goet sal moegen blijven behalden, ende oft d'ein oft d'ander metderdaet waere bespreecken, alsulcke bespreeck is crachteloos ende van onweerden.

7.

Dan als men jemandt naectelick einigh gelt leent, op versekeringe van einige goederen, soe magh men wel bespreken dat 't selve op sekeren tijde wederom gegeven sal worden, oft dat men bie gebreke van dien, het verbonden goet sal moegen tot sulcken prijs halden, bie maniere van coep, als sie dat eens sullen connen worden, oft soe niet, als persoonen hun des verstaende 't selve sullen priseren oft werdieren¹.

8.

Als aen jemandt ten opsien van sijn gedaene oft verschoten penningen einige erffschap ingegeven wordt tot sijn gebruick, maer sonder bespreeck van onberekent gebruick, alsdan wordt verstaen 't selve geschiedt te sijn op den last, dat der pandthebber schuldich sal sijn, van alle vruchten, opcompsten ende profijten van 't pandt, rekeninge, bewijs ende reliqua te doen, ende dat 't geene dat die meer als de gebuerlicke rente bedraeghen sal, op de hoofdsomme van jaer tot jaer gecort worden.

1. Wirdieren: erratum editie 1620: weerden.

/259/

Achtsten titul

Van borghtochten

§ 1. *Bewillighde borghtochte*

1.

Ein jeder magh hem voir ein ander verbinden ende borgh worden, die 't selve niet en is verboeden, al waer 't oick dat diegeene daervoir hie borge blijft, onbequaem waere om scholt te maken, ende hem daervoir vastelick te verbinden, als sijn, gehylickde vrouwen, mindere van jaeren, duerslegers, ende dergelijcke.

2.

Maer diegeene die voir gehylickde vrouwen, minderjaerige, ende dergelijcke onbequame personen borghe blijven, en hebben derwegens tegens hun gein verhael: ten waere dat bleke, dat die scholt daervoir die borghtochte is gedaen, waer bekeert tot hunnen profijte.

3.

Als jemandt borge is gebleven voir eines anders schult, die magh daervoir met recht aengesproecken worden: beheltelick dat den verborghden schuldenaer ende sijne goederen t' sijnen versuecke ierst worden gepandt, ende geuuytert: ten waere dat daerop gein verhael en waere, oft dat den schuldenaer op andere plaetse woonde, ende alhier ter plaetse gein goederen en hadde, daerop men sijn verhael solde moegen nemen.

4.

Als ein borge hem behelpen wilt mit die exceptie van ierst te moeten aenspreecken ende panden den principaelen schuldenaer oft sijne goederen, moet hetselve doen voir die *litis contestatie* oft rechtvestinge, ende oft hij 't selve niet en dede, sal hem naermaels daermede niet moegen behelpen, maer voir de schult blijven verantwoord, ende instaan, aloft hieselver principael schuldenaer waer.

5.

Die borge gebleven is voor einige schuldt als principael, oft als voir sijn eigen schult, die magh oick daervoir aengesproecken, verdampst ende gepandt worden, soe in sijne persoon als goederen, sonder dat hie hem can ontschuldigen onder 't dexsel,

/260/

dat den verborghden schuldenaer daervoir niet ierst aengesproecken ofte gepandt en solde sijn geweest.

6.

D'welck oick plaetse grijpt, al waer 't soe, dat die borghtochte luyde, oft belofte inhiele, van te blijven borge als principael, bie gebreke van betaeling: voirbeheltlick, dat men alsdan moet doen blijcken, dat die verborghde schuldenaer tot betaeling aengesocht is geweest.

7.

Item soe wanneer die schult is gemaect op dagh, ende dat jemandt anders heeft beloeft dieselve te betaelen, soeverre den iersten schuldenaer sijnen dagh van betaeling niet en hiele, soe magh alsulcken beloever, naer den verloop van den daege daervoir oick aenge-

sproecken werden: voirbeheltlick dattet bleecke, dat den schuldenaer ierst tot betaelinghe aengesocht is geweest, als voir.

8.

Als meer persoenen geloeven sekere somme te betalen, elck ein voir al, oft als principael, oft samptlick, ende elck in 't besonder, oft oick in sulcker manieren borge blijven, soe moegen sie dem volgende aengesproecken worden, elck ein voir al, sonder verdeilinghe, oick niettegenstaende, dat sie anderssints van 't beneficie oft behulp van divisie oft verdeilinghe niet en hebben vertegen.

9.

Niettemin alss er dagh van betaelinghe wordt gegeven, oft dat den dagh die ierst gestelt is naermaels wordt verlenght, den dagh ende verlenginge magh de borge oick genieten, al waer 't dat hie als principael, oft anderssints in 't besonder oft als ein voir al, hem voir de schult hadde verbonden.

10.

Ende als ein borge die als principael oft anders is verbonden, deshalven wordt aengesproecken, soe magh hie dengeenen daervoir hie borge is geworden, gerichtlick aensuecken, om hem 't selve aff te draegen, d'welck den principael schuldenaer alsdan oick gehalden te doen is.

11.

Ende soe den schuldenaer sulcx niet en doet, ende den borge bie mangel dessen¹ in de scholt wordt verdampt, soe magh den borge uuyt crachte van den vonnisse tegens hem gegaen, sijn verhael nemen ende hebben op den schuldenaer², soewel voir het principael, als costen, schaeden ende interesten, sonder andere rechtspleginge³ daerom behoiren te doen.

[12.]

Als twee ofte drie persoenen, t'samptelick borge sijn bleven

/261/ voir einige schuldt als principael, oft ein voir al, oft elck in 't besunder ende t'saemenderhandt, ende dat ein van hun heeft moeten betaelen, die heeft sijn verhael op sijne mitborghen voir hun gedeelte, sonder dat van noode is te hebben einige opdracht ofte cessie van den credituer.

13.

Ende soe einige van den borgen niet machtich en waeren om te betalen, solde het gebreck bie hun semptelick ende gelijklick gedraegen moeten werden, aloft daer niet meer borgen en waeren, die machtich genouch sijn om te betalen: beheltelick hun verhael tegens den onmachtigen, als hie wederom einich middel becommen heeft.

14.

Die borghe die aengesproecken wordt om te lichtelicker sijn verhael te hebben, magh die andere mitborgen gerichtelick doen aensuecken, om die saecke te helpen verantwoord, oft hun deel te betalen, ende soe sie 't selve niet en doen, heeft tegens hun sijn verhael uuyt crachte van den vonnisse tegens hem gegeven, aloft sie selver mede waeren verdampt.

1. Dessen: erratum editie 1620: deses.

2. Hebben op den schuldenaer: erratum editie 1620: hebben

3. Rechtspleginge: erratum editie 1620: rechtspleginghe.

§ 2. *Gerichtelicke ende nootelicke borghtochten.*

1.

Als jemandt in enige saecke voir einen¹ gedaeghden ofte verweerder wilt intervenieren, oft die saecke aennemen om deselve uuyt den proces te halden, die moet als partije dat versueckt, oft daerop staet, voir al borge stellen van ten rechte te staen, ende 't gewijsde te voldoen, ende anderssints en magh hie tot de interventie niet ontfangen worden.

2.

Die bie ein rouwe actie aengesproecken wordt, en is niet gehalden cautie ofte sekerheit te stellen van ten rechte te staen, ende 't gewijsde te voldoen: tensij dat sijne antwoordt gehoort ofte gesien, uuyt die gelegenheit van de saecke bevonden worde sulcx te behooren.

3.

Soe wanneer jemant verdampt is tot handtvuldinge, ende gein middel en heeft om mit gereit gelt te voldoen, oft anderssints den eisscher tevreden te stellen, ende daeromme lijden moet dat sijne goederen bie executie vercocht worden, die magh van den eisscher sekerheit oft borge versuecken van 't geëxecuteerde wederom in staet te stellen, oft hem derwegen in alles schadeloes te halden, insoeverre bie decisie ofte oirdeel van de sake ten principael bevonden worde sulcx te behooren.

/262/ 4.

Des moet den verdampde, die de cautie oft sekerheit begeert, onder eydt, des versocht sijnde, verclaeren, van meininge te sijn de sake ten principalen te hernemen ende te vervolghen, ende 't selve gedaen sijnde, ende niet anders, is den eisscher gehalden alsulcke versekerheit te stellen.

5.

Die hem, volgende den vonnisse van handtvuldinghe, als borge gestelt heeft, en is uuyt crachte sijner borghtochte niet voirder gehalden, dan voor de genamptiseerde penningen, ende niet voor de costen schaden ende interesten: ten waere die borgtochte 't selve oick uuytdruckelick medebrochte.

6.

Als die borghtochte oft versekeringe voir de hantvuldinge gestelt is, d'welck geschieden moet aleer d'executie wordt vergunt, moet den verdampden die penningen tellen in handen van partije, sonder dat hie volstaet mits die leggende onder 't gericht.

7.

Gerichtelicke borghtochte, 't sij voor 't gewijsde, handtvuldinghe, oft andere dergelijcke saken hiervoir vermeldt, en moegen niet bekendt werden voir den gerichtsschrijver allein, maer mit voir schepenen, die de borghtochten² oick niet en moegen aennemen: tensij dat partije tegenwordich ofte immers daertoe gedaeght is.

1. Einen: erratum editie 1620: ein.

2. Borghtochten: erratum editie 1620: borgh.

8.

Alle persoenen die gehalden sijn borghe te stellen, volstaen mits verbindende hunne erffgoederen genouchsaem sijnde boven alle lasten voir die sake ofte schult, ende gerichtskosten, daervoir men borge moet stellen, des moeten sie sulcx gerichtlick doen, ende dat doende verclaeren onder eidt de lasten, (des versoght sijnde) die op alsulcken erven staen, ende die segel ende brieff oft bescheidt van deselve goederen te verthoenen.

9.

Van gelijcke volstaen diegeene die gehalden sijn borghe te stellen, 't sij van ten rechte te staen, ende 't gewijsde te voldoen, oft wegen einige schulden, mits gerichtlick stellende tot borge einen genouchsaemen persoon tot de borghtochte.

10.

Einen borge wordt gehalden voir genouchsaem, soe wanneer hie onder 't gericht daer 't proces is, sijne vaste wooninge end huis halt, end aldaer ¹ coepmanschap oft ander gereide goederen oft actiën heeft, ende anderssints tot goeden geloeve, name ende fame staet, end bie geloeffweerdige persoenen, sijner kennisse hebbende, onder eidt wort verclaert, dat sie hem machtich genouch halden, ende gelooff solden geven tot alsulcken borghtochte.

/263/ 11.

D'welck oick plaetse heeft, al is 't dat alsulcke persoenen die men voir borge wilt stellen, onder het gerichte (wie voirs.) geine renten oft erffgoederen en besitten: ten ware dat die saecke streckten tot onsterffelicke versekerheit, oft dat het gericht naer gelegentheit van de saecke bevindt anders te behoeren.

12.

Ingevalle die persoon die borge stellen moet van ten rechte te staen ende 't gewijsde te voldoen, verclaerde onder eidt, sijne uuyterste neersticheit gedaen te hebben om einen borge te vinden, ende niemandt gevonden te hebben, den hie daertoe hadde cunnen bewilligen, noch erffgoederen te hebben, die hie daervoir solde cunnen verbinden, soe volstaet hie mit juratoire cautie, naer gelegentheit der saecken, ende ten goetduncken des gericht.

13.

Al is 't dat ein verweerder, 't sij gevanghen, gearresteerde oft andere, voir ofte naer de aanspraecke geloeft doet, oft borghe stelt van ten rechte te staen, ende 't gewijsde te voldoen, blijft desniettemin onvermindert in alle sijne exceptiën, soewel tegens het dagement, arrest oft aantastinge, als tegens d'incompetentie van den richter.

14.

Ein borghe van te rechte te staen, ende 't gewijsde te voldoen, magh sonder voirgaende pandinge van den verborghden schuldenaer, uuyt crachte van vonnisse tegens denselven schuldenaer gewesen, vervolght ende gepandt werden, al waer 't oick soe, dat alsulcken borge den credituer gereide ende ongereide goederen bewese oft thoonde, den verdampden schuldenaer toebehoerende, onder 't bedwanck van den gerichte daer 't vonnis gewesen is.

1. Aldaer: erratum editie 1620: aldar.

§ 3. *Ontlastinge van borghtochten.*

1.

Die hem heeft gestelt borge van ten rechte te staen ende 't gewijsde te voldoen, en wordt niet verstaen van sijne borghtochte ontslagen te sijn, al is 't dat die bie die wederpartie wordt bekroent¹, als niet machtich genouch om te voldoen, oft dat oick bie vonnis gewesen werdt, dat den verweerder mit sulcke borge niet en solde volstaen, oft dat partie om die questie op de vermoegentheit oft onvermoegentheit van sijne borge te schouwen, einen anderen borge gestelt hadde: tensij dat die ierste borge bie partie oft² den gerichte claerlick wordt ontslagen.

/264/ 2.

Maer als diegeene die hem tot borge heeft gestelt, sijne borghtochte wederroept, aeler die is aengenomen, oft dat hie in 't stellen van de borghtochte oepentlick verclaert, dat hie niet en verstaet borge te blijven: tensij dat sijne borghtocht voir volcommen versekerheit wordt aenveerd, alsdan is die borge bie gebreke van aenneminghe van sijne borghtochte aenstondt ontslaeghen.

3.

Item die hem aen ein ander borge heeft gestelt, van jemanden ten rechte te brengen, soe dickwils als 't versocht wordt, ofte gelijck men seght, *toties quoties*, die is ontslaegen naedat hie die persoene eins in tegenwordicheit van partije oft sijnen procuruer voir recht heeft gebracht, ende aldaer geprotesteert van sijne neersticheit.

4.

Item als jemandt borge is gebleven van te rechte te staen, ende 't gewijsde te voldoen, oft oick alleinlick van jemanden ten rechte te stellen, oft voir recht te brengen, oft voir het lichten van einige penningen, die jemant bie provisie sijn aangewesen, dieselve wordt van sijne borghtochte ontslaghen, soe wanneer datter binnen 's jaers geinen rechtsdagh in der sake en is gehalden, ende dat die alsoe is overjaert.

5.

Die hem borge heeft gestelt van 't gewijsde te voldoen, en wordt van sijne borghtochte niet ontslagen, al is 't dat van den vonnisse van den gerichte wordt beroep gedaen, oft revisie versocht, maer blijft in den naervolgenden gerichte van beroep ofte revisie oick verbonden, voir soeveel 't vonnis van de ierste instantie oft gericht naermaels wordt bestedicht.

6.

Maer soe wanneer bie den vonnisse van den naervolgenden gerichte, anders oft wijders wordt gewesen dan bie den iersten vonnisse is gedaen, daerinne en is die borge van den iersten gerichte niet gehalden: ten waere dat hie hem uuytdruckelick hadde verbonden voir 't geene soe in den iersten als andere naervolgende gerichten solde worden gewesen.

7.

Alle borge wordt toegelaeten wanneer der schuldenaer langen tijt aen de betalinge der scholt suymich is, oft dat het gedingh, daervoir hie borge is gebleven, wan 't gewijsde

1. Bekroent: erratum editie 1620: wederlaght.

2. Oft: erratum editie 1620: op.

langen tijt blijft dueren, ofte dat hie sijne goederen onnuttelicken verbruickt, den schuldenaer oft verweerder van de sake mit recht te bedwingen, dat hie hem van sijne borgschap ontlaste, ofte
/265/ hem voir de beschaedicheit, die hie solde moegen lijden, genouchsaeme versekerheit stellen.

8.

Soe wanneer den credituer einigh contract mit den verborghden schuldenaer aengaet, die ierste schuldt veranderende, vermeerderende ofte verminderende, oft dat hie van hem eine nieuwe obligatie oft handschrift neemt, sonder den borge daertoe te roepen, ende sijn consent daertoe te hebben, alsdan is de borghe aen denselven credituer niet meer gehalden, noch en magh vanwegen sijne borghtochte meer aengesproecken werden.

9.

Maer oft den credituer den schuldenaer alleenlick den tijdt van betalinge hadde verlengt, sonder vernieuwinghe oft veranderinghe van de ierste obligatie oft schult, daermit en solde den borge niet ontslaghen wesen van de borghtochte: Ten waere den schuldenaer, duerende den verlenghden tijdt, quaem te breken, oft anderssints onmachtich woirde om ¹ te betaelen.

10.

Item als ein borghe naer het vervallen van de schuldt, den credituer mit twee naebueren, oft oick gerichtelick doet aenseggen, dat hie sijne betalinge op sijnen schuldenaer wilt vervolgen, ende dat hie drie maenden daerinne gebreckelick is gevallen, soe en heeft hie gein verhael op sijnen borghe, al is 't dat daernaer den schuldenaer compt te breken, ofte onmachtich wordt om te betaelen.

1. Woirde om: erratum editie 1620: worde.

Negensten titul

Van betaelinghe, bewijesinghe ende compensatie ofte vergeldinghe

1.

Alle obligatiën, wisselbrieven, ende andere schulden, 't sij van coepmanschap oft anderssints, staende te betaelen in ponden, guldens, dalers, schillingen, stuyvers ende dergelijcke gemeine munten, moegen soe, aengaende die heuftsomme, als verloepen betaelt, ende voldaan werden mit ganckbaren gelde.

/266/ 2.

D'welck is het pondt voir pondt, gulden voir gulden, dalers voir dalers, het pondt tot ses gulden, den daler tot dertich stuivers, den gulden tot twintich stuivers, ende andere munte naer advenant loopents gelts, ter plaetse daer gehandelt, ofte die betaelinghe te doen besproecken is, oick niettegenstaende dat die munte ondertusschen is verhoicht ofte verleght.

3.

Magh oick 't selve geschieden, al waer 't dat ¹ sekere sorten van gelt, oft silvere munten waeren vermeldt, Soeverre der prijs van alsuleke munte is begroot ofte geweerdeert op schillingen, stuivers ende dergelijcke cleine munte.

4.

Maer alss er besproecken, ende beloeft is einige scholt te betaelen mit sekere speciën van gelde, sonder die weerde oft prijs daervan uuyt te drucken, alsdan en magh men die niet betaelen, dan mit dieselve speciën, oft d'oprechte weerde daervoor van den tijt van de betaelinghe in anderen gelde.

5.

Al is 't dat ein obligatie medebrenghet sekeren dagh op denwelcken die betalinghe moet gedaen worden, Soe en magh doch daerom der credituer geine jaericxe rente, oft interesse voirderen, uuyt oirsaecke, dat die betalinghe op den aenbestimpten dagh niet en is geschiedt.

6.

Dan magh allein behoirlick interest eisschen ende voirderen van den dagh aff, dat hie sijnen schuldenaer heeft doen dagen, oft dat hie ² behoirlick daervan heeft geprotesteert, volgende 't gene hiervoor is gesaght onder den titel van *Coep ende coepmanschap*.

7.

Als jemant last ³ ofte volmacht heeft eins anders schulden oft renten t'ontfangen, ende dat hie bie sijne quictantie bekent voldaan te sijn, oft einige somme ontfangen ⁴ te hebben, alsulcke bekentenisse is van sulcker weerden, tot ontlastinge des schuldenaers,

1. ASO 591 heeft "datter".

2. Hie: erratum editie 1620: die.

3. last: erratum editie 1620: laste.

4. Ontfangen: eerratum editie 1620: t'ontfangen

aloft der credituer selver¹ die gedaen hadde sonder dat den schuldenaer² van noode is die betaelinghe anders te bewijsen.

8.

Quictantiën van ontfanck van wie groote sommen die oick moghten wesen, sijn van weerden, ende maken volcommene geloeve, als die sijn geschreven ende geteickent bie den credituer, oft sijnen volmachtigen tot den ontfanck, al en sijn die bie gein ander getuigen mede onderteickent, soe oick hierbevoiren van obligatiën, oft hantschriften inhoudende bekentnisse van einigen handel oft schult is gesaght onder den titel van *Schepenbrieven*.

/267/ 9.

Niemandt en is gehalden van sijnen schuldenaer in betaelinghe te nemen enige gereide oft ongereide goederen, al waer 't oick dat die bie luyden, hun des verstaende, gewerdeert waeren. Maer wil der³ schuldenaer sich daermede ontlasten, moet daerover mit den credituer des eins werden, oftewel sijne goederen vercoepen, oft toelaeten dat die bie den heere vercocht, ende mit den prijs sijne schuldt betaelt werde.

10.

Van gelijcken en is niemant gehalden in betaelinghe te nemen enige schuldt oft obligatie bie assignatie oft bewijsinge op ein ander, ende oft jemandt die hadde aengenoemen, soe blijft nochtans der schuldenaer verbonden, totdat der credituer mitderdaet is betaelt, oft anderssints van sijne schuldt tevreden gestelt, mits dat assignatie oft bewijsinge op ein ander geine betaelinghe en is, maer allein dient tot versekeringe van den credituer.

11.

Niettemin soe der credituer den geassigneerden, ofte bewesenen schuldenaer dagh van betaelinghe hadde gegeven, oft dat hie merckelicken tijdt hadde gelaten ofte versuimpt 't gebreck van betalinghe den schuldenaer aen te geven, ende dat daertusschen der bewesenen schuldenaer onvermoegen waere geworden om te betaelen, alsdan solde die overwiesinge voir betalinghe strecken.

12.

Merckelicken tijdt wordt verstaen, als der overwesenen credituer drie maenden naer den verschienen dagh⁴, oft assignatie, om sijne betalinghe heeft naegeaen, ende teneinde van denselven tijdt den schuldenaer niet en heeft gewaerschouwt van de niet betalinghe: Ten waere dan dat oentlick waere besproecken, dat hie derhalven niet en solde gehalden sijn.

13.

Als jemandt bie sijnen schuldenaer op einen anderen wordt bewesen, om bie hem betaelt te werden, ende alsoe van handt tot handen, voirts tot vier ofte vijff persoenen, ende meer, die de overwiesinge al aennemen, insoeverre hie bie den lesten niet en wordt betaelt, heeft tot sijne voldoeninge verbonden alle diegeene daerop hie bewesen is.

1. Selver: erratum editie 1620: derselver.

2. Schuldenaer: erratum editie 1620: schuldenaer die.

3. Wil der erratum editie 1620: willen den; ASO 591 heeft "willende".

4. ASO 591 heeft "verschijndach".

[1]4.

Als jemandt sijnen credituer wijst ein ander¹ persoon, die hem belooft te betaelen, 't sij hie schuldigh is, ofte niet, ende dat der credituer verclaert mit denselven persoon in sijne plaetse tevreden te sijn, alsdan wordt den iersten schuldenaer van de schuldt ontslaeghen, ende heeft, ende behalt voirtaen den credituer sijne actie allein tegens dengeenen die de scholt op hem heeft genoemen.

15.

Soe wanneer jemandt bie sijnen credituer bewesen is aen einen anderen betaelingte te doen, ende dat hie denselven sijn woordt heeft gegeven, oft hem belooft te betaelen, Soe en is hie niet gehalden noch en magh einigh ander bewijs ofte oick arrest aennemen, aloft die schult den iersten credituer alnoch toebehoorde: ten waere mit wille, ende consent van dengeenen die ierst op hem bewesen is.

16.

Men magh schult mit schult bie compensatie, ofte stellinge, opheffinge, ende vergelijkinge van schult tegens schult voldoen, maer 't selve en wordt niet verstaen van selffs te geschieden, maer daertoe is van noode, dat die de compensatie oft opheffinge van schuldt tegens schuldt wilt genieten, die mitderdaet tewerckstelle, verclaerende schuldt tegens schuldt te stellen, oft te compenseren d'ein tegens d'andere, 't sij in recht oft daerbuyten.

17.

Soe wanneer nochtans jemant credituer waere van einen persoen die naermaels onvermoegen waere geworden, ende dat hie aen denselven persoen oick schuldich waere, alsulcke schult wordt doir d'onvermoegentheit verstaen *ipso jure*, ofte mitderdaet gecompenseert ende voldoen te sijn, sonder dat daertoe einige voirgaende verclaeringe van compensatie van doen is, ofte dat hie gehalden is mit die andere creditueren in concurrentie ofte verdeilinge te treden.

18.

Ende al waer 't saecke dat noch die schult, noch die wederschult, oft ein van deselve ten daege van de onvermoegentheit vervallen en waere, soe heeft nochtans die compensatie alsdan plaetse niet min ofte meer, dan oft die waeren vervallen.

19.

Doch soe wanneer jemandt naer dato van het breken van dengeenen die hie schuldich is, ierst sijn credituer is geworden, als ingecocht, oft aen sich gewonnen hebbende desselffs obligatie, oft anderssints, dieselve en magh alsulcke schuldt niet compenseren, oft vergelijcken, maer moet betaelen, ende mit die andere creditueren tot gemeine verdeilinge commen.

20.

Als ein schuldt wordt vermeerdert, vermindert, ofte verandert, ende dat daeraeff wordt gemaect nieuwe obligatie, soe wordt verstaen, dat d'ierste obligatie ende schult is doot, ende te-

1. Ein ander: erratum editie 1620: einen anderen.

/269/ nieten gedaen, ende dat oversulcx noch tegens de bekenners, noch hunnen borge derwegen gein actie meer in wesen is, gelijk hierboven is gesaght onder den titel van *Borgh-tochte*.

21.

Maer dem niettegenstaende, soe den credituer einige panden in handen heeft, die hem tot versekeringhe van sijne ierste schult verbonden waeren, die sijn ende blijven hem verbonden voir alsulcke nieuwe obligatie, oft verlijdinge van schult, bie *tacite* oft stilswijgende wil ende meininghe van d'ein ende d'ander, volgende 't geene hierboven is gesaght onder den titel van *Panden*.

22.

D'exceptiën die den genoemden credituer solden moegen tegengaen, als van betalinge, compensatie, transactie, ofte andere, en hebben gein plaetse tegens einen derden, die als bringer 's brieffs, den schuldenaer ofte sijne erffgenaemen aenspreekt: ten waere dat der schuldenaer hem daermede tegens den credituer voir de overgevinge van de obligatie in rechte hadde beholpen.

23.

Oick al en hadde der schuldenaer 't selve in rechte niet gedaen, soe solde hie nochtans hem daermede tegens den bringer des brieffs moegen behelpen, als hie konde doen blijcken dat hie voir dato van de wete aen hem gedaen, van 't overnemen van de obligatie die scholt aen den voirgaenden credituer hadde betaelt, oft dat hie hemselven bie compensatie oft anderssints daeraff hadde ontlast.

24.

Insgelijcken soe wanneer jemandt als transport hebbende van eine actie, ofte obligatie, inhoudende de clause, bringer 's brieffs, daeruyt in sijnen eigen naem, ende tot sijn eigen behoefte compt eisschen, die en is niet gehalden toe te laeten einige exceptie van betaelinghe, compensatie ofte andere dergelijcke: ten waere dat die gedaen oft tewerckgestelt waeren voir dato van de wete van den transport, als voir.

25.

Veel min magh alsulcker overnemer van de obligatie, 't sij bie transport oft overleveringe derselver bie reconventie aengesproecken werden voir 't geene den originelen credituer den bekenner van de obligatie schuldich solde moegen sijn: ten waere dat alsulcke overneminghe ter quaeder trouwen waere gedaen, om daermede den bekenner van de obligatie sijn tegenverhael t'ondergaen ende te benemen.

/270/

Teenste titul

Van brieven van respijt oft uuytstel van betalinge

1.

In desen Quartier en magh niemant genieten einigen merckelicken tijt van respijt, oft uuytstel van betalinge: tensij dat hie dartoec vercregen heeft behoirlicke brieven, oft acte¹ van den prince van den lande, onder den segel van Gelderlant, ende dat het meeste deel van den creditueren 't selve redelick vinden, ende daerinne bewilligen, ende dat oversulcx 't selve bie vonnisse wordt bestedicht.

2.

Tot welcken einde worden den schuldenaer voir het verleenen van de brieven van respijt, ofte uuytstel van betaeling, vergunt brieven van inductie ofte verwillinge, aen die van den gerichte, daeronder hie geseten is, teneinde dat sie voir hun ontbieden alle desselfs creditueren, om te aenhoeren die redenen van sijn versueck, ende hun daertoe bringen ende verwilligen, is 't doenlick, ende soe niet, hun advis oft goetduncken daerop overschrijven², om vorts daerop gedaen te worden des men sal bevinden te behoeren.

3.

Op welke brieven alsdan voir den gerichte gedaeght worden alle die creditueren des schuldenaers, dewelcker aldaer gehalden is, als hie daertoe wordt versocht, sijn middelen ende handel te veroepenbaeren, ende te kennen te geven, ende die registers ende pampieren daarvan ten voorschijn te brengen, mit verclaeringe onder eidt, dat hie anders gein middelen noch rekenboecken, registers, oft pampieren en heeft, noch en weit, noch ter quaeder trouwen van hem heeft gedaen, dan hie heeft verclaert.

4.

Ende opdat men magh weeten wie op deselve brieven sijn gedaeght ende gehoort oft niet, ende tegens wien oversulcx der schuldenaer 't voirgaende behulp van rechte solde moegen ge-

/271/ nieten oft niet, soe is het gericht schuldich daarvan aenteeckeninge te halden, tot eins jegelicx bericht ende behulp.

5.

Op de brieven van inductie oft van verwillinge van de creditueren en magh gein schriftelick gedingh ofte proces gemaect worden, maer moet het gericht partiën mundelingh verhoeren, ende op 't geene sij ten beyden sijden verstaen, hun advis oft goetduncken overschrijven, oft die brieven van respijt oft uuytstel behooren verleent te worden oft niet.

6.

Die brieven van respijt wilt vercrijgen, moet doen blijcken, bie genouchsaeme attestatie oft kondtschap, van schaden ende verlies bie hem geleden, ende dat die is toegecommen

1. Acte: erratum editie 1620: actie.

2. Overschrijven: erratum editie 1620: verschrijven.

sonder sijn schuldt, oft oirsaecke daertoe gegeven te hebben: tensij dat partije sulcx bekendt.

7.

Als die brieven van respijt oft uuytstel sijn verleent, moet der vercrijger derselver binnen ein maendt daernaer doen daeghen alle sijne creditueren voir recht, ende aldaer sijne brieven thoonen, borgh stellen oft andere versekeringhe geven, dat sijn creditueren naer den vergunden tijt sullen voldaan werden, oft anderssints ende bie gebreke van sulcx, sijn deselve brieven machteloes ende van onweerden.

8.

Als die bescheiden van borghtocht ofte versekeringe voir recht sijn gestelt ofte gebracht, soe moegen die creditueren die wederleggen, ende insoeverre swaericheit valt op die vermoegentheit ende onvermoegentheit van de borgen, oft versekeringe, wordt der vercrijger van de brieven gegeven uuytstel van ein maendt oft min, om die macht ende vermoegentheit derselver te bewijsen, oft anderssints daarvan versteken te sijn.

9.

Ende insoeverre die creditueren ter contrariën wilden doen blijcken van de onvermoegentheit van de borgen oft versekeringe, Soe wordt hun tot sulcken einde oick gegeven uuytstel van einen maendt oft minder, om daarvan te doen blijcken, oft dat anderssints die borghen gehalden sullen werden voir machtich genouch, ende 't selve bewijs gedaen sijnde, wordt daerop soe corten recht gedaen als 't einichsints moegelick is.

10.

Niemandt en can bedwongen worden te bewilligen in einigh accort bie den gebraecken schuldenaer mit einige van de creditueren gemaect, soeverre daerbie einige quytsceldinge van de schult gedaen solde worden, oft dat men dagh van betaelinge solde geven: ten waere dat het meeste deil van die creditueren daerinne eens waeren, ende dat dien volgende, 't selve alsoe werde gewesen, gelijk tevoiren is gesaght.

11.

Al is 't dat einige brieven om die creditueren tot uuytstel van betalinge te induceren, oft te bereden, oft oick brieven van respijt oft uuytstel van betalinge sijn verleent, desnittenstaende, magh bie de creditueren vorts gefaeren werden, om te hebben claeringe ende aenwijsinge van hunne schulden, sonder naedeil van deselve brieven.

12.

Brieven van respijt, oft uuytstel van betaelinge, en hebben gein plaetse tegens geprivilegieerde schulden, als die van den prince, van die weesen, momboirs¹ ende andere bewinthebbers van der weesen goederen, van stadtschulden, van costen van begraeffenisse, van vermaeckinge van bruggen ende wegen, ende dergelijcke.

13.

Van gelijcken en hebben alsulcke brieven gein plaetse tegens onderhalt van persoenen, ende 't geene dat tot onderhalt is gegeven oft geleverd, noch tegens cost oft leeringe van kinderen, ergens bestaet, noch oick tegens den loon van dienstboden, oft einigen anderen arbeidsloon, noch tegens einige miserable oft jammerlicke persoenen, die anders gein middel en hebben om eerlick te leven.

1. Van die weesen, momboirs: erratum editie 1620: van de momboirs.

14.

Item en hebben gein plaetse tegens bepande credituers, noch tegens 't geene in bewaer-
nisse is betrouwt, noch wegen t'achterheit van administratie, oft onderwint van eins
anders goet, noch tegens den vercoeper heisschende den prijs van sijn vercocht goet,
d'welck noch onder den coep¹ is berustende, noch tegens den eigenaer heisschende
betalinge van sijnen verhuerden huuse oft lande.

15.

Desgelicx en hebben gein plaetse tegens schulden commende uuyt einigh misbruick oft
misdact, oft die gemaect sijn naer dato van 't ongeluck ofte verlies, tersaecke van
dewelcke men alsulcken behulp solde willen genieten, noch die commen uuyt des schul-
denaers bedrieghlicken handel, noch oick tegens schulden die men niet en heeft willen
bekennen, ende nochtans worden overtoent, ende oversulcx bie vonnisse gegaen in
crachte van gewijsde sijn aangewesen, noch oick tersaecke van gerichtscosten daerinne
men verdampt is.

1. Coep: in de vierde editie (Venlo 1740) veranderd in "cooper".

/273/

Eilffsten titul

Van brieven van cessie, oft overgevinghe van sijn goet op betaelinghe.

1.

Niemant en magh einigh behulp van cessie genieten: tensij dat hie ten versuecke van sijne creditueren, in gevancknisse is gestelt, ofte daermede is gedreicht, ende dat hie op sijne requeste, inhoudende die redenen van de toecompste van sijne armoede, heeft vercregen behoirlicke brieven van den hove, onder 't segel van Gelderlandt.

2.

Alle vercrijgers van brieven van cessie, sijn gehalten die te verthoenen in rechte, binnen den tijdt van einen maendt, naer 't verwerven derselver, mit den staet van hunne goederen, schulden ende wederschulden, ende dieselve hunne goederen aff te gaen ende te verlaeten, tot behoeve van hunne creditueren, sonder daeraff de handelinghe te behalden, ende voirts te versuecken interinement, oft aenwijsinge van deselve brieven, ongegort ende bloetsheufte, in persooene ende niet bie procuruer.

3.

Ende om al 't selve wel ende¹ behoirlick te doen, ende daertoe te geraken, ende den effect van deselve te genieten, moeten die schuldenaers alle hunne creditueren, die tegenwoordich sijn, aen hunne persoon, ende die anderswaer² sijn, bie edict ofte uuytroepinghe daertoe doen daegen, ende voirts d'inhalt van deselve brieven bewijsen, ende daerop voirts behoirlick vervolch doen.

4.

Soeverre niemandt hem daertegens partije en maeckt, Soe moet den vercrijger van de brieven, ierst ende voir al bie eidt verclaeren, dat hie gein andere goederen en heeft, noch en weit, hem toebehoorende, dan diegeene die hie in sijne oepene brieven, ofte voir recht heeft verclaert, ende dat hie geine van sijne goederen en heeft versteken, tot achterdeel ofte bedrogh van sijne creditueren.

5.

Welcken eidt gedaen sijnde, soe wordt verclaert, dat d'impetrant den effect van sijne brieven sal genieten, ende daermede

/274/

wordt hie van sijn gevancknisse ontslagen, onder geloeftte, dat soe wanneer hem bie testament, versterffenisse, geluck, neersticheit oft anderssints einige goederen toequaemen, hie dieselve aen den gerichte sal aenbrengen, end die laeten tot behoeve van sijne creditueren, oft dat hie anderssints 't behulp van cessie sal verbueren.

6.

Ende soe het gebuerde, dat jemant van de creditueren hem tegens alsulcke brieven van cessie partije wilde maecken, daerop moet men cort ende onvertogen recht doen, ten lancxsten binnen vier maenden, oft anderssints solde den schuldenaer (soe men bevindt

1. Wel ende: erratum editie 1620: wel.

2. Anderswaer: erratum editie 1620: anderswoe.

dat het gebreck compt van de creditueren) van die ¹ gevanckenisse ontslagen worden, onder geloeft van weder daerin te commen, ten bevel van 't gericht, op pene van te verliesen den effect oft genoet van deselve brieven.

7.

D'impetranten van brieven van cessie, en moegen niet hebben noch behalden dan ein oft twee noodige bedden, mit hunnen toebehoeren, voir hun ende hunne kinderen, bie hun inwoonende, ende van elck stuck van den huysraedt ein voir ein, jeder van hunlieden: voirbeheltlick dat sie niet en moegen behalden, noch tinnerwerck, noch silverewerck, noch tabbaert, noch andere haeve oft huysraet van sunderlinge weerde, ende 't geene dat sie meer hebben oft naermaels vercriegen, moeten sie t'elcke reise, des versocht sijnde, aen den gerichte aenbringen, tot profijt van hunne creditueren, op pene van te verliesen den effect van hunne brieven van cessie, wie voorschreven.

8.

Diegeenen ² die bedrieglick bie verswijgen van de waerheit oft onwarachtich te kennen geven brieven van cessie hebben vercregen, en moegen 't behulp derselver niet genieten, maer wordt hun den effect oft 't genoet derselver op aenhalden van den creditueren, bie vonnisse affgewesen, end den volgende, moeten in vaste gevencknisse blijven, tot der creditueren ³ costen, tegens drie stuivers daeghs: ten waere dat dieselve creditueren tevreden waeren hun genedilicker ⁴ te doen ⁵ tracteren, oft de costen niet en wilden dragen.

9.

Het beneficie oft behulp van cessie en wordt oick niet gegunt tegens princepenningen, noch tegen schult van de momboirs oft toesienders aen hun weesen, oft dat jemandt bie den gerichte ofte anderen is betrouwt, tot bewaeringe, oft tegens schuld, spruytende van misbruick oft misdaet, bedriegerie, ende uuytstrijckerie, ende andere dergelijcke saecken.

/275/ 10.

Ende die cessie heeft gedaen, oft die is gebroecken sonder sijne creditueren voldaan te hebben, en magh noch staet, noch officie van 's heeren oft gerichtswegen bedienen, noch in einige ampten oft gulden sijn, maer is hie in einige van de steden borger, oft doet hie einige neeringe ofte ambacht, magh het recht daarvan blijven genieten, om hem daermit t' sijnder noot te behelpen, ende sijn broot te winnen, sonder nochtans einigen dienst in denselven ampte te moegen hebben.

1. Die: erratum editie 1620: den.

2. Diegeenen: erratum editie 1620: dengeenen.

3. Der creditueren: erratum editie 1620: des credituers.

4. Genedilicker: erratum editie 1620: genedelick.

5. "Doen" ontbreekt in ASO 591.

Twelfften titul

Van preferentie oft voirdeel onder de creditueren in de betaelinghe

§ 1. *Van degeene die hun eigen goet vervolgen.*

1.

Als jemandt is gefailliert oft gebroecken, voirfluchtich oft anderssints onvermoegent geworden, om sijne schulden te betaelen, Soe moeten ierst ende voir al voldaan worden diegeene, die hun eigen goederen, oft die daervoir gehalden worden, onder den gebroeckenen oft voirfluchtigen schuldenaer, oft in sijn becommerde sterffhuys alnoch in wesen vinden.

2.

Voir eigene werden alhier niet allein gehalden, die den vervolger derselver toebehooren, ende alnoch onverandert onder den gebroeckenen schuldenaer worden bevonden, 't sij dat hem die in bewaernisse sijn gegeven, oft als factuer ofte maeckelaer betrouwt oft anderssints in sijne handen gecommen, maer oick d'uytstaende schulden ende crediten, oft andere goederen, die bie verhandelinghe derselver, oft mit den prijs van deselven sijn vercregen.

3.

Van gelijcken halt men alhier voir eigene goederen die jemandt heeft vercocht, ende gelievert, 't sij op dagh ofte sonder dagh, soelanghe den coeper die noch onder hem ofte tot sijn bevel heeft, al waer 't dat die vercocht ofte verpandt, maer niet gelievert en waeren, oft al hadde hie die

/276/ gelevert, dat 't selve waere gedaen aen jemant van sijn voorgaende creditueren, soe hie stondt om te breken, ende terstont daernaer is gebroecken sonder die betaelt te hebben.

4.

Desgelijcx worden daervoir gehalden, die bie de momboirs oft ander bewindthebbers van weesengoederen, vercreghen sijn¹ mit de penningen van deselve weesen, niettegenstaende dat die momboiren hun daerinne hadden doen erven ende gueden, oft opdracht ende erffnisse van deselve goederen op hunnen naem doen stellen, oft hun die doen leveren.

5.

Mit weesenpenningen wordt verstaen vercregen te sijn, 't geene die momboirs ofte andere bewindthebbers van de weesengoederen hebben gegolden oft vercregen, terwijl sie onder hun hebben gehadt der weesenpenningen, die aengelaght hadden behoeren te werden, soe wanneer sij anderssints op deselve hunne momboirs hun verhael niet en solden kunnen hebben.

1. Sijn: erratum editie 1620: sijnde.

6.

Niettemin soeverre die creditueren tevreden waeren, te voldoen den prijs van de vercochte goederen, die men (als voorschreven is) als sijn eigen goet solde willen vervolghen, oft oick die weesen hunne t'achterheit leggen, die sie aen hun momboirs, oft andere hunne bewindthebbers tecort commen, solden daermit volstaen, ende 't vervolch van deselve goederen beletten.

§ 2. *Van die stilswijgende oft besproeckene verpandingh op de goeden hebben.*

1.

Op ende aen alle 't geene dat gecommen is van goederen die bie executie sijn vercocht, 't sij dat daerover baete is oft niet, hebben voirdeil ofte preferentie van betalinghe voir alle schulden ende lasten, wat bepandinge, gerechticheit oft privilegie die oick moegen hebben, d'onkosten van de executie ende verdelinge van de penninghen, die den coeper van deselve goederen volgende die coepcedelen schuldich is.

2.

D'welcke oick plaetse heeft, ten aensien van allen anderen loon, den richter ofte gerichtspersoenen toecommende, wegen beschrijvinge, bewaernisse, oft anderen onderwindt van einige goederen oft penningen, onder den gerichte oft gerichtspersoenen gerichtlick gebracht ofte gecommen, op ende aen dieselve goederen ofte penningen.

/277/ 3.

Daernaer hebben voir alle voirdeel van betalinge alle penningen ende lasten, verwillight ende uuytgesteld bie die staeten van den lande, gemeinten, steden ende dorpen, tot laste van huysen ende gronden van erven, ende dat op den prijs die bie executie daarvan gemaect solden mogen werden.

4.

Naer dewelcke commen alle degeene, die einige goederen als particulier, oft besonder pandt verbonden, ofte op schippen beytelbrieven ofte waterbrieven hebben, ende daerinne gaen voir die d'ierste ende altste van tijdt sijn, behalvens dat diegeene die beytelbrieven hebben, ende die tot het bewaeringe, maken, vermaken, oft beteren van 't pandt, arbeit, stoffe oft cost hebben gedaen, 't sij als werckluyden, leveraers van stoffe, momboirs, curateurs oft gerichtlicke toesienders, daerop voir al hun verhael hebben, volgende 't geene onder den titel van *Panden* is gesaght.

5.

Item, die einige ruerende goederen, schulden, actiën oft crediten als pandt mit der vrundschap, oft oick als stilswijgende pant in handen hebben, 't sij als facteurs, maeckelaers, bewaerders, ambachtsluyden, oft anderssints die hebben insgelicx daerop recht van voirige betalinge, volgende 't geene hierboven, onder denselven titel van *Panden* ende elders is gesaght.

6.

Van gelijcken heeft ein verhuerder oft verpachter voirdeel voir alle andere creditueren, wegen der¹ huere ofte pacht van sijn huys ofte landt, wie insgelicx van verargeringe

1. Wegen der: erratum editie 1620: wegen.

van de verhuerde erven oft huysen, op ende aen 't gewas van deselve, Ende op alles dat op 't gepachte oft gehuerde pandt bevonden wordt, volgende 't geene dat onder den titel van *Huere ende pacht* is gesaght.

7.

Naer de huere ende pacht heeft voirdeel oft gerichtlicke pandtschap, op de goederen van den sterffhuysen van den schuldenaer, de loon van medicijnen, chirurgijnen, apotecarissen, ende andere oncosten van de sieckte, daarvan den schuldenaer gestorven is, wie insgelicx den dienstloon van de booden, die alsoen in dienste van den afflijvigen waeren, ende die taemelicke ende nootwendige oncosten van de begraeffnisse ende kerckelicke rechten.

8.

Ende soe daer anders geene genouchsame onverpande goederen en waeren, om de costen van de uuytfahrt ende kerckelike rechten te doen, ende die ¹ voirgamelte dienstboden te betalen, dan die op 't pandt worden bevonden, soe solde die ² becostinge ende voldoeninge derselver oick voir die huere gaen ende gestelt worden.

9.

Voirts hebben voirdeel van betalinge ende recht van stilswijgende pandtschap, den prince weghen die t'achterheit van sijne rechten ende schulden, maer niet van de penen ofte bruecken, ende die weesen ende andere vermomboirde persoenen, voir die t'achterheit van hunne momboirs, ende de kinders aen hunne alders, wegen de handelinghe oft onderwindt van hunne goederen, sonder dat tusschen den prince, weesen ende kinderen, als sie t'saemen aen eine persoon ten achteren sijn, ander oirdre wordt gehalden, dan dat voirgaet ende ierst betaelt wordt, die d'altste gerechticheit heeft.

10.

Die preferentie ende voirdeel van de weesen ende andere vermomboirde persoenen, streckt haer ³ niet allein op der momboirs goederen, maer oick op die goederen van alle andere, die als toesienders, vrunden, oft anderssints einigh bewindt over hun ende hunne goederen hebben gehad.

11.

Naer den prince, weesen ende kinderen, hebben t'saemen ende gelijckelick voirdeel ende recht, die steden, die kercken ende andere geistelicke plaetsen, godtshuysen ende gasthuysen, op de goederen van hunne rentmeesters ende regeerders, wie oick die steden ende gemeinten voir haer accijsen ende andere schulden.

12.

Die voirgamelte momboirs, curatuers ende andere gerichtelicke administratuers, hebben dieselve versekerheit, ende voirdeel van betalinge wegen 't geene sie ten achteren comen van hun onderwindt ende dienste, voir alle andere creditueren, die naermaels gecontracteert oft gehandelt hebben.

1. Die: erratum editie 1620: der.

2. Die: erratum editie 1620: bie.

3. Haer: erratum editie 1620: hier.

§ 3. *Van die privilegie personel hebben.*

1.

Daernaer commen gelijckelick die dienstboden, die uuyt den dienst van den schuldenaer waeren gescheiden, ten tijde van de afflijvicheit, oft breken van den schuldenaer, wie insgelicx de medicijnen, chyrurgins, ende apotecarissen, voir 't geene dat hun comt, weghen andere voirgaende sieckten oft quetsuren, dan daervan den afflijvigen is gestorven.

/279/ 2.

Wijders genieten gelijckelick recht van voirdeel, ofte ierste betaelinghe, die ten achteren sijn wegen onderhalt van kinderen, mondcosten van bier, broot, spijsse ende dranck, taemelickerwijse tot nootturft end niet overdaedich gedaen, ende geleverd, wie van gelijcken den loen van advocaten ende procureurs.

3.

Welverstaende, dat soe wanneer die processen, daerinne d'advocaten ende procureurs hebben gedient, sijn gewonnen, sie alsdan op hetgeene dat daervan comt, voir alle andere recht van pandtschap ende voirdeel hebben, ende ierst betaelt worden, als sijnde bie hun besuert, bearbeidt, ende tot profijt gebracht.

4.

Van gelijcken hebben recht van voirdeel die creditueren ende legatarissen van einen afflijvigen, op de goederen bie hem achtergelaeten, voir de creditueren van sijne¹ erfgenaemen, ende tot sulcken einde, mogen sie oick des eins goederen van d'ander doen scheiden, binnen den tijdt bie den rechten daertoe gestelt, doch gaen altijts die creditueren van den afflijvigen voir de legatarissen in de betaelinghe.

5.

Voirts hebben voirdeel van² ierste betaelinghe diegeene die vonnisse hebben tot last van den schuldenaer, oft wiens schult voir recht ofte schepenen is bekandt ende verleden, ende bie panginge oft executie sijn gerechticheit tewerckstelt³, Ende onder hunlyuden gaet voir, die ierst die panginge oft executie begoust hebben.

6.

Naer desen al commen, die ierst arrest ofte commer gedaen hebben, ende soe die oick geprivilegiert sijn, ende in gelijcken graedt van privilegie staen, gaet onder hun voir diegeene, die van hun ierst sijn arrest heeft gedaen ende behoirlick vervolgt⁴.

7.

Welverstaende nochtans dat onder die bloote personeele creditueren voir sullen gaen, al en hadden sie oick geen arrest gedaen, die hun gelt uuyt vrundtschap geleent, oft verschoeten hebben, sonder einigen interest, gewin ofte profijt daervan te wachten, oft genoeten te hebben.

1. Sijne: erratum editie 1620: sijnen.

2. Van: erratum editie 1620: van de.

3. Tewelckstelt: erratum editie 1620: tewerckgestelt.

4. Vervolgt: erratum editie 1620: gevolgt.

8.

Dat oick ierst ende voir all betaelt sullen worden, de heuftsommen van de creditueren, 't sij dat sij sijn geprivilegiert ofte niet, eer men tot betaeling van einigen gewinnigen interest sal commen: ten waere dat soewel daervoir als voir de heuftsomme
/280/ einige besondere goederen verbonden, ofte verplicht waeren, daerop men de betaeling solde mogen verhaelen.

§ 4. *Gemeine regels van de preferentie oft voirdeel van die creditueren.*

1.

Die jemant gelt leent om einigen geprivilegierden credituer te betaelen, d'welck daertoe mitderdaet oick wordt bekeert, die compt in desselfs plaetse, ende geniet hetselve voirdeel, dat den credituer gehadt solde hebben, insoevern hie niet betaelt en waere geweest, al waer 't oick dat 't selve recht niet en waere opgedragen oft overgegeven.

2.

Als daer veel geprivilegeerde creditueren sijn, die in einen graedt staen, ende hunne schult vervolgen, als veel medicijnen, dienstboden, godtshuysen, ende andere hiervoor verhaelt, soe commen sij t'samen, ende worden gelijckelick betaelt, pondt ende schellingsgewijse, soeverre daer tecort comt: ten waere dat d'ein oft d'ander van hun, voirgaende arrest hadde gedaen, ende dat behoirlick vervolght, soe hiervoor is gesagt.

3.

Die geprivilegierde creditueren, hoe stercke privilegie sie naer recht mogen hebben, 't sij personele, oft van stilswijgende pandtschap, en genieten geene preferentie oft voirdeel, dan op 't geene dat ten tijde van de insolventie, in de macht van den schuldenaer, onverpandt ende onvercocht wordt bevonden, ende niet op 't geene dat jemandt anders ter goeder trouwen van den schuldenaer tevoeren heeft becommen ofte vercregen, 't sij bie pandtschappe, coep ende opdracht, betaeling oft anderssints.

4.

Als men op einigh goet arrest heeft gedaen, oft uuyt cracht van einigh vonnis in executie is, tegens dengeene¹ die middels genouch heeft om sijne schulden te betaelen, alsdan en hebben die personele privilegiën hiervoor vermeldt, geene plaetse, maer die ierst arrest oft pandinge heeft gedaen, die gaet voir, ende oft op des schuldenaers solventie oft insolventie strijdt viele, solde d'ierste arrestant oft executant die penningen mogen lichten, onder cautie oft verzekering.

1. Dengeene: erratum editie 1620: diegeene.